

Maijariitta Karhulahti

PROSESSISSA - HAVAINTOJA KUVATAITEILIJAN AMMATINKUVASTA
TYÖELÄMÄN MURROKSESSA

Kuvataiteen koulutusohjelma
2018

PROSESSISSA – HAVAINTOJA KUVATAITEILIJAN AMMATINKUVASTA TYÖELÄMÄN MURROKSESSA

Karhulahti, Maijariitta
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kulttuurialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Marraskuu 2018
Sivumäärä: 89
Liitteitä: 1

Asiasanat: ammatti-identiteetti, ammattikuva, kuvataiteilijat, työelämä

Opinnäytetyön aiheena oli tarkastella ja tutkia opinnäytetyön kirjoittajan omaa ammatinkuvaa ja ammatti-identiteettiä taiteilijana. Lisäksi aiheena oli tarkastella työelämän murrosta sekä sitä, miten se vaikuttaa kuvataiteilijan työhön. Tarkastelun osakysymyksinä oli, miten kuvataiteilija voi työllistyä muussa kulttuurialan työssä, miten ammatti-identiteetin piirteet ja tapa tehdä työtä tulevat esiin muuta työtä tehdessä ja mitä vahvuuksia ne tuovat tai mitä haasteita niistä on muissa työympäristöissä. Tutkimus toteutettiin aihetta subjektiivisesti ja objektiivisesti tarkastellen ja siinä hyödynnettiin tapaustutkimuksen menetelmiä. Tavoitteena oli vahvistaa opinnäytetyön kirjoittajan ammattitaitoa ja ammatti-identiteettiä kuvataiteilijana työelämän murroksessa sekä löytää tasapaino taiteellisen työn ja muun työn tekemiseen.

Tutkielman teoreettisessa osassa kuvailtiin yhteiskunnan muutoksia ja työelämän murrosta 1980-luvulta 2010-luvulle sekä nykykuvataiteilijan ammatinkuvaa aiheesta tehtyihin tutkimuksiin ja raportteihin nojaten. Empiirisessä osiossa kuvailtiin kirjoittajan työhistoriaa kuvataiteilijana sekä taiteellisen työn että muun kulttuurialan työn näkökulmasta. Ammatillisen identiteetin määrittelyä kuvailtiin taiteilijan suhdetta taiteeseen ja taiteen tekemiseen, asennetta työn tekemiseen yleensä sekä samaistumista edustamansa sukupolven vertaiskokemuksiin. Näiden määritelmien pohjalta tarkasteltiin, miten kirjoittajan kuvataiteilijan identiteetti ja työskentelytavat näkyvät muuta kulttuurialan työtä tehdessä. Lisäksi vertailukohdiksi ammatinkuvan muotoutumisessa haastateltiin kolmea eri tavoilla uraansa rakentanutta ammattikuvataiteilijaa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina.

Työelämän murros huomioitiin ulottuvan myös taide- ja kulttuurialalle. Merkittäväksi tässä murroksessa nähtiin kuvataiteilijan ammattitaidon hyödyntäminen sekä muussa kulttuurialan työssä että muilla ammattialoilla. Haasteena ja mahdollisuutena nähtiin kuvataiteilijan identiteetin mukautuminen uudistuvaan taidekenttään. Sopeutumiseen vaikuttaa merkittävästi kuvataiteilijan omat arvot ja näkemys, avoimuus ammattitaidon soveltamisessa sekä omat kiinnostuksen kohteet. Tutkimuksen kohteena olleelle taiteilijalle tutkimus syvensi hänen asenne- ja arvomaailmaansa, jossa muuta kulttuurialan työtä voi tehdä kuvataiteilijan ammatti-identiteetistä käsin ja jossa muun kulttuurityön tekeminen ja taiteellisen työn tekeminen tukevat toisiaan.

IN PROGRESS – OBSERVATIONS ON THE PROFESSION OF VISUAL ARTIST IN THE TRANSFORMATION OF WORK

Karhulahti, Maijariitta

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Master of Culture and Arts

November 2018

Number of pages: 89

Appendices: 1

Keywords: professional identity, profession, visual artist, working life

The purpose of this thesis was to study and analyze the thesis author's own professional identity as an artist and how she perceives her profession. The thesis also observes the transformation of work and its influence on the profession of visual artist. What are the possibilities for an artist to employ oneself on another field of cultural work, in which ways does the features of artist identity and working habits appear and what kind of benefits or challenges they might bring when working in diverse work communities. The research was carried out by observing the subject both objectively and subjectively by using the methods of case study. The aim of the research to deepen the author's competence and professional identity and to find the balance between artistic work and other work.

The theoretic part of the thesis described the changes of the society and the transformation of work from the 1980's to the 2010's and the profession of contemporary artist. The discription was based on researches and reports on the subject. The empiric part summed up and described the author's history working as a visual artist and on other line of cultural work. To define her professional identity the author described her relationship with making of art and art itself as well as her attitude towards work in general and her identification with the generation she represents. On the base of these definitions the thesis analyzed how does the author's identity and ways of working appear in all the cultural work that she does. As comparison three other professional visual artists who have all built their careers in different ways were interviewed. The interviews were carried out as theme interviews.

In the thesis the transformation of work was seen to reach also the field of art and culture. In this transformation the benefit of adjusting artist's skills on other cultural work as well as on other fields of work were considered notable. The indentity of artist was seen both as a challenge and as a opportunity when accomodating to the reforming art world. Artist's own values, interests, opinions and openness to adjust skills were seen to affect remarkably on how the adaptation happens. For the artist in question the research deepened her attitude and values in working life where she can operate as an visual artist in every field of work and where other cultural work and artistic work support each other.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 TAUSTA JA TAVOITTEET.....	7
3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TIEDONHANKINTA.....	10
3.1 Tutkimusmenetelmät	11
3.2 Tiedonhankinta ja aineiston keruu.....	13
4 TYÖELÄMÄN PIIRTEET JA KUVATAITEILIJAN AMMATINKUVA.....	15
4.1 Työelämän murros ja uusi työ.....	17
4.2 Nykykuvataiteilijan ammatinkuva	21
5 MINUN AMMATINKUVANI.....	38
5.1 Taiteilijaidentiteettini.....	43
5.1.1 Taiteesta.....	43
5.1.2 Työskentelytavoistani.....	46
5.1.3 Arvoistani.....	48
5.2 Taiteellinen työni muun kulttuurityön rinnalla.....	50
6 TAITEILIJANA MUUSSA KULTTUURIALAN TYÖSSÄ.....	56
7 HAASTATTELUT.....	64
8 LOPUKSI.....	79
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Kuvataiteilijan ammatinkuva on muuttunut aikojen saatossa moneen otteeseen. Taiteellisen työn, teosten valmistamisen ja näyttelyiden pitämisen lisäksi työnkuva ja toimeentulo rakentuvat useista erilaisista toimenkuvista ja lähteistä, jossa omaa ammattitaitoa käytetään luovasti ja eri aloille soveltaen. Ammatinkuvan rakentuminen riippuu tekijän kiinnostuksen kohteista tai on joskus toimeentulon ja ulkoisten vaikutteiden sanelema pakko. Kaikenkaikkiaan kuvataiteilijan työ on joustavaa, luovaa ja itseohjautuvaa, sen sisältö kumpuaa merkityksellisyydestä ja tekijän omasta arvomaailmasta.

Suomen työelämä käy läpi murroskautta, joka on alkanut teollisuuden kasvusta jatkuen viime vuosikymmenien aina vain kiihtyvään teknologian kehittymiseen, globalisoitumiseen sekä ilmasto-ongelmien syntymiseen. Nykyiseen työelämään on tarttunut vaudikkaassa yhteiskunnallisessa murroksessa kasvanut sukupolvi, joka janoaa yksilöllisyyttä, vaikutusmahdollisuuksia, merkityksellisyyttä sekä uusia innovaatioita ja näkökulmia. Tämä uuden työn aikakausi muistuttaa sitä, mitä kuvataiteilijan työ on nykyisin tavallisesti ollut. Luovien alojen merkitykseen työelämässä, kilpailukyvyssä ja imagon rakentamisessa satsataan, mutta samalla kuvataiteilijat ovat yhteiskunnan heikoiten toimeentulevia ammattiryhmiä. Tämän ristiriidan selättämiseksi myös taide- ja kulttuuriala käy läpi työelämänsä murrosta, jossa tavoitteena on nähdä taitelijoiden työ ammatina siinä missä muutkin alat sekä tuoda taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet sellaisenaan yhteiskunnan ytimeen. Taiteen rahoitusta ja taiteellisen työn apurahoja pyritään nostamaan. Lisäksi niin kuvataiteilijoiden kuin muidenkin taiteenalojen työtä pyritään soveltamaan muille ammattialoille, jotta taitelijoille saadaan enemmän sekä palkallista työtä ja muita toimeentulomahdollisuuksia että ammattitaidon hyödyntämistä laajemmasti yhteiskunnassa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 3, 10, 12, 19; Romppanen & Vilkuna 2015, 4.)

Tämä opinnäytetyö käsittelee kuvataiteilijan ammatinkuvaa tässä työelämän murroksessa ja pohtii omaa suhtautumistani siihen. Olen valmistunut kuvataiteilijaksi ja muotoilijaksi, ja toiminut ammatissa vuodesta 2012 lähtien. Näiden vuosien aikana olen tehnyt monenlaista työtä aina omasta taiteellisesta tuotannosta,

työpajaohjaukseen ja tapahtumatuotantoon, järjestökenttätöihin sekä kunnalliseen kulttuurityöhön. Tämän ajan olen myös pohtinut ammatti-identiteettiäni suhteessa perinteisempiin vapaan kuvataiteilijan ja taidekentän roolimalleihin sekä kiinnostukseeni yhteiskunnalliseen kulttuurityöhön ja yleisesti toimeentulomahdollisuuksiin kuvataiteilijana. Olen kokenut että nämä kaksi, vapaan kuvataiteilijan ammatti ja mahdollisuudet työllistymiseen, eivät ole kohdanneet omassa työssäni. Mikä ja kuka minä ammatti-identiteetiltäni silloin olen? Voinko sanoa itseäni taiteilijaksi, jos työni ja toimeentuloni koostuvat pääasiassa muusta työstä, mutta tartun ja suhtaudun työhön taiteilijaidentiteetistäni käsin. Nämä kysymykset ovat monien muidenkin alalla toimivien mielessä ja ovat osaltaan johtaneet nykyiseen työelämän murrokseen myös taiteen kentällä. Tämä opinnäytetyö pyrkii vastaamaan näihin kysymyksiin omalta osaltani, jotta voin olla vahva ammattilainen uuden työn yhteiskunnassa.

Opinnäytetyössä tarkastelen syvemmin tapojani tehdä työtä sekä asennettani ja suhtautumistani työn tekemiseen. Identiteettiäni määrittämiseksi pohdin myös niitä arvoja, näkemyksiä ja kiinnostuksen kohteita, jotka ohjaavat sekä taiteellista työtäni että suuntautumistani muuhun kulttuurialan työhön. Vakaa ja tunnistettu ammatti-identiteetti mahdollistaa kehittymisen ja parhaan mahdollisen tuloksen työssä kuin työssä, jota taitojeni ja kiinnostukseni ohjaamana tulen tekemään.

Opinnäytetyön pohja-aineistona toimivat taiteilijan ammatinkuvasta sekä työelämän murroksesta jo tehdyt tutkimukset, joita pohdin suhteessa omaan sukupolvikokemukseeni sekä työnkuvaani. Tämä opinnäytetyö tuo näihin jo tehtyihin tutkimuksiin ja yleisesti meneillään olevaan työelämän tutkimukseen sekä murrokseen yhden subjektiivisen näkökulman siitä, kuinka kuvataiteilija itse persoonakohtaisesti voi kokea ammatti-identiteettinsä ja ammattinsa toteutumisen arkityötä tehdessään. Opinnäytetyössä tapahtuva tarkastelu ei nojaa vain tilastollisiin perusteisiin ja niistä tehtäviin todennäköisyyksiin, vaan pyrkii esittämään yksilöllisen kokemuksen ja havainnoi siitä seuraavaa itseohjaavuutta. Tätä jatkumoa toisaalta tukee laajempi työelämän tutkimustyö ja siitä seuraavat yhteiskunnalliset ratkaisut. Opinnäytetyössä nämä kaksi näkökulmaa ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Aiheesta tehtyjen tutkimusten lisäksi havainnoin ammatinkuvani ja toimeentuloni piirteitä ja rakentumista suhteessa muiden samassa tilanteessa olevien

kuvataiteilijoiden näkemyksiin haastattelemalla kolmea muuta kuvataiteen ammattilaista, jotka ovat rakentaneet kukin työnkuvansa omalla tavallaan. Lisäksi tarkastelen miten taiteellinen työskentelyni rytmittyy suhteessa kokoaikatyöhön ja miten kokoaikatyö vaikuttaa taiteellisen työni laatuun, sisältöön, työskentelytapoihini. Havainnoin myös mitä vahvuuksia ja haasteita olen huomannut taiteilijaidentiteetistäni nousevan esiin muuta kulttuurialan työtä tehdessä ja miten nämä tulisi ottaa huomioon muissa työyhteisöissä toimiessa.

Opinnäytetyön lopputuloksena hahmottelen uudelleen ammatinkuvani eri osa-alueita tavoittaakseni tasapainoisen kokonaisuuden. Tulevaisuudessa voin kohdentaa kykyjäni niihin niin, että voin säilyttää työn laadun, mielekkyyden ja toimeentulomahdollisuudet sekä jatkuvan kehittymisen kulttuurialan ammattilaisena. Tutkimuksen lopputulos muodostaa opinnäytetyön kirjallisen raportin.

2 TAUSTA JA TAVOITTEET

Lähtökohtani ja motivaationi opinnäytetyön aiheen valintaan ja toteuttamiseen nousevat tähänastisesta työhistoriastani ja kokemuksestani. Olen valmistunut kuvataiteilijaksi vuonna 2008, minkä jälkeen jatkoin muotoilun opintoihin valmistuen vuonna 2013. Valmistumiseni jälkeen olen toiminut useita vuosia kuvataiteilijan ammatissa sekä projektikohtaisena kulttuurintuottajana, tuotantoassistenttina ja työntekijänä erilaisissa tapahtumissa. Lisäksi olen toiminut aktiivisena jäsenenä ja luottamustoimissa eri taide- ja kulttuurialan yhdistyksissä sekä tuotanto- ja hallintotehtävissä kuntasektorilla. Näissä toimissani olen saanut kokemusta kuvataiteilijan työn rooleista sekä taide- ja kulttuurialan työn mahdollisuuksista, vaatimuksista ja haasteista nyky-yhteiskunnassa. Lisäksi olen saanut kokemusta hallinnointitehtävistä ja näkemystä taiteilijan ammatinkuvan sekä yleensäkin taiteen ja kulttuurin potentiaalista yhteiskunnallisessa toiminnassa.

Vapaana kuvataiteilijana olen tähän asti työskennellyt projektiluontoisesti aikatauluttaen työaikani itse. Taiteellisen työskentelyn sovittaminen muuhun palkkatyöhön sekä järjestötoimintaan on ollut haastavaa ja taiteellinen työskentelyni on kärsinyt. Aloitettuani työn kunta-alalla rönsyilevä taiteilijan ammatinkuvani sekä sen mukana karttunut tieto ja taito saivat uuden muodon ja niiden kohdistaminen uuden näkökulman. Muuttuneessa elämäntilanteessani minun on mietittävä uudelleen toimintani pääpaino ja tavoitteet. Tunnistan ammattini ja työkokemukseni potentiaalin kulttuurialan työssä ja tavoitteenani on oppia hyödyntämään niitä mahdollisimman hyvin ollakseni vahva kulttuurialan ammattilainen aikana, jolloin työelämä käy läpi murroskauttaan myös kulttuuri- ja taidetyön kentällä. Samoin tavoitteenani on saavuttaa työskentelytapa, joka mahdollistaa taiteellisen työn tekemisen muun kulttuurityön ohella ja parhaassa tapauksessa niin että ne tukevat toisiaan, limittyvät tai yhtyvät. Kaikenkaikkiaan tavoitteena saada kokonaisvaltaisempi ymmärrys ammatinkuvastani ja sen osa-alueista niin että työn laatu ja mielekkyys säilyvät. Tässä opinnäytetyössä tehtävä tutkimus tähtää näiden tavoitteiden saavuttamiseen tai on ainakin harppaus niitä kohti.

Kuten kaikki muutkin ammattikunnat ja koko yhteiskunta viimeisen sadan vuoden aikana, myös kuvataiteilijan ammatinkuva on muuttunut. Suomi on kehittynyt agraariyhteiskunnasta sotien jälkeisen rakennustyön kautta hyvinvointiyhteiskunnaksi ja näin luonut jäsenilleen pohjan kehittyä ja rakentaa elämäänsä enenemässä määrin yksilöinä. Elämme yksilöllisen valinnan, kilpailun ja suorittamisen aikakautta. Ammattien ja työelämän muotoutuminen heijastelee koko yhteiskunnan ja yleisesti ihmisten tarpeita ja vaatimuksia, niitä ohjailevat jo tehty työ ja saavutukset sekä aiempien sukupolvien arvot ja asenteet. Näin ollen, kokonaiskuvan hahmottamiseksi kuvaan opinnäytetyössä yhteiskunnassa, työelämässä ja työhön suhtautumisessa meneillään olevaa murrosta, sekä kuvataiteilijoiden paikkaa siinä. Lisäksi käyn läpi elämäntarinaani ja lähtökohtiani työelämään. Tavoitteena on hahmottaa mitä vahvuuksia ne ovat minulle tuoneet ja miten edelleen ohjaavat tapaani tehdä töitä. Olen käsitellyt aihetta jo aiemmassa opinnäytetyössäni *Sydänmaalla – yhteisöllinen tekstiilitaideteos halsualaisuudesta* (2013) Savonia-ammattikorkeakouluun. Opinnäytetyössä toteutettiin yhteisöllinen taideteos kotiseutuni asukkaiden kanssa ja sen tavoitteena oli tunnistaa sekä kotiseutuni että oman identiteettini piirteitä ja ammatillisia vahvuuksiani. Tämän

jälkeen ja ammattiin valmistuttuani työhistoriani on rakentunut sekä sirpaleisesta että vakituisesta työstä niin kulttuuri- kuin muillakin aloilla. (Karhulahti 2013, 5–6, 8–10; Piispa & Salasuo 2014, 18, 40–41, 64–65, 70–71, 75)

Kuvataiteilijoiden ammattikuntaa ja työllistymistä on Suomessa tutkittu järjestelmällisesti 1970-luvulta lähtien (Rensujeff 2014, 16). Tässä opinnäytetyössä tutustun nykykuvataiteilijan ammatinkuvasta jo tehtyihin tutkimuksiin ja pohdin niiden pohjalta käsitystäni omasta ammatinkuvastani ja ammatti-identiteettini rakentumisesta. Millainen kuvataiteilija minä olen, mihin suuntaan haluaisin kehittyä ja mihin tavoitteisiin tähdätä.

Nykyaikainen ammatinkuva koostuu, muun elämän ohella, yhä enemmän yksilöllisistä valinnoista ja mahdollisuuksista, joten myös muut alalla toimivat ovat samojen kysymysten äärellä (Piispa & Salasuo 2014, 19). Otan tähän opinnäytetyöhön vertailukohdiksi muiden samalla alueella ja samassa yhteisössä minua pidempään toimineiden taiteilijoiden kokemuksia siitä, miten he näkevät ja kokevat ammatinkuvansa, miten rakentavat toimeentulonsa ja miten siihen suhtautuvat. Esittelen taiteilijoiden työnkuvat heidän kanssaan käytyjen haastattelujen pohjalta.

Tuontato- ja hallinnointitehtävissä toimiminen on antanut minulle käsityksen siitä, mitä vahvuuksia ja haasteita taiteen ammattilaisella on toimia muilla ammattialoilla. Taiteilija, joka osaa perustellusti kehittää sekä tuoda toteutettavaksi taidetta edistävää toimintaa, lisätä näin taiteen rahoitusta ja luoda taiteilijoille työpaikkoja, on avainasemassa kulttuurialan ja taiteilijoiden toimeentulomahdollisuuksien vahvistumisessa yhteiskunnassamme Näiden näkökulmien pohtimiseksi ja asiantuntijuuden vahvistamiseksi tutustun opinnäytetyössä taiteen kentän laajentumisprosesseihin ja taiteen sovellettuihin käyttömahdollisuuksiin eri aloilla sekä niihin liittyviin rahoituksiin. Lisäksi pohdin taiteen ja taiteilijan perimmäistä tehtävää monialaistuvan ja tehokkuuteen tähtäävän yhteiskunnan myllerryksessä.

Koska opinnäytetyön tavoitteena on tasapainottaa ammatinkuvaani, niin että se mahdollistaa sekä taiteen että muun kulttuurialan työn tekemisen, tarkastelen opinnäytetyössäni myös taiteellista työtäni ja näkemystäni sekä syntyneitä teoksia

ammattiin valmistumiseni jälkeiseltä ajalta. Tavoitteena on hahmottaa miten työskentelyni ja työn laatu on muuttunut ja mihin minun kannattaa keskittyä, jotta voin saavuttaa siinä tyydyttävän tason ja pitää kehittymistäni yllä.

Opinnäytteen painopisteet:

- tarkastella kuvataiteilijan ammatinkuvaa ja työn osa-alueita sekä yleisesti että ammatinkuvan rakentumista omalla kohdallani
- tarkastella niitä taitoja ja osaamisalueita mitä kuvataiteilijan työltä tässä ajassa vaaditaan koostamalla omia kokemuksiani ja haastattelemalla muita taiteilijoita
- tarkastella miten yhteiskunta ja työelämä on muuttunut ja miten se vaikuttaa kuvataiteilijan ammatinkuvaan ja vaatimuksiin
- havainnoida kokemuserusteisesti ja eri ratkaisuja vertailemalla, miten kuvataiteilija voi työllistyä muussa kulttuurialan työssä, mitä vahvuuksia ja haasteita niissä ilmenee
- syventää käsitystä omasta ammatinkuvastani ja ammatti-identiteetistäni kuvataiteilijana ja tavoittaa ymmärrys, joka tukee tasapainoista työelämää ja ylläpitää työn mielekkyyttä

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TIEDONHANKINTA

Tämä opinnäytetyö koostuu oman työelämäni sekä yleisesti kuvataiteilijan ammatinkuvan subjektiivisesta ja objektiivisesta reflektoinnista. Viitekehyksenä on vapaan taiteilijan ammatinkuva sekä kulttuurialan hallinnolliset tehtävät organisaatio- ja järjestötyössä.

Toteutan opinnäytetyön tutkimuksellisenä opinnäytetyönä, jossa on tapaustutkimuksen piirteitä. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tukea omaa ammatillista kehitystäni, joten sen tutkimuksellinen ote rajautuu ja pysyy lähellä omaa työskentelyäni. Pääpaino on oman työni tarkastelussa subjektiivisesta näkökulmasta. Koska aihe kuitenkin sisältyy meneillään olevaan yhteiskunnalliseen kehitysvaiheeseen, opinnäytetyöhön liittyy tapaustutkimuksen elementtejä ja hyödynnän niitä tarkastellessani omaa ammatinkuvaani suhteessa yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja samassa yhteisössä toimiviin alan ammattilaisiin. Alla kuvaan tarkemmin miten opinnäytetyöhön valittu aineisto hankitaan ja miten tutkimusmenetelmiä käytetään.

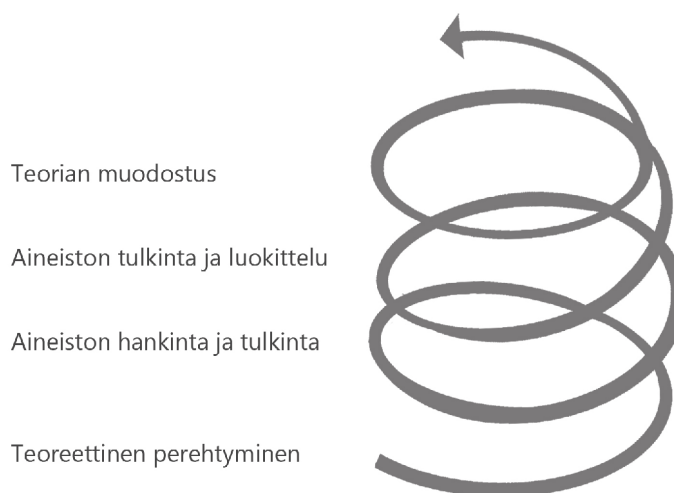
3.1 Tutkimusmenetelmät

Tapaustutkimus on laadullinen tutkimusmenetelmä, joka kohdistuu ajankohtaiseen aiheeseen sekä tiettyyn tapaukseen ja kohteeseen siinä, voi sisältää sekä järjestelmällistä tarkkailua että haastatteluja (Lapin Ammattikorkeakoulun www-sivut 2018; Anttila 1998, 135). Tapaustutkimukset tarkastelevat monitasoisia ja pitkäkestoisia ilmiöitä, joissa olennaista on itse tapauksen ja tutkimuksen kohteen erottaminen (Bamberg, Jokinen & Laine 2007, 10–11). Samalla on kuitenkin mietittävä missä määrin tutkimuksen lopputulemat voivat olla yleistettävissä (Leino 2017, 214–215). Koska tämä opinnäytetyö keskittyy tarkastelemaan omaa ammatinkuvaani ja kuvataiteilijan ammatinkuvan muuttumista työelämän murroksessa, olen itse tutkimuksen kohteena olen minä itse ammatti-identiteettini ja roolieni näkökulmasta ja tapauksena laajempi yhteiskunnallinen ilmiö, jota tämä opinnäytetyö kuitenkin käsittelee vai kontekstina kohteen tutkimiselle.

Pirkko Anttila listaa kirjassaan *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta (1998)* tapaustutkimuksen piirteiksi, että ne ovat syvätutkimuksia, jotka pyrkivät antamaan jostakin sosiaalisesta yksiköstä täydellisen ja hyvin organisoidun kuvan; joiden kärki voi olla kokonaiskuvauksessa tai kohdistua sen osatekijöihin; jotka pyrkivät selvittämään suppeaa kohdetta suurella muuttujamäärällä; joilla saadaan tutkittavasta tapauksesta esiin oleellisia tekijöitä, prosesseja sekä vuorovaikutussuhteita, joiden

tutkimista voidaan muilla tutkimusmenelmillä jatkaa tai vastavuoroisesti niillä voidaan tutkia laajemmin muussa yhteydessä tilastollisesti esiin tulleita erityispiirteitä. Tapaustutkimuksessa tutkija on vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa ja prosessi etenee tavoitteiden asettamisesta ja kohteen valitsemisesta tiedonkeruuseen. Tutkimuksen lopputuloksena saadusta informaatiosta pyritään muodostamaan tutkimuskohdetta mahdollisimman hyvä ja tarkka kuvaus. Tapaustutkimuksen heikkoudeksi Anttila mainitsee sen kapea-alaisuuden, jolloin tulokset eivät ole yleistettävissä ja tutkijan subjektiivinen asenne voi vaikuttaa tulosten arviointiin. (Anttila 1998, 206, 218–219.)

Koska opinnäytetyössä on kyseessä ensisijaisesti henkilökohtainen kuvaus ja pohdinta, joka tähtää omaan ammatilliseen kehittymiseeni, käytän näitä tapaustutkimuksen elementtejä siinä joustavasti. Opinnäytetyö voi kuitenkin jatkossa toimia yhtenä kohderyhmän kuvauksena ja osana tulevia tutkimuksia. Ja koska kyseessä on käynnissä olevan ja jatkuvasti elävän tapauksen havainnointi ja tarkastelu, opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esiin ja ymmärtää kuvataiteilijan työn vaatimuksia, mahdollisuuksia ja haasteita toimeentulon ja työn mielekkyyden kannalta. Näin ollen opinnäytetyön loppupäätelmä tai teoria ei ole lopullinen, vaan muuttuu jatkuvassa laajemmassa prosessissa, jonka osa tämä opinnäytetyö tulee olemaan. Tutkimus toteutuu hermeneuttisen kehämallin mukaan (kuvio 1), jossa tutkimusaineisto, teoria ja todellisuus lähtevät tietyistä lähtökohdista ja palaavat takaisin oivaltaen ja ymmärtäen jotain uutta tutkimuskohteesta (Anttila, 1998, 136–137).

Kuvio 1: Hermeneuttinen kehä (Anttila 1998.)

3.2 Tiedonhankinta ja aineiston keruu

Opinnäytetyössä käytettävä aineisto koostuu jo tehdyistä tutkimuksista, omasta havainnoinnistani, muistiinpanoistani taiteellisen työni tarkastelusta sekä muiden taiteilijoiden kanssa keskustelusta ja haastatteluista. Alla erittelen tarkemmin aineistojen sisällöt.

Kuvataiteilijan ammattia ja työelämän murrosta on tutkittu laajasti. Opinnäytetyön aikana tutustuin muutamiin aiheesta jo tehtyihin tutkimuksiin useista eri näkökulmista ja ne toimivat aineistona ammatin kuvaukselle. Näitä tutkimuksia olivat mm. Taiteilijan asema 2010 – Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus (Rensujeff 2014), Pitäisi laajentaa työalaansa – kuvataiteilijan ammattirooli ja osaamistarpeet tulevaisuuden työelämässä (Herranen, Houni & Karttunen 2013), Taiteilijan elämänselitys – tutkimus nuorista taiteilijoista 2000 -luvun Suomessa (Piispa & Salasuo 2014) ja Taiteilijan työ – taiteilijan hyvinvointi taidetyön muutoksessa (Ansio & Houni 2013). Lisäksi aineistona on käytetty mm. uudesta työstä tehtyjä tutkimuksia.

Ammatillinen identiteettini on alkoi kehittyä hiljalleen opiskelun myötä, vahvistuen ja varmistuen valmistuttani ammattiin ja siirryttyäni kokoaikaiseen vapaan taiteilijan ja kulttuurialan freelancerin rooliin. Tarkastelen opinnäytetyössä miten ammatinkuvani on rakentunut valmistumisen jälkeen, mistä eri osa- ja osaamisalueista se on koostunut ja mitkä tekijät tähän ovat vaikuttaneet.

Alueella jossa toimin on vakiintunut kuvataiteilijoiden ja luovien alojen toimijoiden yhteisö, jonka jäsenet ovat vuorovaikutuksessa sekä oma-aloitteisesti että yhteisöön kuuluvien järjestöjen toimesta. Alueen toimijoilla on myös yhteisiä työtiloja, joissa taiteilijat tapaavat toisiaan. Yhteisö mahdollistaa myös jatkuvan ammatillisen keskustelun, jotka luovat pohjaa opinnäytetyöhön sisältyvään oman työni tarkasteluun ja pohdintaan. Opinnäytetyössä esille tulevat ajatukset taiteilijan työstä koostuvat sekä omista pohdinnoistani että muiden alueella toimivien taiteilijoiden kanssa käytyistä epävirallisista keskusteluista. Keskustelut ovat osa ammatillista ja taiteellista prosessia ja niitä käsitellään siltä osin kuin aihe ja sisältö ovat

eriteltävissä. Oman ammatinkuvani ja vertaiskokemusten kuvailu toimivat esimerkkiaineistona kuvataiteilijan ammatinkuvalle nykyaikana.

Voidakseni määritellä kuvataiteilijan ammatinkuvaa, työelämän murrosta ja sen tuomia uusia vaatimuksia, pohdin opinnäytetyössä myös taiteen ja kuvataiteilijan työn merkitystä ja olemusta työelämässä ja yhteiskunnassa. Taiteen ja taiteilijan työn itseisarvoon liittyvät myyttilliset käsitykset tuovat haasteita taiteilijoiden työllistymisessä ja sopeutumisessa työelämän murrokseen. Toisaalta luovat alat, kuvataide mukaan lukien, nimensämukaisesti luovat uutta, ja näin kehittävät yhteiskuntaa eteenpäin. Taiteellinen ajattelu saavuttaa sekä pyrkii käsittelemään ja konkretisoimaan niitä näkymättömiä alueita, jotka vaikuttavat yksilöiden ja yhteiskunnan toimintaan. Tämä on myös taiteilijan ammattitaidon vahvuus.

Taiteen soveltamisen mahdollisuudet aletaan tunnistaa yhä vahvemmin osana yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Tästä kertovat niin kasvava ja alati muuttuva taiteeseen liittyvien termien määrä kuin kulttuuripoliittinen rahoituksen suuntaaminen soveltavaan taidetoimintaan, kuten prosenttiperiaatehankkeisiin. Osana opinnäytetyötä haastattelen kuvataiteilijoita, jotka ovat olleet mukana vastaavissa hankkeissa taiteilijana tai taiteen asiantuntijana. Haastattelujen tavoitteena on vahvistaa ymmärrystäni kuvataiteilijan mahdollisuuksista taiteen hallinnointitehtävissä ja resurssien suuntaamisessa. Haastattelu toteutetaan strukturoimattomana haastatteluna, joka ei vaadi etukäteen tehtyä suunnitelmaa vaan voi ohjautua tilanteen ja aiheen mukaisesti, kuitenkin niin että sillä voidaan saavuttaa tavoiteltua tietoa (Anttila 1998, 231).

Koostan opinnäytetyöhön ajatuksiani ja pohdintaani siitä mitä vahvuuksia ja haasteita olen huomannut omaksumassani kuvataiteilijan ammatti-identiteettissä suhteessa työkokemukseeni. Lisäksi tarkastelen opinnäytetyössä omia teoksiani ja taiteellista työskentelyäni sinä aikana, jolloin olen toiminut kokopäivätyössä. Tarkastelussa en käytä valmiita tutkimus- tai analyysimenetelmiä, vaan se koostuu omasta kriittisestä pohdinnastani siitä, miten itse taiteen tekemisen lisäksi tehty muu työ on vaikuttanut taiteellisen työni laatuun ja sisältöön. Pohdinnan tavoitteena on tuoda esiin niitä toiveita ja tavoitteita, joita haluan omalle taiteelliselle työlleni asettaa. Näiden tavoitteiden pohdiskelu jäsentää myös muuta työskentelyäni.

4 TYÖELÄMÄN PIIRTEET JA KUVATAITEILIJAN AMMATINKUVA

Tässä luvussa tarkastelen uuden työn piirteitä ja työelämän murrosta yleisesti, määrittelen kuvataiteilijan ammatinkuvaa sekä sitä miten se on muuttunut työelämän murroksen mukana. Käytetty aineisto koostuu useista uutta työtä ja kuvataiteilijan ammattia käsittelevistä tutkimuksista, joista osassa oli mukana myös muut taidealat. Käsittelen tutkimuksissa esille tulleita huomioita kuvataiteilijan näkökulmasta ja käytän jatkossa ammatista määritettä kuvataiteilija tai taiteilija.

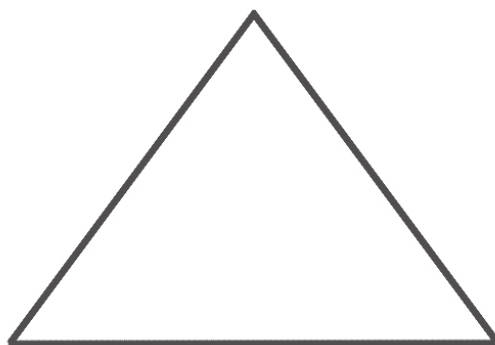
Alla kuvaan tutkimuksen ennakoasetelman Starr & al. (1991) muotoileman kolmioasetelman mukaan. Kaaviossa tutkimusaineisto, teoria ja todellisuus ovat keskinäisessä yhteydessä toisiinsa ja kaaviota tulkitessa kiinnitetään erityisesti huomiota aineiston ja teoria väliseen yhteyteen. (Anttila 1998, 136.)

Kolmiokaaviossa (kuvio 2) kuvaan datana eli aineistona ja todellisuuden kuvauksena ammatinkuvani kuvataiteilijana valmistumiseni jälkeen, todellisuutena sen käsityksen joka minulla on kuvataiteilijan työnkuvasta ja teoriana ne mahdollisuudet ja tavoitteet, joita omalle työlleni ja kuvataiteilijan työlle asetan. Kaavion suhteet on esitetty sellaisena kuin käsitykseni niistä opinnäytetyön aloittamishetkellä on. Opinnäytetyön etenemisen aikana palaan kehälle ja tarkastelen miten käsitykseni on muuttunut.

DATA

(todellisuuden kuvaus työstäni kuvataiteilijana vuosina 2013-2018)

Teen aktiivisesti työtä järjetökentällä pienellä korvauksella tai ilmaiseksi.
 Saan työttömyyspäivärahaa ja asumistukea.
 Rahoitan itse työhuoneeni, materiaalit ja näyttelykulut.
 Teen keikkaa kulttuurintuotantotoissa tai työpajaohjaajana.
 Usko omaan taiteeseeni hiipuu, mutta haluan kehittää itseäni.
 Olen kiinnostunut kulttuurialan edistämisestä ja työstä yhteiseksi hyväksi.
 Uskon kulttuurialan mahdollisuuksiin vahvasti ja intohimoisesti.
 Haluan oppia enemmän kulttuurialan hallinnollisesta työstä.
 //
 Toimin kokopäiväisenä työntekijänä kulttuurialan hallintotehtävissä.

TODELLISUUS

(käsitys kuvataiteilijan työstä)

Työtön työnhakija tai itsensä työllistävä.
 Tuotanto ja hallinnointityössä on
 tarjolla enemmän työtä.
 Apurahoja vaikea saada.
 Taidetta on vaikea myydä.
 Taiteellinen ilmaisu ei mene
 eteenpäin toimeentulon vaikeuden takia.

TEORIA

(työlle asetetut tavoitteet)

Taiteen tekemisen ja palkkatyön yhdistäminen.
 Palkkatyöllä voi rahoittaa taidetta.
 Aika ja jaksaminen riittävät molempiin.
 Taiteilijan ammattitaidon hyödyntäminen muussa
 kulttuurityössä on mahdollista.
 Yhteiskunnan apuna ja osana toimiminen.
 Taiteellinen ilmaisu kehittyy.
 Syntyy vakaampi mahdollisuus taiteen tekemiseen.

Kuvio 2: Kolmiokaavio (Anttila 1998)

4.1 Työelämän murros ja uusi työ

Työelämän muuttumiseen vaikuttaa olennaisesti se joukko, joka kulloinkin on työtä tekemässä. Tämän opinnäytetyön kirjoittamisen aikaan työmarkkinoille on astunut Y-sukupolvi, milleniaalit, yksilöllisen valinnan sukupolvi, portfoliosukupolvi, diginatiivit, nettisukupolvi eli vuosien 1980-1995 aikana syntyneet noin 30-ikävuoden saavuttaneet aikuiset, joihin itsekkin kuulun. Jo tuo määreiden luettelo kertoo paljon siitä millaisessa maailmassa ja työelämässä tämä joukko toimii. Osan näistä luetelluista kuvauksista ja nimikkeistä miellän omakseni, osa tuntuu vieraammilta. Tähän kokemukseen vaikuttaa oma taustani ja kasvuympäristö, se kulttuuri, jossa olen nuoruuteni viettänyt ja kuvaan sitä tarkemmin luvussa 5 ja 6. (Leivo, Mutanen & Nieminen-Sundell 2009, 4–6; Piispa & Salasuo 2014, 18–19; Ruokoski 2018.)

Y-sukupolvi, milleniaalit, on saanut ensimmäiset vaikutteensa maailmasta 80-luvulla, aikana, jolloin Suomen talous kukoisti, hyvinvointiyhteiskunta oli hiottu huippuunsa ja tulevaisuutta koristi optimismi. Automatisaatio ja tekniikka saapuivat parantamaan ihmisten elämää ja lisäämään vapaa-aikaa ja näihin voitiin myöskin satsata. Populaarikulttuurin- ja musiikin tarjonta laajeni ja tuli kaikkien saataville. Samoin toisaalta myös maailman katastrofit ja kriisit, joiden todistaminen on vaikuttanut tämän sukupolven oman elämän arvojen ja energian suuntaamiseen. 90-luvun laman seuraukset todistettiin ja nähtiin perheissä ja yhteiskunnassa, mutta itseä niiltä suojasi koulu, jonka turvissa milleniaalit saattoivat kohdistaa odotuksensa uuteen vuosituhanteen ja sen ihmeellisiin mahdollisuuksiin. Koulunpenkiltä päästyä oli vastassa uusi yltäkylläinen, valintoja ja mahdollisuuksia täynnä oleva maailma, jota määrittivät hyvinvointi, runsaus ja valintojen mahdollisuus, individualismi, digitalisaatio, jaetut kokemukset, internet, matkapuhelimet, globalisaatio ja ympäristötietoisuus. Siitä lähtien milleniaalit, yksilöllisen valinnan sukupolvi on saanut tai joutunut valintoja tekemäänkin. Varjopuolenaan se, että joillekin tämä oli mahdollisuus parempaan, joillekin tarjolla oli vain huonompia vaihtoehtoja, riippuen sosioekonomisesta asemasta tai sukupuolesta. (Kultalahti 2015, 46–47; Piispa & Salasuo 2014, 18–20.)

Koulutusjärjestelmä kasvatti nuorisoa tekemään valintoja, mutta myös olemaan yksilöllisen arvioinnin kohteena ja kilpailemaan niin itseä kuin muita vastaan. Työelämä oli muuttunut epävarmemmaksi ja sirpaleisemmaksi ja se vaati kilpailua kysyntälähtöisessä markkinataloudessa. Monimuotoiseksi rakentuneessa yhteiskunnassa luoviminen on tämän portfoliosukupolven identiteetin luoja ja yhdistävä kokemus. Samalla kun Y-sukupolvi on valmistautunut kohtaamaan uuden, aiempien sukupolvien esikuvasta ja arvoista merkittävästi poikkeavan, omiin kykyihin ja niiden esilletuomiseen nojaavan pätkätyöelämän, sen on täytynyt sopeutua myös kiihtyvällä tahdilla kehittyvään ja digitalisoituvaan informaatioyhteiskuntaan. Kaikki on jatkuvassa muutoksessa, minkä tämä sukupolvi näkee jo luontevana, ja mihin sopeutumisen toisaalta mahdollistaa tietoisuus oikeudesta valintoihin sekä edellytyksestä jatkuvaan itsensä kehittämiseen. Nettisukupolven diginatiiveille maailma on jaettu verkosto, jossa ollaan jatkuvasti läsnä ja jossa voidaan toimia omaehtoisesti kyseenalaistaen, keskustellen ja perusteluja vaatiin. (Julkunen 2009, 9; Kultalahti 2015, 46–77; Leivo ym. 2009, 5, 7, 9; Piispa & Salasuo 2014, 20.)

Nämä muutaman vuosikymmen aikana tapahtuneet yhteiskunnalliset muutokset ovat tuoneet työelämään joukon, joka haluaa tehdä itseilmaisun mahdollistavaa, omannäköistään ja merkitykselliseksi kokemaansa työtä. Joukon, joka kaipaa mahdollisuutta itseohjautuvuuteen, luovuuteen ja innovointiin, työn joustavuutta, monipuolisuutta ja vaihtelua, taitaa yhteistyön ja verkostoitumisen, haluaa vaikuttaa yhteiskunnallisesti ja globaalisti arvojensa mukaisesti asioihin, käydä keskustelua ja vuorovaikuttaa sekä haluaa viihtyä ja voida hyvin työpaikallaan ja tehtävissään. Vastavuoroisesti vastausta näihin tarpeisiin edellytetään myös työpaikalta ja työnjohdolta. Työelämän murros tapahtuukin näillä aikakautensa uuden työntekijäsukupolven ehdoilla. Enää työllistyminen ei tapahdu vain valmiiseen työpaikkaan, vaan työt muodostuvat tekijöidensä näköisiksi. (Julkunen 2009, 10, 18; Kultalahti 2015; 72, 74, 79; Ruokoski 2018; Piispa & Salasuo 2014, 78–80.)

Vaikka uusi työ onkin uuden sukupolven mukainen, se tietenkin toimii vallitsevassa yhteiskunnallisessa tilanteessa ja nämä mallit vaikuttavat toinen toiseensa. Niin maailmanlaajuiset kuin yhteiskunnalliset murrokset ovat tuoneet mukanaan sekä uutta luovia että vakavia haasteita asettavia megatrendejä, joihin on sopeuduttava ja

suhtauduttava niiden vaatimalla tavalla. Tällä hetkellä merkittävimpiä näistä ovat teknologian ja digitalisaation kehittymisen kiihtyminen, talouden globalisaation nopea eteneminen, ympäristö- ja ilmastokysymykset sekä yhteisöllisten arvojen ja suhteiden muutokset. (Alasoini, Järvensivu & Mäkitalo 2012, 2–3.)

Yksilön esiin tuleminen sekä koko murroskauden muutokset ja haasteet muovaavat myös yhteisöllisiä arvoja uudelleen persoonallisen luovuuden, innovaatioiden ja kestäväen kehityksen suuntaan. Kun yhteiskunnan, yksilöiden ja työelämän olemus ja arvot sekä osallistumisen mahdollisuudet muuttuvat ja laajenevat, saman pitäisi tapahtua myös niiden rakenteissa sekä yksilöiden osaamisessa, jotta prosessi voisi toteutua kestävästi ja tukea hyvinvointia. Haasteena mukautumiselle on muutosten kiivas tahti. Rakenteelliset ja koulutukselliset prosessit ovat kuitenkin pääsääntöisesti hitaampia ja vaikeampia toteuttaa, niin että ne palvelisivat kattavasti ja tasavertaisesti kaikkia moninaisia tarpeita. (Anttila, Eranti, Jousilahti, Koponen, Koskinen, Leppänen, Neuvonen, Dufva, Halonen, Myllyoja, Pulkka, Annala, Hiilamo, Hohkatukia, Järvensivu, Kari, Kuosmanen, Malho & Malkamäki 2018, 11, 19–20; Alasoini ym. 2012, 2–3; Alasoini 2012, 7–9; Houni & Perhonen 2013, 3–5, 14–18.)

Työelämän murros siis monimutkainen kokonaisuus, johon ei ole selkeää vastausta. Olennaista on meneillään olevien kehitystrendien ennakoiva ymmärtäminen, johon tarvitaan työelämän tutkimukselta ja kehittämiseltä rajat ylittävää ja uutta kokeilevaa otetta. Hauraassa ja muuttuvassa maailmassa on tunnistettava monialaisen osaamisen merkitys muutosten vastaanottamisessa ja niihin reagoinnissa. Automatisoitumisen myötä myös työn tekemisen arvo ja kohde muotoutuvat uudelleen. Tällöin yksilölliset, persoonalliset ja aineettomat palveluihin, tuottamiseen ja sosiaalisiin suhteisiin kohdistuvat innovaatiot ovat tarpeen. Samoin markkinat muuttuvat yhtä nopeasti kuin tekniikka kehittyä, jolloin asiakkaiden ja käyttäjien toiveet, odotukset ja tarpeet on tunnistettava herkästi. Tämä vaatii työelämältä valmiutta ja malleja kehittää toimintaansa nopeasti, mikä taas edellyttää laajaa tietoa ja osaamista. Työn tapahtuessa monialaisesti ja lohkoutuessa eri osaajille ja asiantuntijoille yhteistyö ja verkostoitumistaidot ovat tärkeällä sijalla. (Alasoini, Järvensivu & Mäkitalo 2012, 2–3, 14–17; Alasoini 2012, 7–9; Anttila ym. 2018, 11–12, 34.)

Pirstaloitumisesta ja projektiluontoisuudesta on tullut työn normaali olotila. Työntekijän on suhtauduttava sekä itse työtehtäviin että koko uraansa kokonaisuudessaan sen mukaisesti. Nykyisessä työelämässä hierarkioiden ja statusten asema on vähenemässä, ideoita ja osallisuutta halutaan kaikilta työyhteisön jäseniltä ja niitä pidetään arvossaan. Tähän oikein suhtautumalla yksilö voi kehittää itseään sekä työntekijänä että yksilönä ja persoonana. Nyt ja tulevaisuudessa työntekijän on opittava koostamaan itselleen tärkeistä osaamisalueista riittävän ainutlaatuinen kokonaisuus, jolla voi parantaa asemansa työmarkkinoilla. Omien arvojensa ja osaamisalueidensa tunnistaminen parantaa myös yksilön elämänhallintaa ja parhaassa tapauksessa yhdistyy tasapainoisesti identiteettiin. Laajassa yhteistyössä ja verkostoissa toimiminen vaatii työntekijältä myös suunnattomasti joustavuutta ja empatiakykyä, jotta työn tekeminen ja tavoitteiden saavuttaminen on yleensäkin mahdollista. (Alasoini 2012, 7–9, Anttila ym. 2018, 11–12, 19–20.)

Yhteiskunta, yksilöiden tarpeet ja toiveet siis muuttuvat kiivasta tahtia. Kaikkiin tarpeisiin on mahdotonta vastata ja reagoida samaa vauhtia. Tärkeintä onkin, että asiasta keskustellaan ja nostetaan esiin skenaarioita. Työelämän ja yhteiskunnan muutoksella ei ole olemassa yhtä selkeää päämäärää, vaan se muotoutuu sellaiseksi kuin sen yksilöt sen muovaavat. Ihmisten toimet, tietoiset ja tiedostamattomat, vievät muutoksia eteenpäin. Yhden yhteisen ratkaisun sijaan okin olennaisinta kartoittaa ja hahmottaa yhteisiä arvoja, joiden varaan rakennetaan. (Anttila ym. 2018, 19–20.)

Nämä työelämän murroksen ja uuden työn piirteet kuulostavat loogisilta ja tutuilta. Monelta osin uusi työ on sitä, mitä kuvataiteilijan työ on ollut aina. Merkityksellisyydestä nousevaa itseohjautuvaa projektiluontoista työtä, jossa vuorovaikutus ja vaikuttaminen, tutkiminen ja löytäminen ovat olennaisia sisältöä. Tutkimuksissa ja raporteissa esiin tuleva uuden työn kuva näyttää antavan persoonille tilaa ja mahdollisuuksia itsensä ja unelmiensa toteuttamiseen, mutta samalla se vaikuttaa myös haastavalta. Työ vaatii monialaista ammattitaitoa ja pätevyyttä, se on hektistä, vaihtelevaa ja epävarmaa. Kaikin puolin tuntuu, että uudessa työssä työntekijälle on olennaisinta on itsetuntemus ja itsevarmuus. Tieto siitä, mitä haluaa ja mihin pystyy mahdollistaa jonkinlaisen vakaan pohjan ja lepopaikan, johon nojata muutosten virrassa. Seuraavissa luvuissa kuvaan tarkemmin kuvataiteilijan ammatinkuvaa ja mietin sen mukautumista uuden työn kenttään.

4.2 Nykykuvataiteilijan ammatinkuva

Niin sanottua perinteistä kuvataiteilijan ammattia, johon verrata ammatinkuvaa nykyisi, on vaikea määritellä. Ammatti on muuttunut aikojen saatossa uskonnollisten kuvien ja rituaalivälineiden sekä arkipäivän tarvekalujen valmistamisesta kansallisen identiteetin luojaksi ja siitä edelleen kehitysvaihe kehitysvaiheelta, suuntaus suuntaukselta johonkin, jota nykyään kutsumme taiteen tekemiseksi (Billgren 2010, 65; Eldridge 2009, 12–19; Flemming & Honour 2001, 12–887). Kaikissa muodoissaan taiteilijan työnkuvana on kuitenkin aina ollut olla jonkinlainen maailman ja yhteiskunnan peili, heijastellen ja todistaen sitä missä ja miten olemme olemassa kunakin aikana.

Usein törmää asenteeseen, että taiteilijan ammattirooli tai taide yleensä on etäistä tai etäännyttävää. Taide ja taiteilijat ovat jotain muuta, taide on liian vaikeatajuista tai kallista, jotain mikä on tavallisen ihmisen tavoittamattomissa eikä kuulu hänen elämänpiiriinsä. Ennen suuntautumistani taidealalle myös minulla oli ajatus, etten ole taiteilijaksi tarpeeksi eksentrisen, boheemi tai muuten omaperäinen. Eli omasin nykyisesti ajatellen hyvin stereotyyppisen käsityksen taiteilijasta. Tämä käsitys juontaa juurensa jostakin keskiajalta ja renesanssista saakka kehittyneestä taiteilijakeksijäneromyytistä sekä 1800 -luvun Ranskan taitelijayhteisössä vallineesta normeja vastaan kapinoivasta ja porvariston suosiollisuudesta riippuvaisesta boheemista (Piispa & Salasuo 2014, 29–30.) Asiaan perehtymällä onneksi huomaa, että boheemiudenkin piirteet ovat vain yksi mahdollinen osa taiteilijan persoonaa ja se myyttillisyyks mikä voidaan kokea etäännyttävänä on yksi, joskin merkittävä, taso taiteilijan työtä. Tässä luvussa tarkastelen taitelijan työtä enemmän käytännön tasolla sekä työllistymisen kannalta ja taiteen syvempää merkitystä pohdin luvussa 5. Tässä vaiheessa totean huomanneeni, että mitä enemmän viettää aikaa taiteen ja kulttuurin parissa, sitä paremmin sitä ja sen yhteiskunnallista vaikuttavuutta voi ymmärtää.

Viime vuosina on puhuttu paljon yhteiskunnan taiteistumisesta ja taiteen arkipäiväistymisestä. Tämän tapahtumiseen on vaikuttanut uusien sukupolvien siirtyminen työelämään ja aktiiviseksi tuottaja- ja kuluttajakunnaksi myös kulttuurin saralla. Informaatioyhteiskunnan kehittymisen myötä taiteen ja kulttuurin

saavutettavuus ja osallisuus myös se toteuttamiseen on kasvanut ja monimuotoistunut. Nuoret sukupolvet näkevät taiteen merkityksellisenä kanavana tuoda arkeen elämyksiä, esteettisiä kokemuksia ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä nostaa esiin yhteiskunnallisia epäkohtia. Nuoremmat sukupolvet kokevat myös niin modernit tekniikat kuin perinteiset ja klassiset taidemuodot merkittävinä ja niitä kulutetaan. Tämä on osoitus siitä, että nuorille on tärkeää kokea taide läsnä ollen ja autenttisesti. Kaikessa taidemuodoissa nähdään merkityksellisuuden ja vaikuttavuuden mahdollisuus eikä ”korkeataiteen” ja viihteellisemmän tuotannon rajaa nähdä jyrkkänä. Samoin taitavuus myös muilla aloilla, kuten urheilussa tai ruoanlaitossa, sekä niiden ympärillä tapahtuvat kokemukset ja elämykset nähdään jonkinlaisena taiteellisenä toteutumisenä. Myös taidekenttä itse pyrkii tavoittamaan aseman, jossa taiteilijan työ nähdään yhtenä ammattina muiden joukossa. (Määttänen 2005, 39–40; Naukkarinen 2005, 9; Piispa & Salasuo 2014, 15.)

Kulttuurin ja taiteen tekijät sekä kuluttajakunta ovat siis entistä avoimempia kaikenlaisen taiteen tuottamiselle ja vastaanottamiselle. Yhteiskunnan ja sukupolvien muuttuminen ja taiteen arkipäiväistyminen vaikuttavat kuvataiteilijankin ammattiin merkittävästi. Taiteilijoiden työtä on tutkittu Suomessa järjestelmällisesti vuosikymmeniä, joten ammatinkuvasta on paljon tietoa. Silti yhteiskunnan muutosten myötä ammatin määritelmä on moninainen, eikä se kytkeydy minkään muun ammattikunnan kriiteereihin. Taiteilijan työ ei ole luvanvaraista, taiteilijalla ei useinkaan ole työpaikkaa tai työnantajaa, moni taiteilija ei toimi yrittäjänä, vaikka työ on hyvin yrittäjälähteistä. Taiteen tekemiseen ja harjoittamiseen on kaikilla oikeus. Tutkimuksellisesti määrittelyyn käytetään kuitenkin taiteilijan ammatillista koulutusta, taiteilijajärjestöihin ja liittoihin kiinnittymistä sekä apuraharekistereitä tai näyttöä pääsääntöisestä ammatillisesta toiminnasta ja toimeentulosta taiteen tekemisellä. Toimeentulon hankkiminen taiteella liittyy tietysti olennaisesti taiteilijana menestymiseen, mihin vaikuttavat taas muut kentän toimijat, organisaatiot ja rahoittajat. Rahoitetaanko taiteilijan työtä, toisin sanoen saako taiteilija työstään palkkaa tai korvausta, on ensisijainen tunnustus ammatissa toimimisesta. Tämä ammatillinen tunnustus taas on merkittävä tekijä taiteilijan työmotivaation syntymisessä ja työssäjaksamisessa. (Ansio & Houni 2013, 85, 155–159, 171, 247; Herranen, Houni & Karttunen 2013; 84–86 Piispa & Salasuo 2014, 14–15; Rensujeff 2014, 14, 18–22.)

Kuvataiteilijat ovat nykyisin taidekentän heikoiten toimeentuleva ammattiryhmä. Kentällä on paljon tekijöitä ja keskinäinen kilpailu on kovaa. Merkittävä osa taiteilijoiden toimeentulosta tulee omaan taiteenalaan liittyvästä työstä, kuten opetustyöstä, kuratoinnista tai kuvitustyöstä. Myös sosiaaliturva, kuten työmarkkinatuki tai ansiosidonnainen päiväraha, on isolle osalle taiteilijoista merkittävä toimeentulon lähde. Osa taitelijoista työllistyy apurahoilla sekä erilaisilla taiteeseen liittyvillä projekti- ja hankerahoituksilla. Valtion lisäksi näitä myöntävät erilaiset säätiö ja rahastot. Suomalainen taide-elämä, sellaisena kuin se nykyisin näyttäytyy, voidaankin määritellä alkaneen 1800 –luvulla, jolloin valtio alkoi tukea taidelaitoksia ja -kouluja sekä myöntää apurahoja ja palkintoja. Taidelaitosten, gallerioiden, kilpailujen ja apurahojen piirissä tapahtuvaa taiteilijuutta voitaisiinkin näin määritellä tämän ajan perinteiseksi taiteilijuudeksi. Nämä kaikki ovat edelleen merkittäviä ammatin osa-alueita ja määrittelevät osaltaan kuvataiteilijoiden käsitystä ammatinkuvastaan. (Ansio & Houni 2013, 158–159; Herranen ym. 2013, 93–94; Piispa & Salasuo 2014, 30; Vilkuna & Romppanen 2015, 4.)

Siinä missä uusi työelämä yleensäkin tavoittelee ja on muuttumassa kohti itseohjaavuutta, luovuutta, jatkuvaa oppimista, itsensä kehittämistä ja johtamista, projektiluotoisuutta, joustavuutta, vaihtuvuutta, monialaisuutta sekä merkitystä korostavaa asennetta, taiteilijan työ on aina ollut tätä. Siksi taidealoista usein otetaan mallia muille aloille eri menetelmien ja työskentelymetodien kehittämiseen ja innovointiin sekä työelämän kehittämiseen yleisesti. Moninaisuudesta huolimatta perinteiset rahoitusmallit eivät kuitenkaan riitä taiteilijoiden työllistämiseen ja työttömyyden vuoksi jatkuvasti keskustellaan siitä koulutetaanko taiteilijoita liikaa. 2010 -luvulla taiteen koulutuspaikkoja on myös vähennetty runsaasti. Samalla kulttuurin ja luovan talouden potentiaalia pyritään hyödyntämään talouskasvussa, työllistymisessä ja innovoinnissa. Myös luova toiminta ja taidekokemusten merkitys ihmisen sekä terveydelle ja hyvinvoinnille on pitkäaikaisen tutkimusnäytön perusteella tunnustettua tietoa. Tämä on herättänyt liialliselle koulutukselle vastakysymyksen, eikö taiteilijoiden työtä vain osata hyödyntää tarpeeksi. Monet taiteilijat ovat tästä ammattialaa laajentavasti kehitystyöstä myös kiinnostuneita. Kuvataiteilijat ovat pääsääntöisesti korkeasti koulutettuja ammattilaisia ja oman alansa asiantuntijoita, joilla on osaamista ja näkemystä viedä työkenttäänsä

eteenpäin. (Herranen ym. 2013, 5, 13–14, 122; Honkala & Laitinen 2017; Romppanen & Vilkuna, 2015, 4; Piispa & Salasuo 2014, 89; Rensujeff 2014, 13.)

Yhteiskunnan muuttuvan arvomaailman puitteissa ja tarpeiden kasvaessa sen mukaan myös soveltavan taiteen rahoitukselle rakennetaan uusia malleja. Esimerkiksi niin sosiaali- ja terveysala, rakennusala, ympäristösuunnittelu kuin yritysmaailma ovat kiinnostuneita taiteen ja luovan työn mahdollisuuksista hyvinvoinnin ja viihtyvyyden lisäämisessä, imagon, kiinnostavuuden ja arvojen rakentamisessa. Näin nyky-yhteiskunta tarjoaa taiteilijoille uusia mahdollisuuksia tehdä taiteellista työtään ja työllistyä omalla koulutuksellaan. Monille taiteilijoille se on mahdollisuus laajentaa omaa osaamistaan ja käyttää ammattitaitoaan monipuolisesti, toisille se voi olla ulkopuolelta tuleva pakko soveltaa omaa ilmaisuaan.

Taiteilijan ammatti-identiteetti ja -osaaminen

Vaikka taiteilijan työstä otettaisiinkin mallia muuhun työhön, on myös taiteilijan työ murroksessa muun työn lailla. Tänä aikana kaikkien mahdollisuuksien läsnäollessa, ehkä enemmän kuin aiemmin, taiteilija tarvitseekin vahvaa näkemystä ja itsetuntemusta oman työnsä suunnaksi. Vahva ammatti-identiteetti onkin ammatin merkittävimpiä piirteitä. Tutkimuksissa taiteilijat mieltävät oman työnsä tärkeimmiksi taidoiksi ja ammatti-identiteetin osa-alueiksi oman taiteellisen näkemyksen löytymisen ja tunnistamisen sekä pyrkimyksen jatkuvaan kehittymiseen. Tärkeäksi nähdään myös näyttelyiden pitäminen ja oman taiteenalan teknisten taitojen hallinta ja käyttö. Koska ammattikentän ja taiteilijuuden määritelmä ole kenenkään hallittavissa, ammatissa toimivat ja ammattilaisiksi itsensä mieltävät näkevät tärkeiksi ja konkreettisiksi identiteetin vahvistajiksi myös ammattitutkinnon, ammattiliiton jäsenyyden sekä taidekentän hyväksynnän. (Herranen ym. 2013, 82, 85, 132–139; Rensujeff 2014, 18–22; Piispa & Salasuo 2014, 87–89.)

Karkeasti määritellen kuvataiteilijan työ on nykyisin koostunut taideteosten valmistamisesta ja näyttelyiden järjestämisestä, apurahatyöskentelystä, teosmyynnistä joko suoraan, tilauksesta tai gallerian ja taidelainaamon kautta, taidekilpailuihin ja kuratoituihin näyttelyihin osallistumisesta, julkisten teosten

valmistamisesta, työllistämisestä itsensä hakemalla hanke- ja projektirahoituksia tai tekemällä taiteenalaansa liittyvää työtä, kuten opetustyötä, kuratointia, tuotantotyötä, graafista suunnittelua tai taidetyöpajatoimintaa. Muun työn tekemisen ei koeta uhkaavan taiteilijuutta, vaan se nähdään myös ammattitaidon kehittämisenä ja ylläpitona. Monille taiteilijoille kokonaan muun työn tekeminen myös ruokkii taiteellista ajattelua ja luovuttaa tai antaa tarpeellisen tauon luovasta työstä. Samoin taiteellinen ajattelu ja tekninen osaaminen voi tukea muussa työssä tarvittavia taitoja tai ongelmanratkaisua. Monipuolisuus ja mahdollisuudet tarkoittavat myös ammattitaidon olennaiseksi koettua itsenäisyyttä ja vapautta, mikä ymmärrettävästi nostaa myös kurinalaisen ja säännöllisen työnteon yhdeksi ammattitaidon merkittävimmistä piirteistä. Jaksakseen työelämässä, sekä taiteen että muun työn tekijänä, taiteilijat pitävätkin hyvinvoinnistaan ja terveydestään huolta samalla tavoin kuin muutkin työkäiset. Stereotyyppinen myytti holtittomasta päihderiippuvaisesta taiteilijaelämästä ei kohtaa nyky-taiteilijan ammatinkuvaa. (Ansio & Houni 2013, 121, 138–140; Herranen ym. 2013, 57, 93–94, 96-97, 111; Waldman 2018.)

Työn itsenäisyyden ja vapauden taiteilijat kokevat sekä rikkautena että haasteena. Vapaus mahdollistaa sen, että taiteilija voi tehdä mitä tahtoo, kehittää omaa ilmaisuaan ja ajatteluaan haluamaansa suuntaan sekä työskennellä omalla rytmillään ja persoonallaan. Toisaalta itsenäisesti työskentelevällä taiteilijalla ei ole työyhteisön luomaa turvaverkkoa, sosiaalista yhteyttä tai terveydenhuoltopalveluita. Riippuen siitä, miten taiteilija on uransa rakentanut, työ on usein hyvin yksinäistä tai voi toisaalta koostua useista eri tehtävistä, mikä tekee taiteellisen työn, muun työn, sekä perhe-elämään, vapaa-aikaan ja palautumiseen tarvittavan ajan sovittamisesta ja rytmittämisestä haastavaa. Taiteilijat myös usein kokevat, että vapaa-aika tai muuhun kuin omaan taiteelliseen työhön käytetty aika eivät ole erotettavissa. Taiteellisesta työstä ei voi erkaantua koskaan, koska ajattelua, suunnittelua, havainnointia ja kehittymistä tapahtuu kokoajan, vaikka itse teoksia tai muuta taiteellista työtä ei varsinaisesti tehtäisikään. Usein taiteilijat myös haluavat mieltää ammatinkuvansa tällaiseksi, luomista ja luovuutta ei haluta rajoittaa. Taiteilija laittaa työssään peliin koko persoonansa ja joutuu kohtaamaan itsensä jatkuvasti, mikä voi olla myös psyykkisesti kuormittavaa. (Ansio & Houni 2013, 79, 98-99, 101, 103, 157; Herranen ym. 2013, 111–112, Piispa & Salasuo 2014, 96, 99, 110–112)

Yksi olennaisimpia kuvataiteilijan ammatin harjoittamisen piirteitä on motivaation synnyttäminen ja sen ylläpito. Yksin työskennellessä on työmotivaatiostakin pidettävä itse huoli. Tämän takia myös oman työn tarkastelun ja arvioinnin kyky sekä onnistumisen kokemusten tunnistaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä taitoja. Motivoitumiseen vaikuttavat merkittävästi taiteilijan toimeentulo ja ulkopuolinen, yleisöltä ja taidekentältä, tuleva palaute. Työstä saatu palkkio tai ammattijärjestöihin hyväksyminen ovat työnteon merkityksen ja ammattitaidon suoraa tunnustusta. Tosin nuorempien taiteilijoiden keskuudessa järjestökiinnittäytymisen merkitys on vähenemässä, mikä voi osaltaan kertoa työelämän muutoksesta. Onnistuminen ja hyväksytyksi tuleminen motivoivat jatkamaan työntekoa, mikä taas lisää toimeentuloa ja hyvinvointia kaikin puolin. Jos taidekentällä onnistumista ja hyväksyntää ei yrittämisestä huolimatta tapahdu, on omaan työhön uskomisen, itseluottamus ja työn realistisen arvioinnin sekä omaehtoisen johtamisen kyky erityisen tärkeää. (Ansio & Houni 2013, 120–121, 155–160; Herranen ym. 2013 82, 84.)

Kukin taiteilija rakentaa uransa omalla tavallaan, mutta työhön sisältyy kuitenkin paljon mm. tuotantoon, johtamiseen ja myyntiin liittyviä tehtäviä ja ne edellyttävät taiteilijoilta näiden taitojen hallitsemista. 2000 -luvulla Suomessa on alettu puhumaan enenevässä määrin kulttuuriyrittäjyydestä sekä koko kulttuurin kentällä että myös taiteilijoiden työn luonteen suhteen. Kaikin puolin työ muistuttaakin yksityisyrittäjyyttä, vaikka taiteilijat usein karttavatkin tätä määritelmää sen kaupallisen luonteen vuoksi. Yritystunnuksen puuttuminen voi toisaalta joissakin tilanteissa olla este tai vaikeuttaa teosmyyntiä ja työllistymistä. Moni taiteilija myös vastaa koko oman työnsä tuotannosta. Tähän kuuluu itse taiteellisen työn tai teosten valmistamisen lisäksi oman työn markkinointi, näyttelyiden hakeminen ja järjestäminen aina kuljetuksista, ripustukseen ja julisteiden valmistamiseen ja miksei levittämiseenkin, apurahahakemusten tai muiden hanke- ja projektirahoitushakemusten laatiminen, työn organisointi ja johtaminen, aikataulut, kirjanpito, mahdolliset laskutuksen tai palkanmaksujen, raportoinnin sekä muiden hallinnointitehtävien hoito. Taiteilijan työ ja tulonhankinta on vahvasti projektiluontoista ja yhä enenevässä määrin monialaista sekä poikkitaiteellista ja -tieteellistä. Tämä tarkoittaa, että työssä yhä tärkeämmälle sijalle nousevat verkostoitumis-, vuorovaikutus ja ryhmässä toimimisen taidot. Samoin monialaisessa

työskentelyssä myös eri taiteenalojen tekniikoiden ja tarpeiden tuntemus, sekä digitaalisen laitteiston ja kulttuurin hallinta on tärkeää. Taiteilijan työssä on siis hyvin paljon uuden työn piirteitä jo valmiiksi. (Herranen ym. 2013, 140–142; Houni & Ansio 2013, 123–125; Piispa & Salasuo 2014, 109.)

Taiteilijan ammatissa vaaditaan paljon osaamisalueita, mutta huonona puolena sekä koulutuksessa että uuden työ luoteessa nähdään se, että monipuolisuus voi, ja usein tarkoittaakin, myös pintapuolisuutta. Monia asioita osataan jonkin verran, mutta ei syvällä ammattitaidolla, mikä voi turhauttaa ja sotia taiteilijan osaamista arvostavaa ammatti-identiteettiä vastaan. Mutta toisaalta enemmän kuin teknistä taituruutta, nykytaide suosii teosten sisältöä ja sanomaa, minkä löytymistä monipuolisuus voi tukea. Kuten uudessa työssä yleensäkin, elinikäinen oppiminen nähdään olennaisena työn osa-alueena ja taiteilijat yleensä hakeutuvatkin opin äärelle omatoimisesti. Tämä ei johdu vain työelämän tarpeista, vaan myös henkilökohtaisista ja taiteellisista prosesseista. Koulutus on aikaa, jolloin tutustutaan taiteen traditioon, tekniikoihin, ammattikenttään ja sen mahdollisuuksiin. Valmistumisen jälkeen oma ammatinkuva, kiinnostuksen kohteet ja taiteellinen näkemys, samoin kuin työelämän todellinen luonne ja vaatimukset alkavat hahmottua. Tämä usein avaa tarpeen lisäkouluttautumiselle. Tarvittavien tietojen ja taitojen puuttuminen työskentelystä toimimisesta kulttuuri- ja taidekentällä voi vaikeuttaa työllistymistä. Toisaalta itse taiteellisessa työskentelyssä tärkeimmäksi väyläksi ammattitaidon ylläpitämiseksi koetaan taiteen tekeminen, näyttelyissä käyminen, keskustelut muiden alan ihmisten kanssa sekä alan lehtien, kirjallisuuden ja sosiaalisen median seuraaminen. (Herranen ym. 2013, 62–63 84–85, 90–91; Piispa & Salasuo 2014, 88–89.)

Taiteilijan toimeentulo siis koostuu useasta eri lähteestä ja on kausittaista. Työrytmille onkin omaleimaista niin sanottu ”mäkimalli”, ilmentäen sitä kuinka välillä työt kasaantuvat ja välillä on hiljaisia kausia, niin ulkopuoliselle tehtävässä työssä kuin omassa taiteellisessa luomistyössä. Joillekin kiireiset kaudet ovat rasittavia, joillekin taas inspiroivia. Epävarmoina aikoina monet taiteilijat tekevät myös kokonaan muuta kuin kulttuurialan työtä tai nostavat työttömyysturvaa. Tämäkään ei ole yksinkertainen ratkaisu, sillä taiteilijat käyvät pääsääntöisesti pitkän koulutuksen ja haluavat työllistyä ja tulla toimeen koulutustaan vastaavalla työllä. Taiteilija ei halua olla tuottamaton sosiaalietuuksilla elävä yhteiskunnan taakka, vaan

vaikuttaa, auttaa, kehittää yhteisöjä ja itseään ja olla näin toimelias osa yhteiskuntaa. Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessa päivitetään valtion taide- ja kulttuuripolitiikan suuntaviivoja vastaamaan ajan tilannetta sekä käydään yhteiskunnallista keskustelua ja on tehty jo osittaisia kokeiluja kansalaispalkan käyttöönottamisesta. Kansalaispalkkaan taiteilijat ovat suhtautuneet myönteisesti. Se antaisi taiteilijoille aikaa ja rauhan keskittyä oman ammattinsa eteenpäin viemiseen ja itsensä työllistämiseen, ilman jatkuvaa murehtimista toimeentulosta ja siihen liittyvistä selvityksistä. Samoin tällä hetkellä käydään keskustelua taiteilija-apurahan muuttamisesta palkaksi, jolloin taiteilija voi olla oikeutettu työterveyshuoltoon, eläkkeeseen, lomiin ja muihin työsuhte-etuuksiin. Osa taiteilijoista haluaakin työskennellä muussa kulttuurialan palkkatyössä vain näiden etuuksien tavoittamiseksi. Kansalaispalkka ja taiteilijapalkka ovat konkreettinen tapa ja osoitus nähdä taiteilijan työ ammattina muiden joukossa. (Herranen ym. 2013. 98; Mäki 2018; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 4; Opetus ja kulttuuriministeriön www-sivut 2018.)

Huolimatta nykyisen ammatinkuvan monipuolisuudesta, itse taiteellinen työ on kuitenkin taiteilijan ensisijainen tehtävä. Taiteilija on aikansa herkimpiä tulkkeja ja työskentelee hiljaisten signaalien tai ajankohtaisten asioiden parissa luovan prosessin kautta. Ei ole ihme, että taiteilijoiden ammatinkuva kiinnostaa työelämää, tutkimus- ja yritysmaailmaa, joka janoaa uusia ratkaisuja ja näkökulmia erottuakseen kilpailijoistaan. Mutta herkkyys, omistautuminen ja vapaus tuovat myös omat haasteensa. Taiteilija työskentelee persoonansa kautta, usein joko omien tai yhteiskunnallisten kipupisteiden, eli jollain tavalla problemaattisten, koskettavien, vaikeiden, kärsimystä aiheuttavien tai sitä käsittelevien aiheiden parissa, vaikka itse tuotos nostaisi esiin näiden vastakohtiakin. Näihin teemoihin uppoutuminen pitkäksi aikaa voi olla henkisesti raskasta. Taiteilijat kokevatkin työnsä henkisesti huomattavasti raskaammaksi kuin työssä olevat suomalaiset yleensä. (Ansio & Houni 2013, 80, 89, 79, 149, 155.)

Työn psyykkistä raskautta lisää sekä luovan työn luonne ja toimeentulon epävarmuus että taidemaailman paineet. Luovassa työssä taiteilija on jatkuvasti läsnä, suunnittelee, ideoi, tekee päätöksiä ja kantaa niistä vastuun. Taiteellinen työ tai vähintään sen tulokset ovat myös julkisia ja jatkuvan arvioinnin alla. Siihen liittyvät

paineet ulottuvat niin taiteilijan omaa itsetuntoon kuin taiteelliseen menestykseen. Ennalta ei voi tietää, miten työ otetaan vastaan taiteenkentällä ja yhteiskunnassa yleensä ja johtaako se mihinkään, mikä voi luoda riittämättömyyden tunnetta. Taiteilijoiden kesken on myös kilpailua rahoituksista, näyttelyajoista sekä menestys- ja näkyvyystekijöistä. Toimeentuloon liittyvät paineet koostuvat lisäksi muista työstä, joihin liittyy omat kuormitustekijänsä, kuten esimerkiksi opetustyön vaatimat pedagogiset taidot. Työn kuormittavuuden määrään vaikuttavat taiteilijan taidot hallinnoida ja suunnitella omaa työtänsä, työaika, resursseja ja palautumista. Paineista selviytymiseen vaikuttaa vahvasti taiteilijan oma persoona, itsetunto ja aiemmat kokemukset. (Ansio & Houni 2013, 89–90, 155–160.)

Taiteilijoiden suhtautumisessa työhönsä ja ammatinkuvan rakentumisessa näyttäytyykin kaksi puolta. Negatiivisena toimeentulon haastavuus ja jatkuva epävarmuus, työn epäsäännöllisyys, töiden päällekkäisyys, valtavat työmäärät ja toisaalta tyhjät kaudet, tunnustuksen tavoittelu ja kilpailu taiteen kentällä. Toisaalta positiivisina, epävarmuudet ja paineet ylittävänä tekijöinä, intohimo työn tekemiseen, mahdollisuus pohtia, ilmaisun, kertomisen ja luomisen tarve ja ilo siitä, että voi tehdä mitä sydämestään haluaa, itseään ruokkivat onnistumisen kokemukset, elämysten tarjoaminen ja ajatusten herättäminen sekä työn kokeminen merkityksellisenä ja yhteiskunnallisesti vaikuttavana. (Ansio & Houni 2013, 121–124, 155–160; Herranen ym. 2013, 99–100, 102.)

Uuden työn mahdollisuudet ja rahoitus

Taitelijan työelämä tuntuu siis olevan monimuotoista eikä luovuutta tarvitse vain itse taiteelliseen työhön, vaan myös toimeentulon hankkimiseen. Onnistuminen ja merkityksellisyyskokemus oman työn sisällä kuitenkin palkitsee ja pitää kiinni työskentelyssä. Koska työnkuva on moninainen, myös rahoitusmahdollisuuksia on monenlaisia. Uuden työn aikakaudella taidetta ja taiteilijoiden työtä on alettu soveltaa yhä laajemmin muille ammattialoille. Tämä rakentaa taiteilijan työllistymiselle ja ammatinkuvalle uutta pohjaa.

Merkittävimpiä työn rahoitusmalleja on apurahatyöskentely, mikä mahdollistaa irtaantumisen muusta työstä ja keskittymisen vain taiteen tekemiseen apurahakauden ajaksi. Apurahoja taiteilija voi saada teoksen valmistamiseen ja muihin työstä koituviin kuluihin, tai taiteelliseen työskentelyyn elinkustannusten ja muiden kulujen kattamiseksi. Taiteilija voi saada toimeentuloa myös teosmyynnistä ja tilaustöistä tai esimerkiksi julkisen taiteen kilpailuja voittamalla toteuttaa teoksia tilaajaan reunaehtojen mukaan. Näiden lisäksi taiteilijat hankkivat toimeentulonsa omaan alaan liittyvästä työstä tai soveltamalla ja tuotteistamalla taiteellisia prosesseja esimerkiksi hyvivointipalveluina tarjottaviksi työpajoiksi tai muiksi konseptiksi. Omaehtoisia taideprojekteja ja teoksia voidaan rahoittaa myös joukkorahoituksilla tai sponsorituilla. Lisäksi taiteilijat tai taidejärjestöt voivat myös suunnitella projekteja tai tutkimuksia ja hakea niihin hankerahoituksia. Valtiotasolta rahoituksia ohjataan yhteiskunnan tarpeen sekä laadittujen säädösten ja linjausten mukaan suuntaamalla määrärahoja tietyille vaikutusalueelle tai kohderyhmälle, joiden hyvinvointia ja osallisuutta halutaan tukea tai tutkia (Opetus- ja kulttuuriministeriön [www-sivut](#).) Samoin muutkin rahoittajatahot, säätiöt, kunnat ja kaupungit voivat myöntää ja suunnata rahoituksia omien strategioidensa mukaan. Näiden seuraamiseen ja tarpeeseen vastaamiseen taiteilijan onkin syytä kiinnittää huomiota ja pysyä selvillä poliittisista linjauksista.

Esittelen tässä kolme yhteiskunnallista kulttuuri- ja taidealaa koskevaa valtiotason kehityssuuntaa, joiden mukaan taiteilijan ammatti on nyt uuden työn aikakaudella monimuotoistumassa ja joilla taiteilijat voivat työllistyä. Nämä esimerkit kuvaavat mielestäni myös hyvin sitä, mitä uusi työ kuvataiteilijan ammatinkuvassa voi tarkoittaa.

Prosenttiperiaate on rakennushankkeisiin sisällytetty taiderahoitus, jossa osa rakennushankkeen kustannuksista käytetään taiteeseen. Taiteen toteuttamiseen voi hakea erillistä osarahoitusta julkisista varoista ja osan rahoituksesta on tultava rakennushankkeelta. Prosenttiperiaate -ajattelun hyötyinä voidaan nähdä, että se on selkeä malli, jota seurata ja joka kannustaa taiteen hankkimiseen. Rakennuttajalle sekä rakennuksen tai alueen käyttäjille ja asukkaille taide tuo lisäarvoa, viihtyvyyttä ja hyvinvointia sekä on merkittävä imagon luoja. Taiteilijoille prosenttihankkeet tuovat työllistymistä sekä mahdollistavat taiteellisen kehittymisen, osoittamalla uusia

taiteen toteuttamispaikkoja ja tapoja. Taide integroituna rakennukseen tuo sen lähemmäs ihmisten arkea ja sille voidaan antaa myös funktionaalinen merkitys. Tämä lisää taiteen käyttömahdollisuuksia. (Prosenttiperiaatteen www-sivut 2018.)

Haasteina prosenttitaidehankkeissa on tahtotilan luominen ja rakennuttajan sitouttaminen toimintaan. Tämä on ensisijainen asia hankkeiden aloittamiselle ja rahoituksen saamiselle. Taiteilijalle hankkeeseen mukaanpääsemisessä olennaisen tärkeää on hyvien ehdotusten tekeminen. Tässä tarvitaan osaamista luoda ymmärrettäviä ja vakuuttavia esityksiä, niin että niistä käy ilmi teoksen idea, muoto, tekninen toteutus ja kustannukset. Suunnittelussa on otettava huomioon koko teoksen elämänskaari ja ylläpitotarve. Koska teos saatetaan toteuttaa suoraan rakennuksen materiaaleihin ja pintoihin, on tärkeää että taiteilija osallistuu itse rakennushankkeeseen sekä työmaakokouksiin yhdessä arkkitehdin ja urakoitsijan kanssa. Näin teos saadaan toteutettua kestävästi. Erityisen merkittävää onnistuneelle hankkeelle on huolella ja tasa-arvoisesti laaditut sopimukset. Tässä olennaista on alan asiantuntemus ja molemminpuolinen ymmärrys hankkeen arvosta ja tavoitteista sekä neuvottelutaidot. Yleensä hankkeissa onkin mukana taidekoordinaattori tai -konsultti, joka vastaa taiteellisen laadun toteutumisesta ja taiteilijoiden palkkatasosta. (Hannus & Pulkkinen 2015; 11–13, 16, 20, 22–23; Hannus & Pulkkinen 2015; 14, 28.)

Olen tähän mennessä ollut mukana kirjoittamassa yhtä hakemusta prosenttitaidehankkeeseen. Huomasin itsekkin prosessin aikana, että sitouttaminen on tärkeää ja eri hankkeessa mukana olevien tahojen vakuuttaminen ja yhteisen ymmärryksen saavuttaminen, niin sanotusti tulkkina toimiminen, on olennaista. Kaikilla osapuolilla on oltava yhtäläinen käsitys toteutettavasta hankkeesta. Se, että olen kuvataiteilija ja työskentelin tuolloin kunta-alan hallinnollisissa tehtävissä auttoi ymmärtämään sekä taidekentän ja rahoittajan että rakennuttajatahon näkökulmia. Tässä minulle tuli merkittävimmäksi pitää kiinni taiteen laadun arvioinnista prosessin aikana sekä taiteilijoiden palkan kohtuullisuudesta. Hankkeemme ei sillä kertaa saanut rahoitusta, mutta opetti paljon prosessin vaiheista ja siihen tarvittavasta ajasta. Päätöksenteko organisaatioissa kestää kuukausia, joten hankkeita on alustettava hyvissä ajoin. Tämä on ollut entiselle ketteriin käännöksiin tottuneelle freelancerille ja järjestöaktiiville uusi asia opittavaksi.

Prosenttiperiaatteen mallia on viime vuosikymmenen aikana ajateltu laajemmin ja alettu toteuttaa sitä sovellettuna sosiaali- ja terveysalalle. **Prosenttiperiaatteen laajentamisen** tavoitteena on parantaa taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta ja näin edistää taiteen hyvinvointivaikutuksia. Laajennus tapahtuu tässä vaiheessaan erilaisina hankkeina, joiden tavoitteena on kehittää ja pilotoida uusia malleja ja konsepteja sekä vakiinnuttaa ne käytäntöön. (Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2018.)

Mielestäni yksi erittäin hyvä esimerkki tällaisesta hankkeesta on vuosina 2013–2016 Lahdessa toteutettu Tukeva Porras -hanke, joka konseptoi ja välitti taiteilijoiden työtä kaupungin sosiaali- ja terveyspalveluiden pisteisiin. Esittelen sen toteutusta tässä siltä osin, miten taiteen sekä taiteilijan työn merkitys ja työnkuva hankkeessa ajateltiin. Hankkeen lähtökohtana oli nähdä taide osana ihmisten arkea kulttuurin esteettömyyden ja arvojen mukaisesti. Sen mahdollistamiseksi luotiin poikkihallinnollinen yhteistyömalli, joka toimii läpi organisaatioiden hierarkioiden ja vastasi kuntien palvelutuotannon haasteisiin. Ongelmana palvelutuotannossa nähtiin yhteisymmärryksen puuttuminen välittäjäportaan ja organisaation välillä, vaikka yhteisenä intressinä kaikilla osapuolilla on hyvinvoinnin lisääminen. Poikkihallinnollisessa yhteistyössä taiteilijat, välittäjänä toimiva hanke ja organisaatioiden asiakkaat, työntekijät ja johtajat toimivat yhdessä toiminnan suunnittelussa ja ohjauksessa asiantuntijoita kuunnellen ja toisiltaan oppien. Välittäjäportaan rooli oli merkittävä yhteisymmärryksen synnyttämisessä ja toiminnan järjestämisessä ja se ennakoi kunnan tarpeita ja tuotti palveluita. (Tukeva porras -hankkeen www-sivut 2018; Ikonen & Henrikson 2013, 5–6.)

Hankkeessa taiteilijalle haluttiin antaa mahdollisuus työskennellä sosiaali- ja terveysalalla muuttamatta ammatti-identiteettiään. Taiteilijan työtä ei nähty välinearvona, vaan taiteilija sai toimia yhteisössä kuvataiteilijan ammatissa toteuttaen omaa työtään kuukausipalkalla kuten muutkin työntekijät. Taiteilijan muu ammattitaito ei ollut poissuljettua ja sitä saattoi hyödyntää tarpeen mukaan. Taiteilijoiden työn teemat nousivat yhteisöistä, työtavat sovitettiin toimintapisteen arkeen ja käytäntöihin. Välittäjäportaan toimiva hanke opasti taiteilijoita konseptoimaan omaa osaamista palveluksi, jota voitiin tarjota organisaatioille sekä

antoi työnohjausta hankkeen aikana. Välittäjäportaana toiminnassa huomionarvoisena nähtiin asiantuntijan rooli organisaation työntekijöiden ja johtoportaan ja taiteilijan toiminnan välillä, sekä toimipisteiden työntekijöiden koulutus, niin että he ymmärsivät mistä taiteilijan työssä on kyse. Taiteilijoille vuorovaikutus muun työyhteisön kanssa oli erityisen tärkeää, jotta he eivät jääneet poikkeavan toimenkuvansa vuoksi ulkopuolelle. Samoin työnohjaus ja kollegojen kanssa keskustelu nähtiin tärkeänä osana prosessia. (Ikonen & Henrikson 2013, 8–10, 15; Tukeva porras -hankkeen [www-sivut](#) 2018.)

Taiteilijan työ eri toimipisteissä nähtiin lisäävän yhteisön tasa-arvoa ja yhteisyyden kokemusta, ja taiteellinen työ toimi osana yhteisön sisäistä vuorovaikutusta. Taiteilijan läsnäololla yhteisössä nähtiin olevan myönteinen vaikutus. Koska taiteellinen toiminta ei liity yhteisön omiin hoito- tai ohjausprosesseihin mitenkään, se rikkoi yhteisön sisällä olevaa jännittyntä tunnelmaa. Taiteellinen toiminta ei painosta, velvoita tai arvio, vaan on vapaa-ehtoista ja tuo taiteen sellaisena niiden luo, jotka eivät siitä muuten pääse osallisiksi. Loputtuaan hanke on saanut jatkorahoitusta ja toimii edelleen omalla painollaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriön [www-sivut](#); Tukeva porras -hankkeen [www-sivut](#) 2018.)

Mielestäni tämä hanke tavoitti hyvän mallin ja toi esiin merkittäviä näkökulmia ja kehittämiskohteita siitä, miten taiteilijan ammattia ja asiantuntijuutta voi hyödyntää muilla aloilla ilman, että sitä tarvitsee valjastaa muuhun toimintaan. Mutta kuten hankkeessa todettiin, tämä vaatii molemminpuolista ymmärrystä. Itselleni uusi näkökulma tähän yhteiseen ymmärrykseen aukesi eräällä autotallilla. Ajaessani pidempiä matkoja yksin, tarjoan usein kimpakyytejä. Kyydin etikettiin kuuluu muihin kyytiläisiin tutustuminen ja kuulumisten vaihtaminen siitä, millaisella reissulla kukin on. Kerran kyydissäni oli sairaanhoitoalan opiskelijoita ja lähihoitaja. Kerroin, että olen ollut seminaarissa, jossa käsiteltiin prosenttiperiaatteen laajentamista sosiaali- ja terveysalalle. Kukaan näistä sote-alan toimijoista ei ollut kuullutkaan moisesta. Se hämmästytti minua ja närkästyin hieman ymmärrettyäni, että vaikka taiteilijat ovat pääsääntöisesti hyvin tietoisia ja kiinnostuneita näistä aiheista ja niihin perehdytään jonkin verran jo opiskeluaikana, ei näillä tulevilla toisen alan yhteistyökumppaneilla ole asiaan mitään kosketuspintaa. Onko siis ihme, jos taiteen integroiminen ja vastaanotto muulle kuin kulttuurialalle on haastavaa.

Ehkä terveydenalan koulutus on tästä parin vuoden takaisesta tapauksesta kehittynyt ja näitä kulttuuri- ja taidealan mahdollisuuksia käydään läpi siinäkin opetussuunnitelmassa. Toisekseen tämä ristiriita lisää myös näiden kaikkien osapuolten intressit ymmärtävien välittäjien, konsulttien ja tulkkien merkitystä ja tarvetta poikkihallinnollisessa ja monialaisessa yhteistyössä.

Prosenttiperiaatteen laajentamishankkeista seurasi esimerkiksi tämän opinnäytetyön kirjoittamisen aikaan käynnissä oleva kuuden maakunnan **Kulttuurisote** -hanke. Hanke on osa meneillään olevaa maakuntauudistusta ja se selvittää miten taide- ja kulttuurilähtöinen toiminta otetaan osaksi sosiaali- ja terveystalviteita. Hankkeen tavoitteena on luoda virallinen dokumentti toiminnan toteutuksesta ja kirjata se osaksi sote- ja maakuntauudistusta. Tavoitteena on myös mallintaa toiminta eri kohderyhmille maakunnissa sekä rakentaa käytäntöjä ja malleja eri yhdyspintojen eli sosiaali ja terveystalviteiden, hyvinvointipalveluiden, järjestökentän sekä kunnallisten kulttuuri ja vapaa-aikatoimien, sisällä. Osaamisen kehittämiseksi ja kouluttamiseksi pyritään rakentamaan tukea, jotta voidaan mahdollistaa elinikäinen monialainen oppiminen, sekä turvata kansalaisten osallisuus taide- ja kulttuuritarjontaan sivistyksellisenä perusoikeutena. Tämäntyyppiset hankkeet ovat mielestäni tärkeitä turvaamaan taiteen ja kulttuurin paikkaa maakuntahallinnossa. Niiden kirjaaminen asiakirjoihin ja strategioihin pakottaa pitämään osallisuuden saatavilla ja toimintamallien kehittäminen virkamiestasolla mahdollistaa saatavuutta. (Itä-Suomen Hyvinvointivoimalan www-sivu 2018; Kulttuurisote -hankkeen www-sivu 2018.)

Nämä kolme esimerkkiä kuvaavat uudenlaista rahoituksen suuntaamista taiteen kentälle ja taiteilijoiden työn rahoittamiseen. Mielestäni tärkeintä niissä on kuvataiteilijan ammatin ja asiantuntijuuden tunnustaminen, niin että niiden sovittaminen muihin työyhteisöihin tapahtuu ammatti-identiteetistä käsin. Tämä on yksi merkittävä osa kuvataiteilijan paikkaa työelämän murroksessa, mutta on herättänyt taidekentällä myös kritiikkiä taiteen välinearvoistamisesta sekä kysymyksen siitä, kuinka paljon taiteilijan työtä ohjailaan tai se ohjautuu heidän huomaamattaan myönnettävien rahoitusten mukaan. Onko tässä paikkaa autenttiselle taiteelle? Mielestäni nämä eivät sulje toisiaan pois. Se on kuitenkin kysymys, johon suhtautumiseen jokaisen taiteilijan on tehtävä oma ratkaisunsa ja suunnata

ammatinkuvaansa sen mukaan. Esimerkiksi tällä hetkellä koko maailmaa koskee tärkeimpänä ilmastomuutoksen tuomat kysymykset ja konkreettiset kriisit. Se pakottaa tai antaa mahdollisuuden ajatella uudelleen mikä ja millainen on taiteilijan tehtävä ja paikka tässä tilanteessa auttaa ja antaa panoksensa ongelmien ratkaisemiseksi käytännön tasolla.

Tämän opinnäytetyön kirjoittamisen aikaan ollaan päivittämässä taide- ja taiteilijapoliittisia linjauksia. Uusilla linjauksilla pyritään parantamaan taiteen rahoituspohjaa sekä rakentamaan taiteen jakelun ja rahoituksen kanavia ajan mukaiselle tasolle muun muassa niin, että taiteen määrärahoja lisätään valtion budjetissa, taiteilijoiden tietämystä tekijänoikeuksista kartutetaan, rahoituskavavia mukautetaan taiteen monialaisuus ja sen erityispiirteet huomioiden ja rahoitusvastuu jaetaan myös muille hallintoaloille ja -sektoreille, joissa taide ammatinkuvan laajentumisen myötä toimii. Lisäksi eri hallintoalojen strategista yhteistyötä lisättäisiin taidealojen työllistymistä tukevaksi. Nämä uudistukset ovat haastavia mutta ehdottoman tärkeitä, taiteen ja taiteilijan työn säilymiseksi, kehittymiseksi, toteutumiseksi tarkoituksenmukaisena ja parhaalla mahdollisella tavalla. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, 11, 14, 17, 19, 21.)

Pohdintaa

Tutkimusten antama kuva taiteilijan työstä vastaa paljon sitä, miten minäkin olen ammatin kokenut ja ymmärtänyt. Kuitenkin keskustelut kuvataiteilijan työstä ja toimeentulosta ovat usein raskasta kuultavaa. Niistä nousee vahvasti esiin työn haasteet, stressi, psyykkinen vaativuus, ympäristön luomat paineet ja jatkuva väärinymmärretyksi tuleminen ja uhriutumisen kokemus. Kuvataiteilijan työ kumpuaa persoonasta ja oman identiteetin kokemuksesta, taiteellisessa työssä toteutetaan enemmän tai vähemmän omaa sisäistä maailmaa. Näin kaikki työhön liittyvä koetaan hyvin henkilökohtaisesti. Onnistumiset ja epäonnistumiset, hyväksyminen ja hylkääminen kolahtavat suoraan itsetuntoon, koska ei ole erillistä työminää, johon ne kohdistaa. Tämä työn tekemisen piirre on huomattu uuden työn kentällä muutenkin (Julkunen. 2009, 9, 11). Myös taiteilijoiden työllistymisessä, ja luulen että taiteilijoihin suhtautumisessa yleensäkin, tämä itsellisyys on haaste. Oman

taiteen ja teosten tekeminen liittyy itseen, omiin ajatuksiin, omaan egoon ja tavoittelee omia päämääriä. Muu työelämä ei toimi näin, vaan työtä tehdään konkreettisemmin yhteisen asian eteen, työnantajan tavoitteiden ja toimintasuunnitelman mukaan. Siksi taiteilijan työn istuttaminen muuhun työelämään vaatii myös taiteilijoilta uudenlaista asennoitumista. Toisaalta luovan alan toimijoiden asenne työhön pohjautuu arvoihin ja merkityksiin. Eräässä luovien alojen kilpailukyvyn parantamiseen tähtäävän hankkeen seminaarissa nousi esiin ajatus, että luovat toimijat eivät ole niinkään kiinnostuneita liiketoiminnasta ja voiton tekemisestä, kuin toiminnasta itsestään. Mielestäni yrittäjyyden näkökulmasta myös vapaan taiteilijan työ tuntuu olevan jonkinlaista voittoa tavoittelematonta liiketoimintaa. Tätä asennetta ei tulisi pyrkiä muuttamaan, vaan rakentaa mahdollisuuksia luoville aloille ja taidealoille toimia luonteensa mukaisesti, mikä myös istuu nyky maailman kohtuullisuuden ajatukseen.

Samalla, taidekentän, yhteiskunnan, työelämän murroksen ja uusien sukupolvien arvomaailman myötä vaikuttaa siltä, että kuvataiteilijoilla kuin muillakin taiteilijaryhmillä on sekä hyvin laajat mahdollisuudet toteuttaa taidettaan ja työllistyä että potentiaalinen kohdeyleisö ja yhteistyökumppaneita saatavilla. Samoin työelämä on valmiimpi vastaanottamaan taiteilijoiden työmentaliteetin ja sille olisi tarvetta. Uuden työn kenttä tuo esiin persoonallisuutta niin tekijöiden kuin tuottamansa työn tai palveluiden suhteen (ks luku 4.1). Tämä edellyttää myös näiden persoonien kohtaamista ja joustavaa vuorovaikutusta. Taiteilijan tapa katsoa ja tulkita maailmaa voi hyvinkin olla hyödyksi persoonallisten piirteiden esille nostamisessa ja tulkitsemisessa, ongelmakohtien ratkaisussa työyhteisön sisällä ja asiakassuhteissa, sekä miksei vaikka toimintaympäristöjen visuaalisessa suunnittelussa.

Itse toivotan työelämän murroksen tervetulleeksi myös kulttuurin ja taiteen kentällä ja otan sen kiinnostuksella vastaan riippumatta siitä millaiseksi oma ammatinkuvani rakentuu. Se, että taiteilija toimii muissa kulttuurialan tai yhteiskunnan tehtävissä ja yhteisöissä, ja että taide voi saavuttaa näitäkin alueita, on mielestäni olennaista. Silloin tulevat huomioiduksi myös ne sanattomat, näkymättömät tasot ja arvot, joilla taide toimii ja jotka vaikuttavat kaikilla muilla yhteiskunnan tasoilla. Hyvinvointi syntyy tasapainosta, joten näiden tunnistaminen on tärkeää, jos ja kun toiminnan tavoitteena yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön hyvinvointi. Samoin taiteilijan työn

mielekkyyden ja onnistumisen kokemusta lisää se, että taiteilija voi toteuttaa itseään omassa ammatissaan myös muissa työyhteisöissä.

Taiteen laadun ja merkityksen säilyttämiseksi täytyy taiteen välinearvoistumisen riski kuitenkin huomioida ja keskustella siitä. Tässä prosessi on mielestäni tärkeää, että taiteilijat itse myös ajavat asiaansa ja ovat luomassa toimintamalleja. Taiteilijoissa on monenlaisia persoonia ja itsenäinen ammatinharjoittaminenkin vaatii jo monipuolista organisointitaitoa, joten taiteilijat voivat mielestäni toimia uskottavasti muissakin tehtävissä omalla ammatti-identiteetillään työn rooleja vaihtaen. Ammatinkuva on hyvä nähdä laajempaan erityisesti taiteen kentän sisällä, sulkematta pois taiteen tradition merkitystä tai taiteellisen näkemyksen tärkeyttä. Jyrkkä ehdottomuus niiden mahdollistamassa ammatinharjoittamisessa tuntuu kuitenkin kovin ahtaalta. Työelämä on jokatapauksessa muuttumassa ja taidealat kiinnostavat sekä opiskelijoita että muita ammattialoja (Herranen ym. 2013, 5). Tekijöitä tulee riittämään sekä taiteelliseen työhön että taiteen ja taiteilijoiden työn soveltamiseen muille aloille. Jos taiteilijat ovat itse mukana tekemässä tätä soveltavaa työtä, voi taiteen väliarvoistumiseltakin välttyä.

Taidekentällä vaikuttaa useita sukupolvia, jotka omaavat erilaisen ja aikakautensa hengen mukaisen asenteen. Oma työikäni ehtinyt sukupolveni on kasvanut nousukauden huumaan ja valinnan mahdollisuuteen. Olen pohtinut ikäisteni kanssa kysymystä mitä kaikkea meidän on mahdollista kuitenkin valita ja tuntuu, että tämä ristiriita tunnustetaan yleisesti ikäpolveni keskuudessa. Taitelijan uutta työtä ajatellen se on kiinnostava kysymys. Taidekentällä toimivat vanhemman sukupolven roolimallit vaikuttavat nuoremman sukupolven käsitykseen taiteilijan työstä samalla tavalla kuin elämän myötä syntynyt ristiriita mahdollisuuksien ja valintojen välillä. Mutta nykyisin taiteilijan ammatissa valinta ei kohdistu vain siihen tekeekö taidetta vai muuta työtä, koska taiteellisen työn ja taiteella työllistymisen voi kanavoida myös muille työelämän osa-alueille. Tämä ajattelu voi olla omiaan helpottamaan sukupolveni hämmennystä valintojen kaventumisesta. Käytännön ratkaisuna voivat olla uudelle työlle ominaiset moniammatilliset tiimit, joissa on osaamista ja vastuualueita kaikille tarvittaville vaiheille ja näkökulmille. Vastakkainasettelun sijaan pitäisi myös pyrkiä asetelmaan, jossa erilaiset roolit voivat tukea toisiaan ja vuorottelevat. Eräs tanssitaiteilija kollegani oli pohtinut ryhmätyöskentelyn mallia,

jossa tiimin jäsenet vuorotellen tuottaisivat toistensa produktioita. Näin kaikki voisivat välillä keskittyä vain taiteelliseen työhön. Tässä olisi kyse eräänlaisesta vaihtotaloudesta, mikä istuu myös hyvin modernin yhteiskunnan malliin. Moninaisuus ja määrittelemättömyys on kuitenkin perustavanlaatuinen piirre taiteen tekemisen ja taiteilijan ammatinkuvan luonteessa. Se tarvitsee vapauttaan voidakseen elää.

5 MINUN AMMATINKUVANI

Tässä luvussa kuvaan omaa ammatinkuvaani kuvataiteilijana sekä muuna toimijana kulttuurialalla, ja pohdin miten kuvataiteilijan identiteettini määrittyy ja miten se vaikuttaa tapaan tehdä töitä. Lisäksi kuvaan taiteellista työskentelyäni ja tekemiäni taideteoksia aikana, jolloin en ole tehnyt täysipäiväisesti taiteellista työtä, vaan toiminut palkkatyössä muualla.

Oma taiteilijan elämänkaareni ja työhistoriani on syntynyt melko tavanomaisesti harrastusten ja opiskelujen kautta. Taiteelliset ja kulttuuriset vaikutteet synnyinseudullani olivat rajalliset, mutta jo lapsesta asti muistan kiinnostukseni kulttuuria ja taidetta kohtaan. Alakoululaisena sain piirustus- ja maalausopetusta kansalaisopistossa, ja tämä onkin ollut merkittävimpiä vaiheita valinnassani suuntautua taidealalle. Kotikunnassani harrasteryhmät olivat pieniä, eikä lapsille järjestetty erikseen kuvataiteen kursseja. Sain siis lapsesta lähtien samaa taideopetusta kuin aikuisetkin, mikä oli hyvin antoisaa. Harrastuneisuus jatkui läpi peruskoulun ja lukion, sain myös ulkopuolista kannustusta suunnata taidekoulutukseen tai yleensäkin luovalle alalle. Tämä kannustus, kiinnostukseni taiteeseen ja kulttuuriin, pärjäämiseni humanistisissa oppiaineissa sekä elämäntilanteeni yleisesti ratkaisivat sen, että hain ja pääsin opiskelemaan kuvataidetta.

Taidekoulu oli olennainen oppimatka niin ammatillisesti kuin ihmisenä. Mutta tutustuminen taidemaailmaan ja taiteen syvyyteen, sai minut hämmennyksiin. Tuolloin koin, ettei taide ole minulle tai ettei pelkkä kuvan tekeminen riitä. Tarvitsin enemmän materiaalia, enemmän tekniikoita, jotain käsiin tuntuva ja hyödyllistä. Jatkoisin opintojani muotoilun pariin etsien jotakin käytännöllisempää. Valitsin tekstiilimuotoilun oppiakseni perinteisiä käsityömenetelmiä, sillä minulla oli halu tutustua juuriini. Lisäksi suuntauduin kädentaitojen ohjaamiseen oppiakseni mahdollisimman paljon eri tekniikoita sekä ohjaajan taidot, sillä uskoin sen olevan hyödyllistä työllistymiseni kannalta.

Muotoilun opinnoissa yritin tehdä tuotteita, sarjallisesti tuotettavia ja kulutusta kestäviä, mutta epäonnistuin surkeasti. Tärkeämmäksi kuin tuotettavuus tai käytettävyys minulle muodostui itse luominen. Suunnittelutyöni pyrki tavoittamaan niin syviä alueita asiakkaan tarpeissa, että kannattavasti ja kustannustehokkaasti tuotettavan sarjallisen jokapäiväisen käyttötavaran sijaan käsissäni syntyi aina uniikki taiteellinen tuotos. Se, että minulla ei ollut mitään aiempaa koulutusta muotoilusta ja kädentaidoista oli toisaalta myös etu. Saatoin käyttää materiaaleja ja välineitä ennenkuulumattomalla tavalla, joihin opettajani onneksi suhtautuivat myötämielisesti ja opiskelutoverini hämmentyneellä kiinnostuksella. Vastavuoroisesti opin heiltä hieman järjestelmällisyyttä ja huolellisuutta. Lopulta ymmärsin, että siirtymisessäni jatko-opintoihin kyse ei ollut siitä, etteikö taide olisi aiemmin riittänyt minulle, minä vain en riittänyt taiteelle. Taiteellinen ajatteluni tarvitsi lisää kasvuaikaa.

Muotoilun ja kädentaitojen opinnoissa olin toisaalta päässyt lähemmäksi ihmistä, ihmisten arkea, tarpeita ja toiveita. Minulle valkeni myös, osittain pienen paikkakunnan verenperintönä tullut, yhteisöllisyyden tarve ja jopa velvollisuus tehdä asioita yhteistyössä ja kaikkien hyväksi. Siinä ajattelussa onnistuin paremmin kuin käyttöesineiden suunnittelussa. Tämä tarve konkretisoitui ja sille löytyi sana kulttuurituotanto. Näitä ajatuksia ja tuotannollista työtä kohti suuntautuivat sittemmin työharjoitteluni ja myös muotoilun opinnoissa toteuttamani oppinäytetyö.

Valmistumisen jälkeen kulttuurituotanto ja taiteellinen työ ovat kulkeneet rinta rinnan. Sain ensimmäisen apurahan taiteelliseen työskentelyyn opiskeluaikana ja

tämä, sekä taas kerran opettajieni kannustus, sai minut lopulta identifioimaan itseni kuvataiteilijaksi. Hankin työhuoneen, tein omaa taidettani ja järjestin näyttelyitä. Samaan aikaan tein projektiluontoisesti töitä eri kulttuuritapahtumissa ja olin välillä töissä kulttuurituotantoyrityksessä. Tuotin ja myin taidetyöpajoja sekä omia taidetuotteitani ja tein satunnaisesti graafista suunnittelua.

Työllistyminen pelkästään taiteilijana ei ottanut onnistuakseen, vaikka toimin aktiivisesti, hain apurahoja ja pyrin näyttelyihin. Sen sijaan järjestökentällä ja kulttuurituotannon piirissä oli tekijöille tarvetta ja kiinnostukseni myös suuntautui niihin. Taiteellinen työ väistyi sivummalle, sillä aikaani ja resurssejani vei toiminta yhdistyksessä, joka kokosi yhteen luovien alojen toimijoita, vuokrasi taiteilijoille työtiloja, osallistui valtakunnallisen kulttuurikentän toimintaan sekä pyrki edistämään alueen toimijoiden työskentelyedellytyksiä ja parantamaan toimeentuloa. Yhdistyksessä oli runsaasti eri alojen toimijoita, festivaaleista ja kulttuuriyhdistyksistä mainostoimistoihin, mediataiteilijoista ja taidemaalareista puvustajiin, joten tutustuin laajasti luovan alan toimijoihin. Järjestötyö antoi paljon kokemusta hallintotehtävistä ja yhdistystoiminnan sekä hanketyön koukeroista, opetti taloussuunnittelua ja neuvottelutaitoja. Se lisäsi myös näkemystäni kulttuurialasta ja vahvisti ammatti-identiteettiäni kulttuurituotantotehtävissä.

Luovien alojen yhdistyksen lisäksi toimin myös paikallisessa ammattikuvataiteilijoiden yhdistyksessä, mikä perehdytti syvemmin taidekentän tilaan ja kuvataiteilijoiden asemaan. Koen, että ammattilaisten yhdistykseen kuulumisen vahvistaa ammatillista identiteettiäni kuvataiteilijana, lisää osallistumismahdollisuuksia, näkyvyyttä sekä vaikutusmahdollisuuksia, tarjoaa tietoa, vuorovaikutus- ja yhteistyömahdollisuuksia eri sukupolvien ja erilaisen ammatinkuvan omaavien taiteilijoiden kanssa ja näin opettaa taidekentän käytäntöjä ja mahdollisuuksia rakentaa omaa uraansa. Yhdistykset olivat minulle myös merkittävä työnantaja, sillä ne tarjosivat jäsenilleen työtä, muun muassa näyttelykoordinaointitehtävissä, graafisen materiaalin tuotannossa ja näyttelypalkkioina.

Osan ammatinkuvastani muodosti toimiminen tapahtumatuotantotehtävissä. Näissä sain kokemusta tuotantoon liittyvistä teknisestä ja hallinnollisesta työstä,

asiakaspalvelusta ja asiakastarpeisiin vastaamisesta, nopeasta ja luovasta ongelmanratkaisusta, visuaalisten ilmeiden luomisesta sekä tiedotus, mainonta ja markkinointityöstä. Osallisuus, paikallisuus ja kestävyys olivat tapahtumien lähtökohtina, mikä sopii täysin myös omaan arvomaailmaani.

Kulttuurituotanto ja työt järjestökentällä eivät turvanneet täysin toimeentuloani, sillä tuotantotyöt olivat osa-aikaisia tai projektiluontoisia ja järjestökenttätö isolta osin vapaaehtoistyötä, mutta asia jonka koin velvollisuudekseni hoitaa. Hankin lisätuloja tekemällä muuta taiteeseen liittyvää työtä ja lisäksi toimin välillä myös henkilökohtaisena avustajana. Eli tein myös muuta kuin taidetta tai kulttuurialan työtä toimeentuloni kattamiseksi. Taiteellisen työn tuloja sain lähinnä ammattiyhdistysten järjestämien näyttelyiden ja muiden tapahtumien produktiivista ja muutamista pienistä apurahoista.

Koska palkkatuloni oli pientä, myös sosiaaliturvan saaminen oli minulle hyvin merkittävää ja mahdollisti myös taiteellista työtä. En itse kuitenkaan missään vaiheessa kokenut olevani työtön, koska toimin kokoajan aktiivisesti. Olin vain palkaton. Samalla suhde omaan taiteelliseen työhön ja muuhun järjestötyöhön, oli pidettävä toissijaisena sen varalta, että jos mitä tahansa palkallista työtä löytyi, se oli vastaanotettava. Tämä tuntui raskaalta. Toisaalta ammattiin valmistuttuani ja taiteellista työtä päätoimisesti tehdessäni pohdin paljon myös kysymystä, mikä oikeus minulla on tehdä työtä, jonka en suoraan kokenut tuottavan mitään. Maailma on täynnä muita, akuuttejakin, tehtäviä, jotka kaipaavat tekijöitä. Tämä kertoo lähinnä omasta suhteestani työhön ja toimeentuloon, mutta osittain myös taiteilijoiden suhteesta työhön yleensä. Toimiminen ja toiminnan merkityksellisyys ovat työssä tärkeintä ja olennaisinta. Tähän kuuluu sekä taiteellinen työ että ammattitaitonsa kanavoiminen muihin itselleen tärkeiksi kokemiinsa ja arvojensa mukaisiin toimiin.

Tulon hankkiminen satunnaisista lähteistä oli stressaavaa ja hain myös kokoajatöitä kulttuurialalta. Sainkin paikan kunta-alan kulttuuritehtävissä, joita olen tehnyt muutaman vuoden ajan. Huomasin, että kuntatyössä summautuu paljon niitä arvoja ja kiinnostuksen kohteita, joita olen omalle työlleni asettanut. Lisäksi se on avannut paljon uusia kiinnostavia suuntia. Se on antanut käytännönläheisen ymmärryksen,

miten päätöksenteko ja kulttuuripalveluiden järjestäminen sekä rahoitus kunnassa rakentuu ja miten ne ohjataan eri toimijoille. Lisäksi se on antanut ymmärrystä kunnallisen kulttuurityön laajuudesta. Karkeasti määritellen työhön kuuluu kuntalaisten ja järjestökentän omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen ja tukeminen sekä kulttuuritarjonnan laadun ja määrän takaaminen kuntalaisten osallisuus ja hyvinvointi huomioiden, kotiseutu- ja museotyö, tapahtumatuotanto, näyttelytoiminta sekä yleinen hallinnointityö. Kuukausittainen ansiotulo on helpottanut toimeentuloani työn säilyessä edelleen monipuolisena ja erilaisia taitoja sekä joustavaa muuntautumiskykyä vaativana kuten työkuvani freelancerina aiemmin. Kuntatyö on tuonut minulle myös paljon uusia osaamisalueita ja ymmärrystä organisaatiotason ajatteluun.

Tulevaisuudessa työelämä on menossa yhä enemmän monialaisuuden suuntaan ja tunnistan itseni osittain sukupolveni tyyppiirteistä sekä ikäni että ammattini puolesta. Uuden työn ja Y-sukupolven piirteiden mukaisesti sekä kuvataiteilijoille tavanomaiseen tapaan, minäkin olen työskennellyt pääosin projektituotoisesti ja itsenäisesti, järjestökentällä ja kulttuurituotantotyössä taas tiimeinä ja kuntatyöhön sisältyy piirteitä näistä molemmista. Uudelle työntekijäskupolvelle työn merkityksellisyys ja viihtyvyys työssä ovat tärkeitä. Taiteilijan koko ammatinkuva kumpuaa merkityksestä, viihtyvyys korreloi usein merkityksellisyyden tunteen kanssa tai on kunkin itsensä määriteltävissä. Mutta toisin kuin ehkä stereotyyppisesti ajatellaan, taiteellista työtä ei tarvitse nostattaa kärsimyksestä ja toisaalta taiteilija ei myöskään aina nauti työstään. Järjestötyössä toiminta voi olla rentoa ja omaehtoista, ja työtä tehdään samanhenkisten ihmisten kanssa. Kunnallinen kulttuurityö on vakaata, mutta vaihtelevaa ja siinä tuotetaan kulttuuria perustavanlaatuisesti, mikä tekee työstä itsessään merkityksellistä.

Sekä synnyinseudultani saamani asenteet ja tietotaito, että opiskeluaikani kohtaamat ihmiset ja työkokemukseni kulttuurialalla ovat rakentaneet näkökulmaani ja arvoperspektiiviäni työelämään. Koska persoonallisuus, yksilöllisyys, merkittävyys ja arvot ovat sekä keskeisimpiä sekä uuden työn että taiteilijan ammatinkuvan piirteitä, erittelen jatkossa tarkemmin taiteilijaidenttini rakentumista, käsitystäni taiteesta, arvojani ja tapaan tehdä työtä, ja sitä miten ne istuvat uuden työn malliin.

5.1 Taiteilijaidentiteettini

Kuten jo taiteilijan ammatinkuvan piirteitä kuvatessani kävi ilmi, taiteilijoille on ominaista että persoona ja identiteetti sulautuvat työminään ja toisinpäin. Tarkastellessani omaa taiteilijaidentiteettiäni sen vaikutusta muuhun tekemääni kulttuurialan työhön sivuan siis samalla myös persoonastani ja luonteestani kumpuavia vaikutteita suhtautumiseeni ja toimimiseeni eri työtehtävissä.

Psykologiassa identiteetti tarkoittaa ihmisen käsitystä itsestään. Vahva ja vakaa identiteetti koostuu ihmisen kokemuksesta pystyä toteuttamaan itseään ja elämään tasapainossa itsensä, valintojensa ja arvojensa kanssa. Tämä mahdollistaa eteen tulevien vaihtoehtojen arvioinnin ja valintojen tekemisen perustellusti. Näin omia ajatuksiaan ja näkemyksiään voi puolustaa ja samalla suhtautua toisten mielipiteisiin ja ajatuksiin ymmärryksellä. Käsittelen taiteilijaidentiteettini piirteitä ja vaikutusta työelämään näistä näkökulmista. Samalla nousee esiin tästä identiteetistä koituvia hyötyjä ja haasteita muussa kulttuurialan työssä. (Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen, Vidjeskog 2000, 98–99; Forsell 2008.)

5.1.1 Taiteesta

Taiteen määrittäminen on laaja filosofinen aihe, jota käsittelen tässä opinnäytetyössä pääosin oman suhtautumiseni ja käsitykseni osalta, mitä taide on minulle ja miksi teen taidetta. Taiteilijuuteen kasvamisen myötä olen ymmärtänyt taiteen olevan tapa ajatella ja suhtautua maailmaan. Taiteellinen prosessi ja ilmaisu tuovat esiin asioita, joita en osaisi järkipäisesti ja verbaalisesti selittää. Näin se on myös tunteen ilmaisua ja kuvausta. Ajattelu ja tunteet muodostavat ison osan persoonallisuutta. Siten taide on myös itseilmaisua, joka todentaa ja vahvistaa persoonaani. Taiteellinen työ auttaa minua jäsentämään ympäröivää maailmaa ja itseäni siihen

Taiteen tekeminen ja teosten tuottaminen on taiteilijan tapa kertoa kertomusta ajasta, jossa elää, suhteessa menneeseen, nykyiseen ja tulevaan. Siihen ajaa halu kertoa,

herättää kysymyksiä, ymmärtääkin ehkä jotain. Persoonaa vahvistavana toimintana taide pitää myös yllä mielen tasapainoa. Yksittäinen taiteilija voi työskennellä mieltään askarruttavien asioiden, maailman vääryyksien tai ongelmien parissa, kohdistuivat ne sitten omaan itseen tai maailmaan yleensä, ja ilmentää niitä teoksillaan. Nämä aiheet voivat myös puhutella jotakuta samassa tilanteessa olevaa ja kertoa jotain yhteiskunnan tilasta. Näin oman hyvinvoinnin tukeminen tunteitaan ja ajatteluaan käsittelemällä sekä saman prosessin herättäminen muissa ihmisissä on merkittävä motiivi taiteen tekemiseen sekä syvä vuorovaikutuksen muoto.

Vaikka taiteen tehtävän määritelmä on lähes yhtä mahdoton purettavaksi kuin taide yleensä, kuvailen ajatuksiani siitäkin muutamalla lauseella. Taiteen tehtävää ei toki voi, eikä tarvitse loppuun asti eritellä. Taide voi liikkua joka suuntaan ja käsitellä kaikkia aiheita, taiteen tehtävän määrittelyhän olisi vain yritys rajata näitä mahdollisuuksia. Rajojen sisällä toimiessaan taide vain selittäisi itseään tyhjäksi ja mielestäni se olisi mahdollisuuksien haaskaamista. Taiteen tehtävä, tai mahdollinen tehtävä, jossa taide on parhaimmillaan, onkin pohtia ja ottaa kantaa, dokumentoida ja kuvata aikaa. Tuoda esiin uusia näkökulmia, kysyä ja kyseenalaistaa ja näin kehittää ihmistä ja viedä yhteiskuntaa eteenpäin. Miten tai mihin suuntaan, on yhteiskunnan ja maailman yhteinen kysymys, jota taide käsittelee omilla keinoillaan. Täydellisen hyvää emme voi tavoittaa, ja tässä maailman ajassa ympäristöongelmien ja epätasa-arvon ollessa yhä suurempia haasteita, kohtuuteen tyytyminen ja tasapainon saavuttaminen ovat merkittäviä tavoitteita.

Jos taide osoittaa ongelmia, herättää kysymyksiä, haastaa ajattelemaan ja toimimaan se antaa jollekulle, taiteilijalle tai taiteen vastaanottajalle mahdollisuuden myös tutkia ongelmaa ja keksiä ratkaisuja. Siksi taiteessa vuorovaikutus ja monialaisuus ovat olennaisia ulottuvuuksia. Perustuen ajatukseen, että taiteilijan työ ja työn tuotos ovat julkisia. Taiteilijat haluavat pääsääntöisesti tuoda työnsä tulokset esille ja ajattelen että työn olisi oltavakin julkista vähintään tilanteissa, jossa taiteeseen käytetään julkisia varoja. Näin ollen taide on myös poliittisesti vaikuttavaa. Tässä toimiakseen taide tarvitsee myös tulkkeja, joko taiteilijan itse tai ulkopuolisen toimijan, joka uskoo vaikuttavuuteen ja vie taiteen esiin tuomia kysymyksiä ja näkökulmia eteenpäin käytännön ratkaisuiksi.

Taiteen tehtävän jatkumona on olennaista miettiä myös taiteilijan tehtävää. Aloitan ajatuksella, että taiteilijan tehtävä ei ole olla itseriittoinen. Taiteen tekemiseen liittyy aina jonkinasteinen vaikuttavuus ja vuorovaikutus. Yleensä aina, teos kuin teos, joukosta löytyy joku jota työ jollakin tavalla koskettaa, liikuttaa tai herättää kiinnostusta puolesta tai vastaan. Taiteilijan tehtävä on olla avoin keskustelulle tai antaa työnsä sen kohteeksi. Maailman ongelmia pohtiessa tehtävänä on myös olla utelias ja rohkea, ja taiteilijalla on lupa myös olla.

Nämä ajatukseni taiteen ja taiteilijan tehtävistä painottuvat suurelta osin toiminnallisuuteen. Aiemmissa luvuissa esitin tutkimuksissakin ilmi tulleita näkemyksiä taiteilijan roolista olla aikansa tulkki ja tuoda herkällä tarkkaavaisuudellaan esiin näkymättömiä tasoja (ks. luku 4.2.). Tämä onkin merkittävimpiä taiteilijan tehtäviä, mutta havainnointi tarvitsee aikaa, mikä tulee nostaa yhtä lailla esiin taiteilijan ammatinkuvasta puhuttaessa. Ahkerointiin ja väkevään työmoraaliin nojaavassa yhteiskunnassamme tämä tuntuu usein olevan ongelmallista ja varmasti osaltaan vaikuttaa negatiiviseen suhtatumiseen taiteilijoita kohtaan.

Itsekin olen paininut ongelman kanssa, miten löytää tasapaino taiteellisen työn verkkaisuuden ja hektisen työelämän välille ja kumpaa puoleen tulisi keskittyä. Olen ajatellut, että näinä vuosinani työelämässä minulla ei ole ollut mahdollisuutta olla joutilas, pohdiskeleva, tarkkaileva ja viipyilevä tekijä. Mutta onko kysymys kuitenkin mahdollisuuksista, vai pikemminkin valinnoista ja kiinnostuksesta. Tällä hetkellä minua on vetänyt enemmän puoleensa tuotannollisempi työ. Tähän suuntautumiseen vaikuttaa sekä luonteeni että kasvuympäristöni ja sen luoma arvopohja. Koska opinnäytetyöni tähtää oman ammatinkuvani määrittelyyn ja ammattitaidon kehittämiseen, sen sisältö myös painottuu enemmän näihin kiinnostuksen kohteisiin sekä tähän puoleen kuvataiteilijan ammatinkuvasta. Toinen tapa toimia taiteilijana ei ole kuitenkaan toistaan parempi.

Taide ja taiteilijat ovat kuitenkin kautta aikojen pohtineet ja tutkineet maailmaa sekä sen ytimessä että reunalta tarkastellen. Nykymaailma nojaa paljon kielelliseen ja kuvalliseen ilmaisuun aina vain rönsyilevämmiin ja kiihtyvällä tahdilla. Taide toimii niillä tasoilla, jotka kehittyvät hitaasti, joita ei useinkaan voi ymmärtää nopeasti eikä

ehkä edes osoittaa loogisesti tai konkreettisesti. Logiikan filosofiassa on esitetty ajatus, että jos vastausta ei voi ilmaista ei kysymystäkään voi ilmaista, mutta silti on olemassa asioita, jotka voi näyttää, mutta joita ei voi pukea sanoiksi, ja että etiikka ja estetiikka ovat yhtä (Wittgenstein 1922; 45, 88, 89). Mielestäni näillä ajatuksilla voi hyvin kuvailla myös taiteen ja taiteilijan tehtävää. Kaikkea ei voi nähdä eikä verbaalisesti kuvata, silti ne ovat ja vaikuttavat. Taiteessa näitä vaikuttimia voi yrittää jollakin tavoin käsitellä, todistaa tai vain todeta niiden olemassa olo. Tämän tavoittamiseen tarvitaan joutilasta mieltä, mikä sekään ei ole helppo tehtävä, mutta taiteilijoille otollinen. Huolimatta siitä mihin suuntaan työelämä ja taiteilijoiden ammatinkuva vaikuttaa olevan muotoutumassa tai kuinka tuotteliasta monitaituruutta ajan työläisiltä edellytetään, tätä pohdiskelevaa roolia ja tehtävää tarvitaan maailmassa aina. Hektisyys tarvitsee vastapainokseen rauhaa ja yksinkertaisuutta. Ennen kaikkea, tai kaiken muun sijaan, taiteilijan tehtävä on siis tehdä taidetta hänelle soveliaalla tavalla (Billgren 2010, 27). Käyttää taiteellista ajatteluaan, luovuuttaan ja ilmaisukykyään, luottaa prosessiin, jonka ne synnyttävät sekä hyödyntään lahjaansa ja taitojaan.

5.1.2 Työskentelytavoistani

Vahvimmin tunnistan taiteilijan identiteetin itsessäni siinä, että suhtaudun sekä taiteelliseen työhön että muuhun kulttuurialan työhön persoonani kautta. Tartun työhön sen merkitys ja tunne edellä. Tämä liittyy tietysti vahvasti arvomaailmaani sekä kotikasvatuksen myötä syntyneeseen työmoraaliin ja tunnollisuuteen. Olen kasvanut maataloudessa, jossa työtä on vaikea erottaa muusta elämästä, se on pikemminkin elämäntapa ja työpaikalla kirjaimellisesti asutaan. Minusta tuli kuvataiteilija, joka on mielestäni aika luonteva jatkumo tälle elämäntavalle. Molemissa ammateissa työntekoon suhtaudutaan kokonaisvaltaisella omistautumisella ja asenteella, joka muodostaa valtaosan identiteetistä.

Tämä asenne ja työote on tietysti persoonakohtaista ja haaste mitä tahansa työtä tehdessä, mutta tarkastelen sitä tässä suhteessa itseeni taidetta ja kulttuurialan suorittavaa tietotyötä tehdessä. Tehtäväkenttä, jolla toimin on niin laaja ja operatiivinen, että kaiken psyyken ja tunteen resurssien suuntaaminen sen tehtäviin

voi olla myös raskasta. Persoonalla mukaan heittäytyminen tekee asioista myös helposti henkilökohtaisia. Taiteellisessa luomisprosessissa se on luontevaa, mutta ammatin muilla osa-alueilla tai muussa työssä kyky etäännyttää itseään työtehtävistä on olennainen taito. Silloin varsinkin epämiellyttävimpiin toimiin, epäonnistumiseen, työn vaikeuteen ja muihin kielteisiä tunteita herättäviin asioihin voi suhtautua neutraalimmin, vain tehtävinä jotka täytyy hoitaa. Näin ne eivät kolauta ja uhkaa itsetuntoa tai itseilmaisun vapautta. Mutta taas vastaavasti työhön sisältyvät miellyttävät asiat, tunne siitä että tekee jotakin tärkeää sekä onnistumisen kokemukset uppoavat nekin suoraan persoonaan ja synnyttävät vahvan kokemuksen omasta itsestä ja itsensä toteuttamisesta aidoimmillaan. Olen huomannut, että tämän kokemuksen odotus ja pitäminen mielessä auttaa jaksamaan hankalimpienkin työvaiheiden yli.

Työsuoritusten sekoittuminen oman persoonan kokemukseen voi olla haastava ansa. Työn tekemisestä tulee helposti itsetarkoituksellista, niin että työn määrä määrittää ammattimaisuutta. Tämä ei tietenkään ole tarkoituksenmukaista ja siihen lankeaminen vaikuttaa itsetuntoon ja työssäjaksamiseen, eikä näin ollen ainakaan paranna työn laatua. Jos taiteilijalla ei ole työaika tai paikkaa, ei työnohjausta, vapaapäiviä tai lomiam, on oman työn ohjaus opeteltava erikseen. Vapaana taiteilijana toimiessani koin tämän haastavaksi. Päivät venyivät helposti pitkiksi inspiraation ja kiireen mukaan. Niin sanotusta normaalista päivärytmistä oli vaikea pitää kiinni. Oman taiteellisen työn hiljaiset kaudet täytyivät helposti yhdistystoiminnalla tai muilla työtehtävillä, joita toimeentulon turvaamiseksi oli hoidettava. Onneksi uuden työn kulttuuri näkyy myös taiteilijoissa ja yksityisyrittäjissä, varsinkin nuoremmissa ikäpolvessa. Olen huomannut tuttavapiiristäni ja alueella toimissa taiteilijoissa sekä luovan alan yrittäjissä, että vapaa-ajasta ja lomista halutaan pitää huoli ja niitä järjestetään omaehtoisesti. Työn suorittamisen ja ylitiöpaïsen païskimisen ihanne on väistymässä ja korkeammaksi arvoksi nousee työn merkityksellisyys ja viihtyvyys työssä. Pyrinkin pitämään roolimallinani näitä oman "vertaismentoreita" vanhan työkuulttuurin mallin sijaan, ja opettelemaan uutta rytmiä.

Tällä hetkellä olen työsuhteessa, missä on se hieno puoli että työaika on määritelty ja lomamat ovat lakisääteisiä. Taiteilija on usein tottunut siihen, että oikeuksia tai palveluita ei ole tarjolla. Näiden etuuksien piirissä olemisen olen kokenut hyvin

opettavaiseksi monelta osin, kuten sekä työn tekemisen suhteuttamisessa työaikaan että työn arvon suhteen. Työsuhde on antanut minulle sekä rauhaa taloudellisesta pärjäämisestä, että vaikuttanut taiteellisen työni sisältöön ja laatuun.

Tällä hetkellä kaikessa työssäni alkaa olla myös tiimityön piirteitä ja alan yhä enemmän hakeutua niiden pariin. Tässäkin huomaan uuden työn piirteet ja työelämän murroksen omissa toimintatavoissani. Monialainen tiimityöskentely ei vain avaa uusia toimintamahdollisuuksia, vaan myös jakaa taakkaa sekä toteutuksesta että suunnittelusta ja päätöksenteosta, mikä lisää työssäjaksamisen ja toimeentulon mahdollisuuksia. Järjestökentällä ja kunta-alalla työryhmissä toimiminen onkin tavallista, mutta huomaan myös taiteellisen työskentelyni menevän enemmän tähän suuntaan. Kuvaan taiteellisen työni tapoja enemmän luvussa 5.2. ja muun työskentelyn tapoja luvussa 6.

5.1.3 Arvoistani

Yksi identiteettiini vaikuttava osa-alue on arvomaailma ja mahdollisuus sen toteuttamiseen. Ihannetta on hankala tavoittaa, mutta arvojensa mukaan eläminen on kuitenkin yksi hyvän ja mielekkään elämän perusta. Koko elämäni, mutta tässä tapauksessa taiteellista työtäni ja sen myötä muunkin työn tekemistä määrittäviä arvoja ovat kestävä kehitys, perinne ja perintö, tunteiden ilmentäminen ja ymmärtäminen sekä yhteisöllisyys.

Kestävän kehityksen ja ympäristöarvojen huomioimiseen ajaa sekä luonnon ja elämän arvostus että ajan ilmastokriisit. Taiteellisessa työssäni se näkyy kierrätysmateriaalien ja luonnonmateriaalien käyttämisellä sekä vähän energiaa vieviellä tai kemikaalittomilla työskentelytavoilla. Määrittelen työskentelyni materiaalilähtöiseksi taiteeksi, jossa prosessi tapahtuu molempiin suuntiin. Joskus materiaali käynnistää prosessin ja vie sitä eteenpäin, joskus teos tarvitsee tiettyä materiaalia. Aikataulujen puitteissa ei valmiin materiaalin tuotantotaustaa voi aina kyseenalaistaa ja arvioida. Tämä on kysymys, joka minua yleisestikin askarruttaa ja johon mielestäni kaikkien taiteilijoiden hyvä löytää ratkaisun. Ainainen kiire ja

tulostavoitteellisuus huolestuttaa muutakin työtä tehdessä. Harkinnalle ei aina jää aikaa, eivätkä kaikki päätökset ole omissa käsissä.

Kierrätetyn, löydetyn ja perinnöksi saadun materiaalin käyttö taiteessa on luontevaa minulle myös käsittelemieni aiheiden takia. Taiteellisen työni tematiikka kumpuaa perinteestä ja perinnöstä, jota kannan mukani sekä yksilönä että yhteiskunnan osana ja jota haluan oppia ymmärtämään. Kansanperinne ja perintö itsessään on kiinnostavaa, erityisesti ihmisyyden sisällä. Maailma on erilainen eri aikoina, mutta ihminen itsessään ei ole muuttunut paljoakaan. Oma tarkastelupisteeni pysähtyy jonnekin kahden, kolmen sukupolven taakse. Niihin sukupolviin, jonka ihmiset tai heidän vaikutuksensa vielä voin selkeästi tavoittaa ja kohdata arjessani. Tämän kiinnostuksen syntymiseen vaikuttaa vahvasti agraali ympäristö, jossa olen kasvanut. Vartuin taloudessa, jossa asui kolme sukupolvea saman katon alla, näiden tarinat ja vaikutteet ympärilläni. Paljon on myös tutkittu aiempien sukupolvien vaikutuksia, arvojen ja asenteiden sekä erityisesti kokemusten, pelkojen ja traumojen periytymistä myöhemmille sukupolville (esim. Ahlblad 2010) Vaikka maailma, jossa nyt elämme on hyvin erilainen ja nuoret sukupolvet tähtäävät tulevaisuuteen uusine arvomaailmoineen, kokemuksia ja arpia kuitenkin kannetaan mukana. Samalla menneestä nousee myös viisautta, jota on hyvä muuttuvassa maailmassa tarkastella ja pitää siitä kiinni.

Tunteiden ilmentäminen ja ymmärtäminen on yksi arvokkaiksi näkemistäni asioista ja liittyy kiinteästi teosteni tematiikkaan. Koska taide dokumantoi aikaansa, taiteellisessa työssäni näen itseni aikani kuvana ja pyrin ilmentämään, miten menneen ajan vaikutteet näkyvät tänä päivänä minussa osana nykyaikaa ja yhteiskuntaa. Tunteiden kokeminen ja käsittely taiteen ja luova toiminnan kautta lisäävät psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia (Laitinen 2017.) Taide voi vaikuttaa rentoutumisen ja virkistymisen, miksei ahdistumisen ja masentumisenkin, kautta. Muuta kulttuurialan työtä tekemällä en vain tuota tunteita ja ajattelua herättäviä teoksia, vaan voin myös tuoda taidetta ihmisten ulottuville ja lisätä sen saavutettavuutta ja näin parantaa taide- ja kulttuurialan asemaa. Lisäksi yksi työn tekemiseen vaikuttavista arvoistani on yhteisöllisyys. Yhdessä tekeminen ja yhdeisten asioiden ajamisen ovat sekä merkittäviä arvoja että luonnollinen tapa toimia

ja tuovat aidosti esiin yhteiskunnan tarpeet yhteisön itsensä toteuttamana. Sekin lisää koko yhteisön hyvinvointia ja parantaa elämänlaatua.

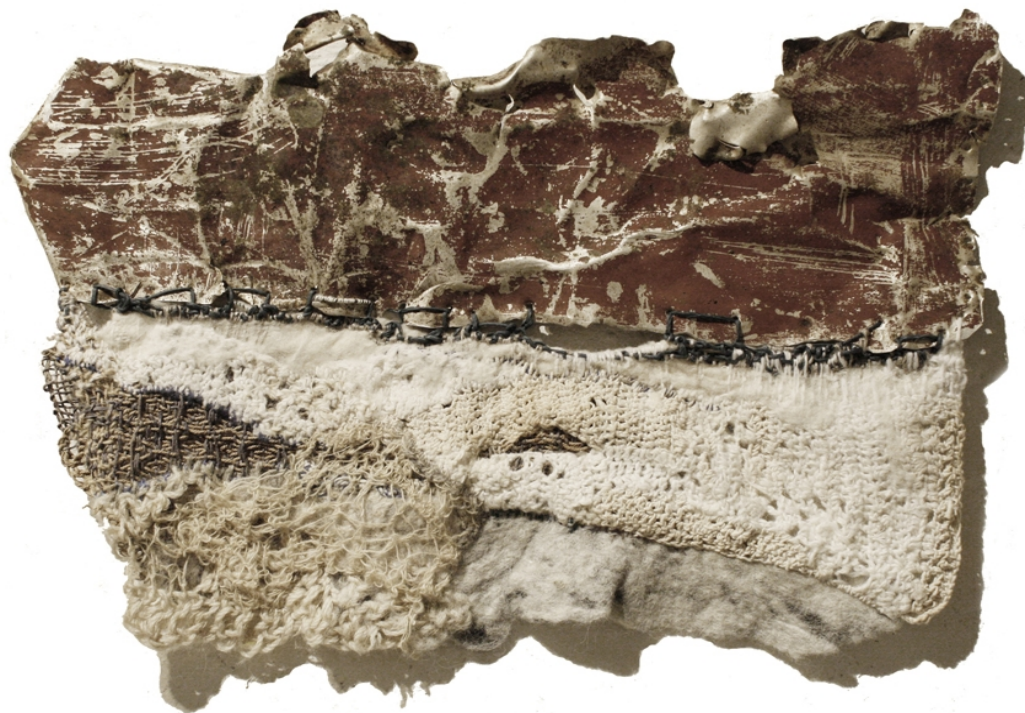
5.2 Taiteellinen työni muun kulttuurityön rinnalla

Vaikka työskentelen tällä hetkellä kokoaikaisesti muussa kulttuurityössä, teen edelleen myös omaa taiteellista työtäni. Ajatusten suuntaaminen välillä muihin asioihin on myös tehnyt taiteestani aidompaa ja rehellisempää. En ehdi miettiä ja arvioida niin tarkkaan teosteni vaiheita kuin aiemmin, joudun tai saan kulkea intuitioni varassa. Toimin myös sen verran etäällä taidekentästä, että varautuminen sieltä tulevaan arviointiin ja kritiikkiinkin laantuu. Ehkä juuri se osaltaan rentouttaa minua. Tarpeeksi etäällä voi tehdä sitä, minkä omakseen kokee ja taiteellinen työ pääsee kehittymään.

Toisekseen se, että en ehdi miettiä liikaa ja minulla on vähemmän resursseja taiteelliseen työhön, pakottaa myös tarttumaan olennaiseen ja minkä koen tärkeimmäksi aiheeksi käsitellä. Aiemmin mieleni on askarrellut niin monenlaisissa kiinnostuksen kohteissa, että olennaisen hahmottaminen on ollut vaikeaa. Ne juuri ovat kuitenkin myös kaikista arimpia tunteja ja koska työskentelyni kiinnittyy nyt niihin, olen huomannut, että olen tällä hetkellä taiteellisessa työssäni myös paljaampi kuin aiemmin. Olen antanut sen tapahtua, koska taiteen ollessa aikansa dokumentti, on myös minun tuotokseni osa tätä aikaa. Ehkä minun olennaisimmat ajatukseni ovat olennaisia myös yleisesti. Kaikki kertovat samaa tarinaa, myös minun tuntemukseni. Jostain tämän ajan vaikuttimista nekin kumpuavat.

Rajallinen ajankäyttö on vaikuttanut myös tekniikkaani ja johtanut siihen, että olen alkanut tehdä yksinkertaisimpia teoksia. En juurikaan luonnostele enkä testaa, annan prosessin viedä. Tämä leikkaa pois minulle ominaisen viimeistelyn. Yleensä viimeistelen teoksiani loppuun asti ja vähän pidemmälle tavoitellen täydellisyyttä. Nyt aikataulujeni ja resurssieni mukaan voin tehdä vain sen mitä voin ja opin samalla rehellisyyttä. Teoksiini jää se roso ja keskeneräisyys, joka osaltaan pitää ne aitoina. Piispan ja Salasuon (2014) tekemissä menestyneiden taiteilijoiden haastatteluisia

eräs haastatelluista selitti kuinka olennaisinta ei ole tehdä täydellistä, vaan parasta mitä voi. Ehkä tämän oppiakseni olen ajautunutkin materiaalien pariin. Niillä on jo oma luonto, jolle minä en voi mitään. Minun on vain pakko tyytyä siihen, oppia tuntemaan se ja tulla toimeen. Ja se tekee ilmaisulleni hyvää.

Kuva 1: Jäänmurto 2014. Virkkaus, kirjonta, applikointi / metalli, tekstiili, paperi

Aina on yhtä hätkähdyttävää nähdä lopputulos. Suhtaudun teoksiini konkreettisina tuotoksina pikemminkin niin, että ne eivät ole jotain minkä minä loin, vaan jotain mikä tuli löydetyksi. Muodot, esineet, värit, ovat jo olemassa. Satuain asettelemaan ne siten, että ne tulivat näkyviksi sellaisina kuin tulivat ja näyttäytyvät edukseen tai esittävät uuden puolen karakteristään. Taiteilijalle ominaista on jatkuva kehittyminen ja se voi tarkoittaa myös nöyryymistä itsensä edessä.

Materiaalien ja olemassa olevien esineiden lisäksi, olen siirtynyt taiteessani myös olemassa olevien tilanteiden pariin. Se, etten ehdi suunnitella ja valmistella teoksia on muuttumassa taiteeksi, joka tapahtuu hetkessä. Minusta on alkanut kantautua ulos mitä tahansa mahdollisia tapoja, joilla saatan ilmaista itseäni luovasti, liikettä, laulua, rytmejä. Tämä on alkanut tuntua hyvältä ja vahvistanut ajatustani siitä että sellaisen

tilan saavuttaminen, jossa voin tehdä taiteellista työtä muun työn rinnalla, on mahdollista.

Päivätyöhön käytetyn ajan lisäksi oman taiteen tekeminen on ollut työlästä ja väsyttävää. Agralista taustastani kumpuaa suhtautuminen taiteeseeni omanlaisenaan alkutuotantona, jossa toteutan teoksen itse alusta loppuun. Uusi elämäntilanteeni on rikkonut näitä maneerejani, ja oppinut käyttämään tarvittaessa valmiita tuotteita ja palveluita teosten koostamiseen. Samoin olen alkanut myös työskennellä työryhmissä. Muussa työssä toimimisen kautta olen ymmärtänyt, että myös taiteellisen työn taakan voi jakaa ja ruokkia ajatteluaan muiden taiteilijoiden kanssa toimimalla. Eri alojen taiteilijoiden kanssa työskentely avaa maailmasta uusia puolet. Tähänkin asti olen hakenut kuvataiteilijan työhöni enemmän vaikutteita ja inspiraatiota tanssi- ja teatteritaiteesta sekä musiikista kuin kuvataiteesta. Nyt olen myös työskennellyt enemmän näiden taidelajien kanssa.

Olen alkanut tekemään performansseja. Se on opettanut minua luottamaan prosessin kulkuun ja tunteisiin. Olen oppinut, ettei katsojaa tule koskaan aliarvioida, ja prosessia tunnustelemalla ja kuuntelemalla löytyy sen seuraava vaihe. Jos jättää tekemättä jotain minkä on tuloillaan, ei pilaa vain teosta, vaan myös oman kokemuksensa siitä. Prosessi ja tapahtumat sekä sitä myöden lopputulos jäävät tyhjemmiksi kuin voisivat olla.

Tein taannoin performatiivisen esityksen baarin terassilla. Olin siitä kovin epävarma ja vakuuttelin itselleni, että kyseessä on vain testi tai demo, jotta rohkenin sen esittää. Lopulta uskalsin tukeutua tähän epävarmuuteen, josta tulikin koko tilanteen ydin ja teki demostani esityksen. Eräs nuori nainen kohtasi minut myöhemmin, pysähtyi, katsoi minua hetken silmiin ja kertoi kuinka esitys oli koskettanut ja itkettänyt. Tämä riitti. Jos paikalla on edes yksi ihminen, jolle se mitä tapahtui oli tärkeää, tiesin tehneeni jotain olennaista. Vaikka se ei täysin alkuperäistä visiotani kohdannutkaan. On luotettava prosessiin.

Performanssidemostani tuli esitys. Keskustelin tästä muutoksesta erään esitystaiteiden parissa työskentelevän taiteilijakollegani kanssa. Kovin paljon taidetta esitetään, ehkä kuitataankin nykyisin laboratoriona, työpajana, demonä,

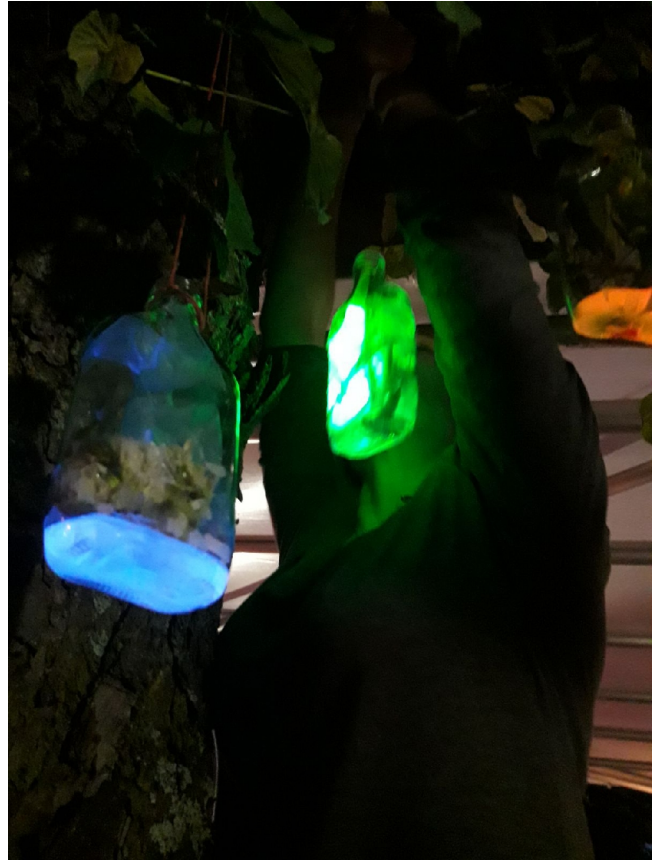
keskeneneräisellä matkalla jotakin kohti. Lopullista tuotosta ei kuitenkaan välttämättä koskaan nähdä. Mitä tämä tarkoittaa? Paljon näistä tapahtumista ja tuotoksista voisi kuitenkin itsessään olla jo taidetta. Onko se ajan trendi ja kertoo jotain suhtautumisesta työhön? Työn luonteeksi on tullut olla vaihtelevasti näyttäytyvä prosessi, jolla ei ole viimeistä päätepistettä. Se elää ja kehittyy eteenpäin jatkuvasti. Vai onko kyse epävarmuudesta, siitä ettei tiedetä mitä halutaan tehdä tai mitä halutaan ottaa vastaan? Itsekin suhtaudun nykyään teoksiini usein siten, että ne ovat esillä milloin mitenkään. Tällä kertaa ripustettuna näin tai noin. Eräässä veistoksessani on käsine ripustettuna ilmaan, käsineestä lähtee pellavalankonja, jotka virtaavat kasaksi lattialle. Teoksen ollessa edellisen kerran esillä näyttelyssä, keskustelimme pitkään muutamien taiteilijoiden kanssa siitä mitä tarinaa teos kertoo, jos käsineen, käden, asento on hitusenkaan erilainen. Luovuttaako se, pitääkö kiinni, ojentaako? En ole varma onko teos vieläkään saavuttanut lopullista asentoaan. On olennaista ehkä joskus kuitenkin pysäyttää teoksen prosessi. Tämä siksi, että siitä voitaisiin keskustella. Jos joka yleisö näkee teoksen eri tavalla, ei keskustelulle ja näkökulmien vaihdolle ole kiintopistettä. Toisaalta muuntautuessaan myös teos, eli taiteilija itse, osallistuu keskusteluun.

Eräs kollegani huomautti taiteestani näkyvän selvästi, että niissä on paljon tarinoita ja sisältöä, josta yleisö on kiinnostunut. Tämän havainnon hän teki keskusteltuaan yhden kesän taiteestani asiakkaiden kanssa kahvilassa, jossa oli töissä ja jossa teoksiani oli esillä. Mutta minä en ilmeisesti vain kerro mitä ne tarinat ovat. Tämä on kiinnostava kysymys. Varsinkin nyt tehdessäni taiteellisen työn ohella muuta työtä, työskentelyni on hyvin intuitiivista eivätkä teemat aukea minullekaan heti. Siksi oman työskentelyn ja prosessien kuvaaminen muuten kuin teoksia tekemällä, esimerkiksi kirjoittamalla on tärkeää. Tämä ei vain ole dokumentiksi, vaan auttaa taiteilijaa itseään ymmärtämään tekemisensä motiivit, mikä tekee työstä merkityksellisempää niinäkin aikoina kun itse taiteellinen työ ei tuota toimeentuloa tai herätä kiinnostusta, vala uskoa. Omassa tilanteessani, jossa käytän suurimman osan päivästäni muuhun kuin taiteelliseen työhön, tämä olisi erityisen tärkeää. Resurssini eivät ole siihen riittäneet, mutta hyvän ja ehkä tässä hetkessä paremman vaihtoehdon minulle tarjoaa taiteilijayhteisö ja kollegat, joiden kanssa voin keskustella taiteen tekemisestä ja temaattisista sisällöistä.

Teokseni ovat yksinkertaistumisen lisäksi myös pienentyneet. Rajallisten resurssieni takia pienemmät tuotokset ovat helpommin hallittavissa, eikä työskentely kärsi vaikka välillä tulisi pitkiäkin taukoja. Taiteellisen työn käsialaani vaikuttavat myös muut meneillään olevat prosessit. Se on verrattavissa kirjoituskäsialaani. Kun olen rento ja varma käsialani on isoa ja lennokasta, epävarmempana ja harkitsevana käsialani pienenee. Tapasin muutama vuosi sitten kuraattoreita, joille esitin teoksiani. He olivat kiinnostuneita taiteestani, mutta kehottivat minua tekemään isompia töitä. En ole tehnyt, vaan pienempiä, ihan pikkuruisia. Vaikka minulta toivottii isompaa, niin en siihen pysty. Nyt tulee pientä. On luotettava prosessiin.

Kuvat 2–4: Miniatyyriveistoksia pulloissa 2018

Kuvat 5–8: Performanssi baarin terassilla 2018.

6 TAITEILIJANA MUUSSA KULTTUURIALAN TYÖSSÄ

Aiemmin kuvasin ajatuksiani taiteesta, taiteen ja taiteilijan tehtävästä sekä ammatti-identiteettini piirteitä. Tässä luvussa havainnoin miten nämä piirteet näkyvät muussa toiminnassani kulttuurialalla. Lisäksi kuvailen yleisesti, mitä vahvuuksia olen huomannut taiteen ammattilaisen voivan tarjota muuhun kulttuurialan työhön.

Muuta työtä tehdessäni taiteilijan identiteettini tulee selkeimmin esiin ehdottomassa omistautumisessani kaikkeen mitä teen. Työni merkitys nousee syvimpien arvojen tunnistamisesta ja tavoittelusta. Kuten aiemmin kuvasin päätymistäni taiteilijaksi, sen vääjäämättömyys kapusi esiin tarpeesta tehdä pöytäliinastakin elämää vavahduttava elämys. Taiteellisessa työssä tämäntyyppinen ajattelu onkin hyväksi, mutta muussa työssä se ei ole useinkaan mitä tarvitaan tavoitteiden saavuttamiseksi, vaan tekee pikemminkin hallaa työssäjaksamiselle. Olen huomannut tämän päivätyössäni suhtautuessani joka julisteensuunnitteluunkin intohimolla laajamittaisesta kohderyhmien kohtaamisesta puhumattakaan. Julisteen pääasiallinen tarkoitus on kuitenkin olla vain informatiivinen ja palvelutarjonnan saavutettavuuden takaaminen kohderyhmille vaatii onnistuakseen enemmän vakaata harkintakykyä ja järkeviä päätöksiä kuin tuottajan onnenhuumaa.

Merkityksellisyyden korostaminen heijastuu työnteossa muuhunkin. Raastavinta päivätyön tekemisessä ja hallinnollisissa tehtävissä minulle on aikataulutus ja päivärytmissä pysyminen. Vapaassa taiteellisessa työssä voi tarttua hetkeen sekä viipyä yhden aiheen ja työtehtävän äärellä pitkäkin, miettiä, pyöritellä ja nostaa siitä esiin kaikki näkökulmat. Jo tämän opinnäytetyön tekstirunsaus kertoo tästä minulle tyypillisestä ominaisuudesta. Hallinnollisessa päivätyössä tämä ei ole mahdollista, vaan tehtäville on raamit ja aikataulut. Tähän sopeutuminen on kaikessa haastavuudessaan opettavaista ja pakottaa minut hallitsemaan suhteellisuudentajuani, valmistelemaan, sopimaan ja sitoutumaan asioihin ajoissa. Uskon, että

päivärytmissä pysymisen ja ennakkoinnin oppiminen vähentää stressiä ja lisää työssäjaksamista.

Muuta työtä tehdessä oppii myös suunnattomasti muita taitoja, joista on hyötyä kuvataiteilijan ammatissa tai elämässä yleensä. Näitä ovat erityisesti hallinnointitehtävät, päätöksenteon vaiheet ja osatekijät, strategioiden laadinta, talouden suunnittelu, neuvottelutaidot, asiakaspalvelutaidot, hakemusten teko, projektinhallintataidot ynnä muu järjestelmällisyys aina papereiden mapittamisesta lupamenettelyihin. Monialaisella kentällä hallintotehtävissä toimiminen, kuten kunnallisessa kulttuurityössä tai luovan alan luottamustoimissa, kohderyhmänä on kunnan asukkaiden tai luovien toimialojen koko kirjo. Tällaisessa työssä oppii tunnistamaan eri toimijoiden olemassa olon, toimijoiden omia arvoja ja tavoitteita sekä ymmärtämään enemmän kolmannen sektorin roolista kunnan palveluntarjoajana sekä suhteesta kaupungin strategiaan ja päätöksentekoon.

Muussa kulttuurialan työssä toimiessani etsin mielelläni mahdollisuuksia, miten taide ja taiteilijan työ voitaisiin ottaa mukaan kaikkeen toimintaan. Samalla huomaan, että ajatteluni kulkee usein vähän eri tasolla kuin muiden alojen toimijoilla. Saatan puhua samasta asiasta ja tavoitella samoja päämääriä, mutta logiikkani kulkee hieman eri reittiä, oman arvomaailmani ja hahmotuskykyni kautta. Näissä tilanteissa näkemyksensä avaaminen ja perusteleva vakuuttavasti yhteisellä kielellä on erinomaisen tärkeää sekä merkittävä opinpaikka. Luova ote valintojen tekemiseen voi kuitenkin mahdollistaa yllättävien ratkaisujen löytymistä. Yksinkertainen esimerkki on vanhuspalveluiden, liikuntapalveluiden, kulttuuripalveluiden ja vapaaehtoistoimijoiden yhteistyössä taidegalleriaan järjestämä ikäihmisten liikuntahetki. Samalla kun pidetään yllä kuntalaisten fyysistä toimintakykyä, heille tarjotaan myös taidekokemus ja yhteinen kohtaaminen henkisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen osallisuuden ylläpitämiseksi. Ymmärrys toimijakentästä sekä eri toimijoiden arvoista ja suhteista tuo myös sisältöjä omaan taiteelliseen työhöni, niin ilmaisuun kuin kontekstiin. Kenelle teen, missä ja miksi? Mitä aihetta käsittelen?

Siinä missä muun työn tekeminen on mahdollisuus oppia uutta, se on myös eläväiselle taiteilijan mielelle haaste. Hallinnollisissa tehtävissä työ noudattaa pääsääntöisesti tiettyä kaavaa, jota on seurattava, eikä tehtäviä voi jättää väliin.

Taiteellisessa prosessissa joka suunta on mahdollinen ja esteen sijaan virheet vain viitoittavat uuden tien, jota lähteä seuraamaan. Muotoilun opinnoissani opettajani selitti luovalle ihmiselle tyypillistä keskeneräisten käsitöiden määrää sillä, että luova osaa kuvitella lopputuloksen, siksi työn tekeminen valmiiksi voi tuntua turhauttavalta. Lopputulos on nähty jo. Samoin hallinnolliset tehtävät, ennen ja jälkeen itse kulttuurin parissa toimimista, voivat tuntua irrallisilta ja turhauttavilta. Yritän itse selvittää näistä vieraammista työvaiheista etsimällä niistä ja itsestäni jonkin piirteen, joihin voin samaistua ja tuntea omakseni, ja keskittyä työssä tähän näkökulmaan. Oli se sitten määrittäminen työ välivaiheeksi kohti tärkeintä tai mahdollisuudeksi levätä hetki muusta luovasta ajattelusta ja haastaa muita aivonsa osasia.

Kuvataiteilijat näkevät ammatti-identiteettinsä olennaisimpina piirteinä mm. vahvan näkemyksen ja ammattialan tuntemuksen (Herranen ym. 2013, 85). Tunnistan itsessäni nämä piirteet myös. Niitä ohjaa sekä kiinnostus yhteiskunnallisista asioista että tarve löytää keinoja työllistyä. Nämä arvot ovat tärkeitä ammattitaidon piirteitä muussakin työssä kulttuurialalla. Päätäjien ja rahoittajien vakuuttaminen kulttuurityön merkityksistä ja mahdollisuuksista voi olla haastavaa. Tässä on hyötyä vahvasta ammatti-identiteetistä, uskosta omaan näkemykseen ja kyvystä perustella se vakuuttavasti. Taiteella ja kulttuurilla on konkreettinen toimintaympäristönsä, galleriat, museot, teatterit, taidekentän yhteisöt, jotka voidaan helposti nähdä kulueränä. Taide toimii käsitteellisten ja kokemusperäisten vaikutteiden parissa ja niiden kautta. Päätösten perusteluiksi taas tarvitaan näkyviä vaikutuksia mahdollisimman kattavin tuloksin. Kulttuurityöntekijällä onkin tärkeä paikka osoittaa kohteet, joissa kulttuuri ja taide voi vaikuttaa, ja joihin on näin aiheellista satsata resursseja sekä tehdä tulokset näkyviksi. Onneksi tähän mennessä on tehty paljon myös valtiotason tutkimustyötä taiteen hyvinvointivaikutuksista, kuten luvussa 4.2. kuvasin, ja siihen suunnataan rahoitusta, joten esimerkiksi terveysvaikutusten perustelulle löytyy hyvin konkreettista näyttöä. Näiden hankkeiden seuraaminen ja esilletuominen on tärkeää senkin takia, että ne osoittavat mitä maailmalla tapahtuu ja mistä ei ehkä haluta jäädä jälkeen. Järjestökentällä toimiessani sain kokemuksta hankerahoitusten hakemisesta taitelijoiden ja luovien alojen näkökulmasta. Hankerahoituksia hakiessa taiteen asiantuntijuudesta taas on etua siinä, että hakemukseen voi perustellusti sisällyttää taiteellisen työn tason ja

laadun merkityksen, tuoda esiin ymmärryksen taiteilijan työn sisällöstä sekä palkkatasosta.

Olellaisen hahmottaminen ja näkemyksen takana seisominen voi olla haastavaa tilanteessa, jossa näkee kaikki kohderyhmät ja niiden tarpeet yhtä aikaa. Esimerkiksi kuntatyössä tarvetta on paljon ja kaikki kohderyhmät on huomioitava tasa-arvoisesti. Syvälinen kehitystyö pienillä aika-, raha-, ja työntekijäresursseilla on haastavaa. Erityisesti syviä merkityksiä näkevän ja kaipaavan taiteilija-identiteettini on täytynyt opetella luopumista ja yksinkertaisempaa suhtautumista, jotta resursseja riittää kaikkien huomioimiseen. Samoin olen huomannut että minun on tarkkailtava identiteettiäni ja persoonani kuuluvaa innostumista ja inspiroitumista. Ideoita syntyy joka teemasta, ja tartun innolla seuraavaan tehtävään vielä edellisen ollessa kesken. Taiteellisessa työssä tiiviin työrupeaman jälkeen seuran yleensä hiljaisempi kausi, mutta näin ei muussa tuotantotyössä useinkaan tapahdu, vaan prosessit kulkevat limittäin jatkuvasti. Tässä hektisyydessä on tärkeää muistaa pysähtyä ja kiittää itseään siitä, mikä tuli valmiiksi. Tämä auttaa työn merkityksellisyyden kokemista, koska työt ja vaatimukset eivät tule loppumaan. Tämän neuvon sain eräältä pidempään kuntatyössä olleelta kollegaltani, ja olen pyrkinyt sitä noudattamaan.

Kulttuurityössä pitkäaikaisten kestävien visioiden laatiminen ja perustelu, sekä päätöksenteon sitouttaminen niihin on tärkeää. Tämän opinnäytetyön kirjoittamisen aikana on käynnissä maakuntauudistus ja laaditaan kuntien uutta kulttuurilakia. Toteutuminen on vielä vaiheessaan, joten niihin ei ole syytä pureutua syvemmin, mutta kulttuurin saavutettavuuden ja osallistavuuden kirjaaminen valtakunnallisiin strategioihin ja lakeihin ovat tärkeitä peräautoja, jotka takaavat kulttuuritajonnan säilyttämisen kuntalaisen peruspalveluissa. Toisaalta, kuten ei taiteellisessa työssä yleisöä, ei myöskään muun kulttuurityön suhteen muilla aloilla toimivia päättäjiä ja yhteistyökumppaneita tule aliarvioida, vaan pyrkiä tavoittamaan yhteinen tahtotila, luottaa yhteistyöhön ja prosessin kulkuun. Kulttuuria ja taidetta tuskin vastutetaan, mutta toiminnan perustelujen on oltava vakuuttavia.

Työkokemukseni vapaana taiteilijana, yhdistyksessä ja pienyrityksessä on ollut arvokasta. Esimerkiksi kunnille järjestökenttä ja kolmas sektori ovat merkittäviä yhteistyökumppaneita ja kulttuuriharrasteiden tarjoajia. Se, että näen molempien

puolien tarpeet, tavoitteet ja arvot on rikkaus. Kaikkiin tarpeisiin vastaaminen ja toiveiden täyttäminen voi olla haastavaa, mutta ymmärrys on kuitenkin ensisijainen mahdollistaja. Lisäksi minulle taiteilijana järjestökentän kanssa tai kulttuurialan järjestössä työskentely tuntuvat luontevalta ja juurevalta tavalta olla osa yhteiskuntaa. Järjestökentän vilpittömyys ja omistautuminen omalle asialleen on inspiroivaa ja avaa paljon uusia merkityksellisiä näkökumia asioiden edistämiseen.

Järjestökenttä tuntee kuntalaisten kiinnostuksen kohteet ja tarpeet, koska itse niitä tuottaa. Kunnallisten kulttuuripalveluiden onkin tärkeää mahdollistaa ja ylläpitää kolmannen sektorin toimintaa, ja havainnoida mihin suuntaan järjestökentän ja nuorison kiinnostuksen kohteet ovat menossa. Trendien seasta olisi hyvä löytää olennaisin ja tärkeää huomioida myös hiljaisimmat äänet. Kiireisessä työssä, jossa vastataan laajan kohderyhmän tarpeisiin, keskittymisen ja havainnoinnin taito ovat tärkeitä kykyjä. Taiteilijalle nämä ovat usein myös ominaisia kykyjä, joten niistä on hyötyä kulttuurintuotantotyössä. Olen huomannut, että taiteilijana minulla on vahva kunnianhimo toteuttaa työ ja sisällöt itse näkemykseni mukaan, mutta organisaatiotyössä työ painottuu enemmän hallinnointitehtäviin. Tämä hallinnollisen ja taiteellisten työn ero on tärkeä tunnistaa ja hyväksyä roolijako. Kulttuurityö järjestökentällä tai organisaatiossa on hyvä väylä vaikuttaa kulttuurin ja taiteen kenttään sekä mahdollistaa muiden taiteilijoiden työskentelyä. Mutta omasta taiteilijaidentiteetistä nousevaa ambitiota ja ilmaisuvoimaa kannattaa jaksamista ajatellen suhteuttaa ja suunnata omaan taiteelliseen työhön muuna aikana.

Sekä järjestökentän ja pienyritysten että kunnan omien kulttuuripalveluiden rooli on kunnalle merkittävä myös imagon ja matkailun kannalta. Kunta haluaa seurata aikaansa ja olla vakuuttava, tarjota asukkailleen hyvän elämän ja toimeentulon edellytykset. Ihminen muutenkin haluaa olla ajassa kiinni, trendikäskin, toteuttaa itseään, viihtyä ja olla onnellinen. Vapaa-aikapalvelut, viihde, luontoaktiviteetit, tapahtumat ja kulttuuri- ja taidetarjonta ovat väyliä, joilla kunnat osin markkinoivat itseään sekä matkailukohteena että asuinpaikkana, ja vastaavat asukkaan viihtyvyyden ja itsensä toteuttamisen tarpeeseen. Kulttuuripalveluiden rooliin kuuluu vastuu kulttuuritarjonnan laadusta ja saavutettavuudesta. Tähän liittyy osaltaan vastuu myös yhteisön sivistyksestä, kulttuuri- ja taidekasvatuksesta. Tähän sisältyvät niin järjestettävät esitykset, näyttelyt, tapahtumat ja osallistava toiminta, mutta myös

taidehankinnat ja paikallishistorian taltionti, jotka ylläpitävät paikallisidentiteettiä ja vaikuttavat sivistystyöhön sukupolvien yli. Näiden asioiden puolustamisessa ja toteuttamisessa on eduksi taiteilijan ammatti-identiteetin piirteisiin kuuluva merkityksellisyyteen nojaava arvomaailma, vahva näkemys, taidekentän tuntemus ja yleinen kiinnostus sen suuntia kohtaan. Samoin omakohtainen kokemus taidetarjonnan tuottamisesta järjestökentällä antaa hyvät edellytykset tukea kunnan omien kulttuuritoimijoiden työtä.

Järjestöt ajavat oman taidealansa ja ammattikuntansa, mutta samalla koko taidekentän asiaa. Tarkastelen järjestötoimintaa tässä oman kokemukseni kautta, joka perustuu suhteellisen pieniin ja kevytrakenteisiin yhdistyksiin (ks. luku 5). Yksi yhdistyksen hallitustyöskentelyssä toimimisen haaste onkin, että usein toimitaan ja tehdään päätöksiä tuttujen, kavereiden ja ystävien kanssa. Neuvottelutaidot ovat tässäkin työssä erinomaisen tärkeitä. Suunnittelussa, toiminnanohjaamisessa ja päätöksenteossa on oltava järkevä, diplomaattinen, vakuuttava ja kuunteleva. Ja samalla päätöksissä selkeä ja suoraviivainen. Työn tekeminen ystävien kanssa on tottakai myös hauskaa, voi ruokkia luovuutta ja ideoiden syntymistä sekä motivoida työskentelyyn omakohtaisemmin ja näin lisätä työhyvinvointia. Paljon yksin työskentelevälle taiteilijalle yhdistystoiminta usein merkitsee työyhteisöä ja henkistä tukea. Tämä on ollut ainakin minulle erittäin tärkeää.

Toimiminen luovien alojen ja kuvataiteilijoiden yhteisössä sekä yhteisessä työskentelytilassa mahdollisti satunnaiset yhteentörmäykset ja kahvipöytäkeskustelut, joissa sattumalta saattoi syntyä uutta niin eri alan taiteilijoiden, yrittäjien kuin yhdistystenkin kanssa. Tämä avasi ajatteluni ja antoin käytännön kokemusta monialaiseen toimintaan. Eri ammattilaisten ja sukupolvien toimiminen samassa tilassa myös mahdollisti avun ja neuvojen pyytämisen vain ovelle koputtamalla, matalalla kynnyksellä. Puhumattakaan antoisista keskusteluista taiteesta ja kulttuurista, mikä vahvisti omaa näkemystäni ja käsitystäni taiteen merkityksestä yhteiskunnassa. Edulliset työtilat ja luova yhteisö olivat yleensäkin oiva ponnahduslauta erityisesti nuorille toimijoille ja start up -yrityksille. Yhdistys jossa toimin, järjesti myös itse työllistymistä ja osallistumista tukevaa toimintaa, kuten hankkeita, koulutuksia, näyttelyitä ja tapahtumia ja vastasi näin osaltaan myös kaupungin taide- ja kulttuuritarjonnasta.

Siirtyminen dynaamisesta järjestökenttätöskentelystä kuntaorganisaation puolelle oli minulle haastava tilanne. Jouduin mukauttamaan identiteettini uudelleen julkisen organisaation edustajaksi ja sitä myöden entistä julkisempaan työhön sekä monivaiheiseen päätöksentekoon. Aiemmin olin toiminut itsenäisenä taiteilijana omien valintojeni mukaan sekä yhdistyksen luottamushenkilönä, siinäkin toteuttaen oman kenttäni toimintaa ketterästi. Kunnallisessa kulttuurityössä en vastaa omista tavoitteistani, vaikka omalla alallani työskentelenkin, vaan toimin kunnan tavoitteiden ja velvollisuuksien eteen. Tämä vaatii erilaista suhtautumista ja otetta työhön. Eri työelämän rooleihin asettuminen on kuvataiteilijalle kaikin puolin arvokasta osaamista. Mutta samalla omalla persoonallaan toimeen tarttuvalle taiteilijaidentiteetille on tarpeen taito osata etäännyttää itsensä työtehtävistä. Esimerkiksi julkisyhteisössä toimiessa työ voi joskus helposti henkilöityä. Tässä mielessä erityisesti taiteilijan on hyvä tarkastella ammatti-identiteettinsä painopisteitä uudelleen, jotta työn haasteet eivät rapautta itsetuntoa. Ongelmallisia tilanteita ja virheitä on joskus mahdoton ennalta nähdä ja välttää, joten niiden selvittäminen ja kääntäminen paremmaksi ja osapuolille tasa-arvoiseksi, eli neuvottelutaidot, ongelmanratkaisukyky ja joustavuus, ovat myös merkittävimpiä työelämätaitoja harjoitella.

On tietysti myös tilanteita, joissa kuvataiteilija voi ammentaa omasta taiteilijuudestaan myös muuhun kulttuurityöhön ja näissä tehtävissä hän on varmasti vahvimmillaan. Näitä ovat esimerkiksi tapahtumien visuaalisten ilmeiden suunnittelu, graafinen suunnittelu, työpajan vetäjänä tai yhteisötaiteilijana toimiminen. Näillä osa-alueilla työstä voi tehdä itselleen mielekäästä ja luoda tapahtumavieraille yllättäviä kokemuksia ja oivalluksia. Haasteena pienen budjetin tapahtumissa on markkinointi, johon ei voida satsata kovin suurella näkyvyydellä. Siksi myös tiedotus ja markkinointityö vaatii erityisesti taidetapahtumien ja näyttelyiden osalta luovuutta. Niihin tulee kuitenkin suhtautua kevyemmin kuin taiteelliseen mestariteokseensa, keskittää huomionsa kiinnostavuuteen, näkyvyyteen ja uniikkiuuteen kuin sisällön sanomaan. Samoin taiteilija maailmaa herkällä silmällä ja marginaalissa tarkastellen, voi valita kulttuuritarjonnan sisällöksi myös valtavirrasta poikkeavia tuotantoja. Monet tahot, joissa olen toiminut tuottavat ja pitävät esillä tavalla tai toisella myös kuvataidetta. Sekä järjestökentällä että kunta-

alalla olen ylläpitänyt galleriatoimintaa. Se on mahdollistanut konkreettisen toimimisen kuvataiteen parissa ja taiteen kentällä. Asiantuntijuuteni kuvataiteesta ja gallerioiden toimintamalleista on myös kehittänyt näyttelytilan toimintaa ja tunnettuutta. Lisäksi muiden taiteilijoiden työn näkeminen ja mahdollistaminen sekä hyvin näyttelyiden ja tapahtumien toteuttaminen osaltaan tyydyttää luovan työn tarvetta.

Kulttuurityössä tärkeällä sijalla on tarjota osallisuuden kokemuksia. Organisaatioissa toimiessa kuvataiteilijalla on hyvät lähtökohdat toteuttaa esimerkiksi osallistavia taidetyöpajoja, joilla tuoda esiin mielipiteitä, ajatuksia ja toiveita organisaation toimintaan liittyvissä asioissa. Kulttuurityöntekijän tehtävä viedä toiminta loppuun, kerätä ajatukset yhteen, analysoida ja muuntaa viestiksi päättäjille eteenpäin vietäväksi, jotta niitä voidaan tarkoituksenmukaisesti soveltaa käytäntöön. Tässä tulee esiin taiteilijalle tyypillinen ominaisuus olla aikansa tulkki ja tarve vaikuttaa yhteiskuntaan.

Järjestötehtävissä olen huomannut samankaltainen toiminnan näkyvän vähän toisenlaisessa suhteessa. Järjestön toiminnan kehittäjän on löydettävä väylä, jolla vakuuttaa sekä rahoittajataho että oman järjestön jäsenet. Päätökset toiminnan suunnasta tehdään yhdistyksen jäsenten kanssa yhdessä yleisissä kokouksissa ja toimijoiden omalla kielellä. Rahoittajat tarvitsevat numeroita ja suhdanteita toiminnan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden perusteiksi. Näiden lisäksi taiteilijat haluavat nähdä miten toiminta edistää taiteen, kulttuuri- ja luovien alojen asemaa sekä henkilökohtaista asemaa ja toimeentuloa yhteiskunnassa ja taiteen kentällä. Oman kokemukseni ja tarpeeni perusteella uskon, että suunnitelmien esittäminen visuaalisesti on visuaalisten alojen toimijoille hyvä ja vakuuttava tapa viedä toimintaa eteenpäin.

Järjestökentän haasteena on, että taiteilijat usein tekevät myös operatiivisen työn. Tämä tehdään ammatinkuvalle ja ammatti-identiteetille ominaiseen tapaan, eli omista arvolähtökohdista, omilla perusteluilla ja kavereiden kanssa, mikä voi tuoda yhteisöön haasteita. Ennen kaikkea se vie resursseja omalta taiteelliselta työltä. Taiteilijayhteisölle ihanteellisinta olisi mahdollisuus palkata erillinen toiminnanjohtaja, joka hoitaisi hallinnollisen ja operatiivisen puolen. Tehtävän voi

hoitaa taiteilija itsekin, jos hän kokee hallinnollisen työn ammatinkuvansa mukaiseksi. Taiteilijoiden on jokatapauksessa osattava hallinnollisia taitoja ja johtajuustaitoja sekä oman työnsä osalta että erilaisessa hanke-, projekti- ja muussa työssä. Kuten itsekin huomasin ja kuvasin luvussa 5.1., se että välillä tekee kokonaan muuta työtä voi jalostaa ja viedä eteenpäin myös taiteellista työtä. Tärkeintä olisi mahdollistaa taiteilijoille rauha syventyä taiteelliseen työskentelyynsä ja ammattitaitonsa kehittämiseen heidän sitä tarvitessaan.

7 HAASTATTELUT

Tapoja toimia kuvataiteilijan ammatissa on yhtä paljon kuin kuvataiteilijoitakin. Oma ammatinkuvanikin on ollut jo muutaman työelämässä vietetyn vuoden jälkeen hyvin monipuolinen, mutta kuitenkin vain yksi näkökulma näistä kaikista mahdollisuuksista. Vertailukohdaksi ja tukeakseni ymmärrystäni kuvataiteilijan ammatista haastattelin tätä opinnäytetyötä varten kolmea samalla alueella toimivaa ja eri tavalla uransa rakentanutta taiteilijaa.

Toteutin haastattelun teemahaastattelun menetelmää soveltaen. Kyseisessä haastattelumallissa ei käytetä valmiita kysymyksiä, vaan valitaan teemat, joiden ympärillä haastattelu tapahtuu keskustelunomaisesti. Keskustelussa käydään läpi laajempaa asiakokonaisuutta, jossa kysymykset syntyvät haastattelun myötä. Haastateltavat henkilöt tulee valita niin, että tutkittava ilmiö liittyy heihin olennaisesti ja haastateltavien määrän tulee olla sen verran pieni, etteivät vastaukset toista itseään. Puhtainta teemahaastattelu on silloin kun tutkija ei tunne aihetta lainkaan. Tässä tapauksessa tunnen aiheen suhteellisen hyvin, mutta koska tutkimuksen tavoitteena on lisätä omaa ymmärrystäni ja syventää ammattitaitoani, valitsin teemahaastattelun kuitenkin parhaaksi tavata kerätä aineistoa. (Kananen 2015, 145, 148)

Teemahaastattelu voidaan toteuttaa joko yksilö tai ryhmähaastatteluina, riippuen tutkimuksen aiheesta. Haastattelun teemat valitaan, niin että kaikki osa-alueet tulevat tutkimukseen mukaan ja niillä voidaan saada ilmiö näkyviin. Haastattelun tulisi edetä yleisestä yksityiseen ja haastatteluja tulisi tehdä useampia. Haastattelujen välissä teema jäsentyy ja voidaan tehdä lisäkysymyksiä. Tässä opinnäytetyössä haastattelut toteutettiin siten, että keskusteluissa yksityiset näkökulmat ja yleiset ajatukset kulkivat rinnakkain. Pääpaino oli kuitenkin ensisijaisesti haastateltavan omassa ammatinkuvassa ja vasta toissijaisesti siinä, miten se sijoittuu yleiselle taiteen kentälle ja yhteiskuntaan. Lisäksi haastattelut toteutettiin vain kerran, sillä tutkimuksen pääpaino on omassa ammatillisessa työskentelyssäni ja haastattelujen pohjalta loin kuvaukset, jotka voivat toimia yhtenä esimerkkinä siitä, miten kuvataiteilija voi uransa rakentaa samalla toiminta-alueella jolla itsekkin toimin. Näin ollen ilmiön kaikkia ilmenemismuotoja ei voi, eikä ole tarpeenmukaista tutkiakkaan. Keskustelu näiden taiteilijoiden kanssa antoi minullekin esimerkkejä ja vertailukohtia, miten voisin uraani kehittää ja mistä näkökulmasta sitä tarkastella. (Kananen 2015, 149–150)

Haastattelun teemoiksi valitsin 1) identiteetti / taiteilija / taiteilijuus 2) kuvataiteilijan ammatinkuva 3) kuvataiteilijan mahdollisuudet työelämässä / taiteen merkitys yhteiskunnassa 4) taidekenttä. Valitsin teeman niiden aiheiden perusteella, joita olen itse opinnäytetyöprosessissa jo pohtinut ja joihin tavoittelin lisää näkökulmia muiden taiteilijoiden ratkaisuksista. Valitsemani teemat ovat hyvin laajoja ja suurpiirteisiä. Tämäkin oli tietoinen valinta, sillä halusin antaa haastatteluille tilaa suuntautua siten, miten kukin taiteilija asian tärkeyden kokee.

Valitsin haastateltavat taiteilijat sen käsityksen mukaan, mikä minulla oli heidän ammattiurastaan ja miten heidän ajatuksensa voisivat tuoda uusia näkökulmia omaan työskentelyyni ja opinnäytetyön sisältöön. Lähestyin taiteilijoita sähköpostitse ja sovin haastatteluajat. Toimitin etukäteen myös teemat, joista haastattelu toteutettiin. Haastatteluista kirjoitettiin sopimukset, joissa haastateltava suostui haastatteluun ja antoi luvan aineiston käytölle. Taltioin haastattelut äänittämällä ja kirjoitin niiden pohjalta alla olevat kuvaukset. Kuvaukset ovat anonyymejä. Haastattelusopimus on opinnäytetyön liitteenä 1.

Asetettujen teemojen sisällä keskustelu johti kysymyksiin muun muassa siitä onko taiteilijan työ erityistä, miten taiteilijaan on suhtauduttu muissa työyhteisöissä, miten taiteilija itse huomaa taiteilijaidentiteettinsä näkyvän muussa työssä sekä mikä ja millainen on taidekenttä tässä ajassa.

Taiteilija 1

Taiteilija on toiminut ammatissa 15 vuotta, pääasiassa tehden omaa taidettaan. Uran alkupuolella hän hankki toimeentuloa tekemällä paljon opetustyötä, ja lisäksi teki taidetta myös työttömyysturvaa nauttiessaan. Tämä alkoi tuntua väärältä tavalta, mutta samalla esimerkiksi kokoaikaisen kuvataiteen opetustyön vastaanottaminen tuntui mahdottomalta, koska hän koki oman taiteilijan vapautensa kärsivän siitä. Uran edetessä taiteilija sai apurahoja ja muutamia isoja tilaustöitä, joiden rohkaisemana hän hankki y-tunnuksen ja näin irrottautui vapaaksi taiteilijaksi työllistäen itsensä omalla taiteellisella työllään.

Taiteilija on työllistänyt itsensä mm. prosenttiperiaate -hankkeissa ja tilaustöillä. Näiden saavuttamiseen hänen on täytynyt opetella uusia taitoja esimerkiksi oman työnsä taltioimiseen, esittelemiseen ja markkinointiin digitaalisesti, niin että tilaaja saa käsityksen taiteilijan työstä sekä yksittäisestä teosideasta tai visiosta. Hän on opetellut mm. vektorointia, kirjantaittoa sekä kuvankäsittelyohjelmien käyttöä. Lisäksi hänen on täytynyt opetella hallinnollisia taitoja, kuten laskutus, alv-verojen maksaminen ja kirjanpito. Taiteilijalle ei ole ollut mahdollista maksaa itselleen eläkettä sinä aikana kun hän on tehnyt töitä, eikä hänellä ole työterveyshuoltoa tai muita etuuksia. Se on tuntunut ahdistavalta, mutta jotta voisi turvata nämä itselleen hänen täytyisi lisätä työmääräänsä. Tällöin taiteilija joutuisi miettimään kuinka paljon menettää samalla vapauttaan.

Taiteilija näkee, että perinteisesti ammatinkuvaan kuuluu taiteellisen työn lisäksi muun taidemaailman ja ajankohtaisten näyttelyiden seuraaminen, oman toiminnan esittely ja tiedotus sosiaalisessa mediassa, nettisivujen ylläpito sekä apurahojen

hakeminen, mutta omassa työssään hän painottaa tätä puolta vähemmän. Taiteilija onkin valinnut asua ja työskennellä maaseudulla, etäämmällä taidekentästä.

Taiteilija kokee, että taide on hänessä sisällä ja mukana aina, siksi on mahdollista myös toimia kauempana taidekentästä. Hänelle työssä tärkeintä ja huomionarvoista on oma tekeminen, ajatukset ja kehittyminen, kokemus keskeneräisyydestä. Oma taiteellinen työ vaatii myös rauhoittumista, sillä vaikka se on positiivinen asia ja intohimo, se vie myös valtavasti energiaa.

Taiteilijan työrytmi rakentuu eri aikoina eri tavalla. Hiljaiset kaudet tuntuvat pelottavilta ja hektiset ajat ovat todella hektisiä. Tällä hetkellä taiteilijan työnkuva koostuu tilaustöiden ja oman työn tekemisestä. Näiden kahden lisäksi resurssit eivät riitä muulle työlle, eikä se tunnu oleelliseltakaan. Tilan jättäminen omalle taiteelliselle työlle on tärkeää, joten hän jakaa isommat palkkiot tasaisiksi kuukausieriksi, joilla voi jatkaa omaa työskentelyään taas jonkin aikaa. Taiteilijan identiteetistä hän tunnistaakin vahvimaksi piirteeksi intohimon, ja jopa pakonomaisen tarpeen taiteen tekemiseen. Arjessa tällä hetkellä tärkeintä on kuitenkin perhe. Sille on järjestettävä aikaa, joten työpäivät ovat tällä hetkellä lyhyitä. Elämä rytmittyy näiden osa-alueiden ympärille ja siinä mielessä taiteilija kokee olevansa tällä hetkellä niinsanotusti osa-aikataiteilija.

Taiteilija näkee taiteen merkityksen yhteiskunnalle erkaantuneenpana kuin aiemmin. Ennen taiteilijat ovat olleet täysin kiinni yhteiskunnassa ja teosten tilaaminen eri tarkoituksiin on ollut luontevaa. Suomessa taiteen tukimuotojen muuttuessa myös taiteilijakuva muuttui. Tukijärjestelmä on osaltaan erottanut taiteilijoita yhteiskunnasta. Taiteilija on kokenut tämän kuulemalla kommentteja siitä, kuinka taide on etäistä, sitä on vaikea ymmärtää, kuka tahansa voisi tehdä taidetta tai toisaalta kaikki haluaisivat olla taiteilijoita, saavathan he tehdä mitä haluavat. Taiteilija kokee, että taiteen kenttää rajoittavan tietyt säännöt ja säädökset, uskomukset, arvot ja toisen työn arvottaminen. Nämä taiteilija kokee vieraannuttavana. Hän haluaa itse valita miten tekee töitä ja kokee sen helpommaksi toimiessa etäämmällä taiteen kentästä. Taiteilija näkee, että taidekentän muuttuminen voi olla haastavaa, mutta sen monimuotoistuminen on mahdollista nuorten tekijöiden

ja uusien arvojen myötä. Taiteilija toivoo taiteen kentälle enemmän mahdollisuuksia olla osana yhteiskuntaa.

Taiteilija on kokenut hyvin eheyttävänä sen, että taidekenttä on laajentumassa osaksi muuta yhteiskuntaa mm. prosenttiperiaatteen myötä. Se, että omasta ammattitaidosta saa palkkaa ja tulee toimeen omalla työllään on lisännyt itseluottamusta ja iloa, kasvattanut ammattitaitoa ja tuonut erilaista katsantakantaa työhön. Toisaalta hän kokee, että tilaustyöt ja toimiminen hankkeissa rajoittaa taiteellista vapautta ja joskus joutuu pohtimaan, miten oma taiteilijuus vielä näkyy teoksessa ja miten vielä voi saavuttaa inspiraation tekemiseen. Isoissa hankekokouksissa on oltava tarkkana, mitä teokselta toivotaan, jolloin on jo kyse asiakaspalvelusta. Taiteilijalla näkee, että hankkeissa taiteilijoille ei uskalleta antaa vapautta, vaan tulosta on voitava kontrolloida ja aikataulut ovat kireitä. Taiteilija kuitenkin kokee, ettei hänelle työssä ole tärkeintä olla tunnistettava, vaan että itse tuntee tehneensä onnistuneen teoksen. Hän on käsialaltaan myös muuntautuva ja näin voi mukautua tilaustöiden toiveisiin. Joskus on ollut tilanteita, jolloin tekniset vaatimukset menevät niin tarkkoiksi, että taiteilija ei ole enää kokenut tekevänsä taidetta vaan koristemaalauksen. Tämä on sovittu asiakkaan kanssa ja hinnoiteltu sen mukaan.

Taiteen ja taiteilijan työn sulauttaminen osaksi muuta yhteiskuntaa ei ole kuitenkaan yksinkertaista. Taiteilija kokee, että taiteilijan työ on erityistä, koska se tarvitsee aikaa ja tilaa, se on uniikkia ja taiteilija satsaa siihen kaikkensa. Taiteilijat myös katsovat maailmaa erilaisin silmin. Asioita tutkiskelee monesta näkökulmasta ja luovat ratkaisut löytyvät yhdistelemällä. Taiteilija huomaa taiteilijaidentiteettinsä tulevan esiin kaikessa tekemisessä. Luova ilmaisu näkyy kaikessa toiminnassa, olemisessa ja tavassa katsoa maailmaa.

Teen jokapäivä matkan. Joka päivä nousen lentokoneeseen, enkä oikeastaan tiedä mihin saavun, sitten tutkin, ai mä oon tämmösessä maassa ja täällä puhutaa tämmöstä. Se on sillälaila niin ihmeellistä ja se tapahtuu täällä, korvessa, ihan mun omassa yksinäisyydessä.

Taiteilija 2

Taiteilija on toiminut ammatissa 14 vuotta, tehden aluksi 10 vuotta omaa taidettaan, sen jälkeen toimien läänintaiteilijana sekä suuntautuen yrittäjänä taiteen konsultointitehtäviin. Kaikissa näissä töissään hän kuitenkin identifioi itsensä kuvataiteilijaksi. Ammatti-identiteetissä taiteilijalle tärkeintä onkin vapaus.

Kuvataiteilijana mulle tärkeintä on vapaus. Ja koen, että ihmisenä mulle luontevin tapa olla vapaa, on olla taiteilija. Se on joku ajatus mikä pulppuaa, mistä saa energiaa ja mikä virtaa kokoajan.

Taiteilija kokee, että yleisesti kuvataiteen kenttä ja taiteilijana olemisen malli koostuvat karkeasti määritellen apurahatyöskentelystä, taiteen opettamisesta, näyttelyiden pitämisestä taidemuseoissa ja gallerioissa. Hänelle itselleen tämä ei ole tuntunut omalta polulta, koska se on vaikeaa ja taloudellisesti epävarmaa. Vapauden tarve tuo myös halun olla itsenäinen ja siitä nousee myös suuntautuneisuus yrittäjyyteen. Taiteilija näkee, että vaikka monilla taiteilijoilla on y-tunnus, yrittäjyys on silti kuvataiteilijoille vierasta. Taiteilija itse ei koe, että taiteilijuus ja yrittäjyys sulkisivat toisiaan pois, ja jopa korostaa yrittäjyyttään. Hän myös vaihtelee kuvataiteilijan tai konsultin titteliä tarpeen mukaan. Käytännössä työtä on helpompi tehdä erottamalla roolit toisistaan, mutta konsulttina hän kuitenkin kokee katsovansa ja luovansa isoja kokonaisuuksia ja toimivansa taiteilijana tätä kautta, samalla kun mahdollistaa teosten tekemistä jollekulle muulle. Ja konsulttina toimiessaan hän myös kertoo taustastaan ja asiantuntemuksestaan kuvataiteilijana.

Tällä hetkellä taiteilija työllistää itsensä taidekonsultointityöllä rakennushankkeissa. Muu taiteellinen työ tuntuu usein vain lisäkululta, joten hän valitsee kriittisesti teokset, mitkä toteuttaa. Taiteilija pyrkii ammatinkuvassaan kokoajan kohti tilannetta, jossa voi olla riippumaton apurahoista ja työllistää itsensä taiteilijana yrittäjyyden kautta. Konsulttina toimiessaan taiteilija sanoo rakentavansa tätä tulevaisuutta, sillä hän oppii siinä paljon muusta työelämästä, verkostoituu ja saa kontakteja. Taiteilijan toiveena ja tavoitteena onkin luoda ympärilleen moniammatillinen tiimi, jonka kanssa voisi toteuttaa omia visioitaan ja jolta

tilattaisiin taiteellista työtä ja teoksia. Tälle tavoitteelle taiteilija antaa aikaa tilaa muodostua omanlaisekseen.

Taiteilija kokee toimivansa perinteisen taidekentän ulkopuolella, ja että hänen myös katsotaan olevan ulkopuolella, koska toimii yrittäjänä ja konsulttina, eikä hänellä ole kuvataiteen koulutusta. Taiteilija kokee taidekentän sulkeutuneeksi ja ongelmalliseksi, koska sen sisällä vallitsee kulttuuri, jossa taiteilijat esiintyvät ja esittelevät työtään toisilleen. Lisäksi hän kokee, että kentällä ilmenee negatiivista suhtautumista muihin ammattikuntiin. Mitä kauempana taiteilija on toiminut taiteen kentästä, sitä selkeämmin hän on huomannut, mitkä tekijät vaikuttavat siihen miten taiteilijoihin suhtaudutaan kentän ulkopuolella. Taiteilijat ovat mm. usein ehdottomia omasta työstään ja heidän on vaikea tehdä kompromisseja, eikä muissa ammattikunnissa toimita samalla tavalla. Toisaalta hän huomaa taiteilijoiden jyrkkään suhtautumiseen vaikuttavan sen, miten oikeuksia on aiemmin poljettu. Taiteilija näkee taiteellisen työn siltä osin erityisenä, että se perustuu itseilmaisuun ja omaa ajatteluun. Yleisesti hän kokee, että tätä erityisyyttä korostetaan liikaa ja väärällä tavalla, mikä luo negatiivista suhtautumista taiteilijoihin. Taiteilijat ovat ammattilaisia siinä missä muutkin ja sen mukainen suhtautuminen omaa ammattitaitoon ja ammatinkuvan laajentamiseen voisi auttaa työllistymään.

Taiteilija näkee, että vapaalla taidekentällä ja museoilla on kuitenkin merkitystä siinä, että ne jäsentävät ajatusta siitä, mistä taiteessa on kysymys ja ravistelevat yhteiskunnallista ajattelua. Taiteilija toivoo, että taidekenttä voisi laajentua, mutta ymmärtää, etteivät kaikki taiteilijat halua siirtyä toisille aloille. Vastassa nähdään usein kapitalismi. Suhteessa nyky-yhteiskuntaan tässä syntyy kuitenkin helposti ristiriita toimeentulon hankkimisen kanssa. Taiteilijan mielestä ammattikunta voisi laajentaa ajatteluun ymmärrykseen, että taiteilijan ammatinkuva voi koostua muistakin töistä. Taiteilijoiden keskuudessa yrittäjyyteen liittyy paljon turhia pelkoja ja ennakkoluuloja. Ongelmaa voisi lieventää opettamalla yrittäjyyttä ja julkisen tilan teosten toteuttamista enemmän jo taidekouluissa. Samoin taiteen ja luovan suunnittelun menetelmiä tulisi opettaa mm. arkkitehdeille. Näin rakennusprojekteissa voitaisiin välttää tunnetta, että arkkitehdit ja taiteilijat uhkaavat toisensa työtä.

Taiteilija huomaa oman taiteilija identiteettinsä kulkevan aina mukana. Astuessa huoneeseen hänet identifioidaan oitis taiteilijaksi, vaikka pyrkisi toimimaan toisin. Tämä herättää joskus ennakkoluuloja, mutta ammattitaitonsa todistaminen tekemisellään synnyttää uskottavuuden ja luottamuksen, ja hyvää työtä arvostetaan. Taiteilija kokee identiteettiinsä kuuluvaksi myös perfektionismin ja omistautumisen, mikä tulee esiin asiantuntijuudessa ja ammattitaidossa. Taiteellinen ajattelu näkyy myös kyknä ajatella asioita laatikon ulkopuolelta. Taiteilija on huomannut, että rakennusalalla taiteesta ajatellaan hyvin perinteisesti. Mutta uusilla ideoilla ja taiteen mukaan ottamisella on esimerkiksi saatu ratkaisuja ongelmiin, tai joskus taideteos on korvannut kalliimmat rakennusmateriaalit. Joskus taide toisaalta tuo lisäkuluja, mutta jos idea on hyvin esitetty ja perusteltu, ei raha ole ongelma.

Taiteilija näkee, että muilla ammattialoilla toimiessa on opittava puhumaan alan omaa kieltä. Ensimmäisinä vuosina taidekonsultin tehtävissä rakennusalalla taiteilija opetteli alan termistöä ja työtapoja. Rakennushankkeissa kaikkien on ymmärrettävä mitä ollaan tekemässä, mistä puhutaan ja kaikilla on vastuualueensa. Taiteilija on huomannut, että jos taiteilijat haluavat toimia rakennusalalla, kenttä on otettava haltuun ja seurattava sen käytäntöjä. Rakennusalalla ei ole aikaa olla kiinnostunut taiteilijan työstä ja tarpeista, vaan taide on osa projektia. Konsultti toimii tässä tulkkina taiteilijan, rakennuttajan ja muiden tahojen välillä. Se on taiteilijan mukaan tärkeää, sillä taiteesta ei saa tulla hankkeelle taakka, eikä se saa hankaloittaa prosessia. Jos toteutettava taide viedään hankkeeseen valmiina pakettina, kaikki toimijat tietävät mistä on kysymys, eikä ongelmia synny.

Konsulttina taiteilija on huomannut, että taiteelle on kysyntää taidekentän ulkopuolella. Kiinnostus on herännyt sen mukana, että taide on näyttänyt paikkansa ja mahdollisuutensa. Julkinen taide ja prosentihankkeet ovat esimerkiksi vilkastuttaneet asuntomyyntiä. Rahoittajia ei kiinnosta taiteilijan toimeentulo tai taiteen itseisarvo, vaan tämänä päivän keskustelua on voiton tekeminen ja asiasta on puhuttava siitä näkökulmasta. Taiteilijat voivat käyttää tätä hyväkseen oman asiansa eteenpäin viemiseen, ilman, että kyse on itsensä myymisestä. Raja voi tulla tietenkin vastaan eettisissä kysymyksissä, kuten jonkin epäeettisenä pidetyn firman mainoskampanjaan osallistumisessa. Lisäksi taiteen ja taiteilija työn mukaan ottamisella yritysmaailmaankin voidaan tuoda muita arvoja ja muuta ajateltavaa.

Esimerkiksi se, että alueet joissa on taidetta ovat turvallisempia, kertoo taiteen muista merkityksistä. Yhdeksi vaikuttavuuden esimerkiksi taiteilija nostaa taidekentällä vähemmän arvostetun teknologia- ja kasvuyritystapahtuma Slushin. Tapahtuma poikkeaa muista vastaavista nimenomaisesti sen visuaalisuuden, muotoilun ja esitysten takia. Lisäksi tapahtuman taide on valikoitu tukemaan käsiteltäviä teemoja sekä tuomaan niihin lisänäkökulmia ja muita arvoja. Taide ja sen tuomat sisällöt ovat osaltaan nostaneet tapahtuman niin isoksi kuin se nyt on, tosin samalla tehnyt sen myös kaupallisemmaksi. Toisaalta taiteilija tietää taidetta käytetävän muiden alojen brändäykseen muutenkin, mutta onko sen arvostus aitoa, on toinen kysymys.

Taiteilija näkee, että taiteen merkitys ja vaikuttavuus yhteiskunnassa näkyy taiteen kentän laajentumisessa muille aloille. Taide herättää tunteita, lisää ajattelua ja keskustelua, eikä ajattelun tärkeyttä voi taiteilijan mukaan liikaa korostaa. Konsulttina toimiessaan taiteilija pyrkii myös avaamaan ymmärrystä siitä, missä kaikessa taide voi näkyä ja mihin integroitua. Lisäksi taiteilija näkee, että taide luo kansallista identiteettiämme ja rakentaa kulttuurihistoriaamme. Yhteisöissäkin taiteen menetelmät ja näkökulmat herättävät ajattelua, toisten ymmärtämistä ja ylipäätään asioiden huomaamista tai huomioimista myös toiminnallisesti, vaikka toimii eri tavalla kuin visuaalinen taide.

Muussa työssä toimiminen on ollut taiteilijalle kaikin puolin antoisaa. Hän on huomannut omien taiteellisten prosessiensa olevan hitaita ja se, että tekee samalla muuta työtä vie myös näitä prosesseja eteepäin. Apurahatyöskentely ja vapaan kentän toiminta edellyttää, että taidetta tehdään kokoajan, eikä se sovi hänen taiteelliselle työskentelylleen. Monialaisuus on auttanut myös arvottamaan omaa työtään uudella tavalla. Muilla aloilla on itsestänselvyys, että työstä maksetaan hyvä korvaus, myös konsultin ja taiteilijan ammattitaidosta. Monialaisessa työskentelyssä se, että voi ymmärtää eri toimijoiden näkökulmia ja voi toimia tulkkina näiden välillä, on rikas paikka.

Koen, että olen taiteilijana ja ihmisenä kasvanut ihan hirveästi.

Taiteilija 3

Taiteilija on toiminut ammatissa 14 vuotta, josta viimeiset neljä vuotta vapaana taiteilijana, opettajana ja luottamustoimissa järjestökentällä. Taiteilija pyrkii olemaan aktiivisesti kaikessa mukana sekä tuomaan esille alueellista ja suomalaista kuvataidekenttää sekä järjestöjen edustajana että yksityishenkilönä.

Taiteilija kokee, että taidealalle suuntautuminen on ollut hänelle selkeää jo hyvin nuoresta. Taiteilijan identiteetti on rakentunut vaiheittain teknisestä oppimisesta ja onnistumisen kokemuksista syvemmälle taiteelliseen ajatteluun. Hän pyrkii aktiivisesti seuraamaan taiteen kenttää ja kehittymään eteenpäin, eikä näe, että voisi olla koskaan taiteilijuudessa valmis.

Sitä sanotaan, että taidetta ei voi opettaa, se on ihan totta. Syvempi katsomus, ideologia ja sisältö tekemiseen pitää nousta itsestä.

Hänen taiteelliset prosessinsa ovat yleensä hitaita ja pitkiä, mutta hänellä on kyky kerätä talteen resurssia, tunteita ja hetkiä, joita voi nostaa esiin uudelleen niiden sopiessa johonkin tulevaan teokseen. Taiteilija ei näe, että tulisi olla vain yksi rooli toimia taiteilijana, eikä halua oman ammattiprofiilinsa määrittelevään millainen teoksesta tulee. Esimerkiksi hänen viimeisimmästä teoksestaan muotoutui laulu. Pitkään prosessiin tyytyminen ja sen opettelu on vaatinut paljon työstämistä, mutta taiteilija on huomannut, että se on hänelle kannattavin tapa. Hän kokee tekevänsä jatkuvasti taidetta keräämällä materiaalia, mutta tietää ettei ideoita kannata kiirehtiä toteuttamaan.

Taiteilija on huomannut nykyisen ajankuvan olevan täydellinen hänen taiteilijaroolilleen, monipuoliselle ammattinkuvalleen ja taiteelliselle ilmaisulleen. Hänelle taiteilija on normaali henkilö, joka toimii luovasti, tuottaa hyviä ideoita ja sitä myöden hyviä teoksia tai ratkaisuja muilla aloilla. Hänelle itselleen työskentelyssä tärkeää on sattumanvaraisuus, oman kontrollin sotkeminen ja risteyskohtien luominen. Silloin voi löytää jotain uutta. Mutta hän on huomannut, että mitä syrjemmille paikkakunnille ja alueille mennään, sitä vanhentuneempi on käsitys taiteilijasta ja taiteesta. Hän ei kaipaa yleistä taiteilijan ammatin hyväksyntää,

sillä kokee, että ammatti on jo itsestään selvyys. Mutta hän näkee vääräksi sen, että yhteiskunnassa vaikuttaa työ, josta ei saa palkkaa.

Taiteilijalle on tärkeää pitää eri ammatinkuvansa osa-alueet selkeästi erillään toisistaan. Opettajana hänen tehtävänsä on tarkkailla ja ohjata opiskelijan ajatusta eteenpäin. Opetustyöhön hän suuntautui, koska koki että hänellä itsellään oli huonoja opettajia, joilta ei saanut sitä oppia mitä tarvitsi, ja huomaten että voisi itse olla opetustyössä hyvä. Järjestökentän luottamustoimissa hän kokee, että työskentelee taiteen alan ammattilaisena ammattikentän hyväksi alueellisesti tai valtakunnallisesti. Järjestötyötä ei voi ajatella oman taitelijan työn edistämisenä. Se olisi väärin, sillä taidekentällä on kova kilpailu. Taiteilija on halunnut olla mukana järjestötyössä, koska on nähnyt, miten asioita tehdään muualla ja miten voisi parantaa tilannetta omalla toiminta-alueellaan. Hän on huomannut, että alueellisessa järjestössä toimintaa ajatellaan usein liian pienesti ja vain oman yhdistyksen kohdalta, ei koko taidekentän edun mukaan. Hän toivoo, että järjestöt eivät asettuisi vastakkain, vaan tekisivät yhteistyötä, ja että maakuntiin tulisi saada yhtä lailla apurahoja, joilla alueelliset järjestöt voivat parantaa taiteilijoiden oloja. Vapaana taiteilijana hän taas voi ajatella omalla tavallaan ja antaa taiteellisen prosessin viedä. Sen kulkuun vaikuttavat omat tunteet ja kokemukset, muuta työtä ohjaa ympäristö ja tilanne. Monialaisissa ammattirooleissa, jossa taiteellinen prosessi on joskus pakko pysäyttää muiden tehtävien takia, taiteen tekemistä on helpottanut työhuonepäiväkirjan pitäminen. Sen avulla hän on voinut pidemmänkin tauon jälkeen päästä samaan prosessin vaiheeseen kiinni. Tämä työskentelytapa on vaatinut paljon oppettelua.

Taiteilijan mielestä nykyinen taidekenttä toimii hyvin, se on laaja ja ammattitaitoinen ja ajassa kiinni. Taidekentällä toimii hyvät organisaatiot, instituutiot, kuraattorit, galleriat ja esityspaikat, mutta siellä on liian vähän rahaa toiminnan toteuttamiseen. Alueellisella järjestökentälläkin on usein puitteet kunnossa, mutta rahaa ei saada mistään. Taidekentän ylläpito vie toimijoilta liikaa energiaa, mistä seuraa väsymystä. Taidekentän huonoina piirteinä taiteilija näkee sen alakohtaisuuden. Performatiivinen taide on tuonut monimuotoisuutta ja rikkonut rajoja, mutta taiteilija toivoisi, että eri alojen yhteistyötä olisi enemmän. Eikä vain niin, että kuvataiteilijat heittäytyvät tekemään muuta taidetta, vaan toimivat muiden alojen taitelijoiden

kanssa. Samoin galleriakentällä tulee olla monimuotoisesti sekä ammattigalleristin ylläpitämiä gallerioita että taiteilijoille maksuttomia gallerioita.

Taiteilija näkee liian pienet budjetit haasteena myös taidekentän laajentumisessa. Muilla ammattialoilla toimiessa taiteilijoiden pitää tuottaa lyhyessä ajassa isoja tuloksia, mutta palkkiot eivät vastaa työn vaatimaa panosta ja asiantuntijuutta. Hän näkee myös, että taidekenttä ei vielä hahmota täysin, miten vahvasti ja millä tavalla esimerkiksi sosiaali- ja terveysala on siihen vaikuttamassa. Ja tuleeko muilla aloilla toimiessa olla aina kysymys hyvinvointitaiteesta. Mutta koska kuvataiteilijan ammatinkuva on laaja ja monipuolinen, myös taidekentän laajentuminen ja monimuotoistuminen on hyvä asia. Se mahdollistaa eri tapoja olla taiteilija ja työllistyä taiteilijana. Taiteilija näkee myös, että kaikki tavat harjoittaa kuvataiteilijan ammattia ovat arvokkaita.

Tässä ajassa taiteilijan tärkeiksi taidoiksi taiteilija nimeää hyvät sosiaaliset taidot sekä taitot oman työn markkinointiin ja myymiseen. Lisäksi taiteilija näkee, että yksi ammatinkuvan tärkeä uusi piirre on jakaminen. Nykyisin kentällä ollaan avoimempia siitä, mitä kaikkea on tehnyt ja miten on tehnyt. Samoin organisaatiot tukevat enemmän esimerkiksi kouluttamalla apurahojen hakemiseen. Se vie ammatinkuvaa, taiteen kenttää ja taiteilijoiden toimeentuloa eteenpäin.

Taiteilijan mielestä on hyvä, että ammatinkuva on pitänyt mieltä ja luoda uudestaan, muttei että työnkuvaa ja ammattiosaamista eikä ole helppo määritellä. Hän näkee, että työnkuva voidaan kategorisoida onko taiteilija viihteellinen taiteilija, joka tarjoaa elämyksiä ja nautintoja, onko kommentoiva ja kantaa ottava taiteilija, joka on kiinnostunut muustakin kuin omasta luomistyöstään tai onko taiteilija, joka ei tee taiteellista työtä enää ollenkaan, vaan on luova toimija tai taitelijoiden kollektiivi, joka tarjoaa palveluita esimerkiksi yrityksille. Taiteilijasta monipuolisuus ja monialaisuus ovat moderni tapa olla osa yhteiskuntaa, ja työllistymisen tavat tulevat monipuolistumaan tulevaisuudessa yhä enemmän. Ihmisistä tulee monitaitureita ja tässä tulevaisuudessa kuvataiteilija on yksi mahdollinen ammattityyppi joka pärjää, koska työn projektiluontoisuus on jo valmiiksi luontevaa. Taitelijat voivat tehdä välillä omaa työtään, välillä soveltaa sitä ja tehdä välillä jotain aivan muuta.

Taiteilija näkee, että haasteena monialiasuudessa tällä hekellä on se, että muut alat eivät näe työn mahdollisuuksia, vaan taiteilijoista on edelleen stereotyyppinen myyttillisyyden värittävä kuva. Taiteilijat voivat kuitenkin tuoda muille aloille uusia ratkaisuja ja näkökulmia ja toimia luovan ajatusprosessin luoja. Se on taiteilijoiden tarjoamaa asiantuntijuutta. Taiteilija on huomannut, että taiteellisen työskentelyn vieminen muihin ympäristöihin sellaisenaan nähdään yleisesti hyvänä, mutta se mikä kokonaisuudessa on tärkeintä ja hyödyllistä ei ole vielä selkeää. Edelleen tarvitaan myös teknisesti taitavia teosten tekijöitä, mutta taiteella on mahdollisuuksia muuhunkin. Myös taiteilijoiden täytyy itse pystyä kertomaan mitä voivat ammattilaisina tarjota.

Pohdintaa

Taiteilijahaastatteluissa esiin tulleet kuvaukset vahvistavat edelleen ajatusta, että kuvataiteilijan ammatinkuvia on yhtä monenlaisia kuin taiteilijoitakin. Samoin haastatteluista nousi esiin monia samoja näkemyksiä, mitä myös tutkimuksissa ilmeni, kuten että työhön suhtauduttiin hyvin omistautuneesti ja merkityksellisyyttä painottaen, ja työhön tarvittiin vapautta ja hitautta. Nämä ovat myös piirteitä, joita uuden työn maailma valmistatuu kohtaamaan. Samoin haastatteluvastaukset tukivat ajatusta, että vahva ammattimainen toiminta myös etäämällä nykyisestä taidekentästä on mahdollista, ja se myös luo taidekenttää uudelleen sekä laajentaa sitä omaehtoisesti ja konkreettisesti taiteilijoiden itsensäkin toimesta.

Suurimman vaikutuksen minuun näiden taiteilijoiden työskentelyssä teki heidän vahva näkemyksensä ja ehdottomuutensa ammatinkuvansa rakentamiseen niin, että se tuntuu omalta ja miellyttävältä. He ovat rohkeasti myös kyseenalaistaneet taiteilijan ammatinkuvaa ja normeja. Näkemyksistä huomasin monia samanlaisia taiteilijaidentiteetin kokemuksia, mitä minäkin tunnistin itsessäni. Lisäksi haastatteluista nousi uusia näkökulmia ja tapoja suhtautua työhön, kuten haaste muun työn tekemisestä oman taiteilijuuden katoamisen kustannuksella. Tämä onkin ajatus, joka on hyvä pitää mielessä. Voiko monialaisuuden ryöpytyksessä hukata itsensä ja estää näin taiteilijuuttaan kasvamasta. Huomioni kiinnitti myös taiteellisten

visioiden toteuttaminen hallinnoimalla isompia kokonaisuuksia sekä työn roolien vaihtaminen, työtapojen ja kielen muuttaminen työyhteisön kulttuurin mukaiseksi ja esimerkit taiteen konkreettisista osallistumisesta muuhun kuin kulttuurialan keskusteluun, mikä onkin taiteen tunnustamista yhteiskunnallisena tekijäksi ja toimijaksi parhaimmillaan.

Nämä neljä taiteilijaa ovat kukin rakentaneet uransa eri tavalla ja nostivat taiteilijuudesta ja taidekentästä esiin erilaisia puolia. Ensimmäinen on halunnut pitää kiinni taiteilijan vapaudesta siinä määrin, että on päätenyt toimimaan yrittäjyys-tunnuksella etäällä taidekentästä, mutta näkee mahdollisuudet laajana ja työllistää itsensä myös soveltavan taiteen työllä ja rakennushankkeissa. Taide ja oma ilmaisu on kaiken keskiössä sen mukaan kuinka toimenkuva antaa myöden ja siitä voi vielä tunnistaa itsensä. Toinen työskentelee myös taidekentän rajamailla tai ulkopuolella mieltäen itsensä vahvasti yrittäjäksi. Näin hän murtaa perinteistä taiteen kenttää ja kuvataiteilijan ammatinkuvaa sekä luo konkreettisesti taiteen ja taiteilijoiden työn uusia mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Hän näkee taiteilijuutensa ulottuvan työssä laajemmalle alalle, kokonaisuuksien hallintaan, ei vain omien taideteosten luomiseen. Kolmas erottaa selkeästi taiteellisen työn ja muiden töiden roolit toisistaan. Hän näkee työelämän murroksen koskevan merkittävästi myös kuvataiteilijoiden ammattikuntaa ja kokee sen olevan edullinen omalle ammatinkuvalleen ja taiteelleen. Hän näkee, että kentän rakenteet ovat toimivat ja laajentuminen mahdollistaa ammatin monimuotoistumisen, mutta rahaa kentällä on liian vähän. Taidekentän ammattilaisena ja asiantuntijana hän myös edistää taiteilijoiden asemaa järjestökenttätyössä, jotta kentän rakenteet säilyisivät laadukkaina valtakunnallisesti.

Omaehtoiseen itsensä työllistämiseen haastateltuja taiteilijoita on ajanut tarve itseilmaisuun, vapauten päättää omista asioistaan sekä luottaminen omiin taitoihinsa, kykyihinsä ja näkemykseensä. Ryhtyminen vapaaksi itsensä työllistäväksi taiteilijaksi tai yrittäjäksi on rohkeaa ja ihailtavaa. Ottaen huomioon miten negatiivisena ja raskaana epävarmuus toimeentulosta näyttäytyi kuvataiteilijoista tehdyissä tutkimuksissa (luku 4.2.) Tietysti siinä menestyminen vaatii yrittäjämäistä taitavuutta sen verran, että saa myytyä oman työnsä ja hankittua asiakaskuntansa. Näitä taitoja toki tarvitsevat myös taiteen kentällä muuten toimivat

ja taiteellaan toimeentulevat taiteilijat. Brändäys, imagon luominen, design management ja markkinointi ovat sanoja, joihin törmää nykyään myös taiteen kentällä ja taiteilijoiden työstä puhuttaessa.

Haastatteluissa taiteilijoiden kanssa keskusteltiin myös kysymyksistä voisiko taiteilijoiden kouluttaminen yrittäjyyteen tai yrittäjämäisempään asenteeseen kuitenkin lopulta kääntyä kriittisyyden sijaan kiitokseksi ja voisiko se, että taiteilijat työllistyvät monialaisemmin ja saavat toimeentulonsa eri väyliä myös lopulta loiventaa tutkimuksissakin esille tullutta kateutta ja kilpailua taiteilijoiden välillä sekä taidemaailman luomaa painetta pärjäämisessä. Näiden paineiden vähetessä, vapauden ja toimeentulomahdollisuuksien kasvaessa taiteesta voi tulla esille sen paras potentiaali yhä vain useampien ammattilaisten toimesta. Lisäksi työllistymisessä muiden alojen sisällä ei varmaankaan tule kysymykseen asinatuntijatyön tekeminen ilmaiseksi tai pienillä produktioilla, mihin taiteilijat ovat usein tottuneet. Joten astumisen samalle kentälle muiden ammattikuntien kanssa on tuotava taiteilijat myös samalle palkkatasolle. Ja samoin taiteen kentälle ja taiteellisen työhön olisi saatava enemmän rahoitusta. Edelleen taidekentällä on kuitenkin paikkansa taiteen ja taiteilijan työn laadun ja merkityksen säilyttämisessä ja määrittelemisessä.

Haastattelujen tekeminen antoi minulle myös konkreettisia tapoja, miten toimia ja ajatella kuvataiteilijana. Esimerkiksi toimeentulonsa jaksottaminen taiteellisen työn mahdollistamiseksi tai työhuonepäiväkirjan pitäminen taiteellisen prosessin ylläpitämiseksi ja siihen palaamiseksi ovat menetelmiä, jotka voisin ottaa suoraan käytäntöön. Vastaavien keskustelujen käyminen jatkossa ja näihin muistiinpanoihin palaaminen voi nostaa esiin vielä enemmän huomionarvoisia seikkoja ja vahvistaa ammatinkuvaani edelleen.

8 LOPUKSI

Opinnäytetyön tavoitteena oli vahvistaa ammattitaitoani kuvataiteilijana ja kulttuurialan ammattilaisena syventämällä käsitystäni ammatinkuvastani ja ammatti-identiteetistäni sekä saavuttaa ymmärrys, joka tukee tasapainoista työelämää ja työn mielekkyyttä. Nyt tarkasteltuani kuvaataiteilijan ammattia eri näkökulmista, nykyisestä niin sanotusti perinteistä mallia vapaasta itsensä työllistävästä kausityöläisestä, näkymättömän tarkkailijaan sekä soveltavan taiteen asiantuntijoihin ja taiteen yksityisyrittäjiin, on tarkasteltava tutkimuskysymystä. Millainen kuvataiteilija minä olen, millaiseksi haluaisin kehittyä ja mihin tähdätä. Miten osaan kohdistaa taitoni ja resurssini oikein.

Tuntuu, että uniikkiutta, aitoutta ja merkityksellisyyttä kaipaava uuden työn maailma antaa taiteilijoillekin hyvän alustan luoda ammatistaan sellaisen kuin itse tahtoo, soveltaen sitä halutessaan eri aloille tai kokoamalla eri rooleista tai ammattitaidoista tarpeenmukaisen kokoelman. Näin se luo myös enemmän mahdollisuuksia toimeentuloon. Kaikki riippuu siitä, miten ammattiaan haluaa käyttää ja mihin ammattillinen näkemys suuntautuu. Näkemys, filosofinen pohdiskelu, taiteen tradition tunteminen, vahva ammattitaito ja ammattikentän tuntemus ovat edelleen mielestäni merkittäviä taiteilijan ammatinkuvan roolaja ja ammatti-identiteetin piirteitä, mutta ne saavat laajentua myös muualle kuin taiteen piiriin, samoin kuin taiteilijan toimintakin. Ammatinkuva ja taiteilijat näyttävät uuden työn aikana palaavan takaisin juurilleen kiinteäksi, käytännölliseksi ja toiminnalliseksi osaksi yhteiskuntaa sekä konkreettisen työn että merkitysten ilmentämisen osalta. Luoden ja pitäen tasapainossa yksilön ja yhteisön identiteettiä kaikilla elämän osa-alueilla. Tämä on tärkeää maailman ja erityisesti teknologian kehittyessä nopeammin kuin oma mukautumisemme siihen. (Waldman 2018.)

Piispan ja Salasuon (2014) nuorten menestyneiden taiteilijoiden tutkimuksissa nousi esille viisi erilaisia tarinaa taiteilijan elämänpolun rakentumisesta. Normaalityötarinat, ajalehtimistarinat, itselliset tarinat ja sattumatarinat, lisäksi viides kollektiivinen onnistumisen tarina. Kaikista tarinoista kävi ilmi taiteen tekemisen järjettömyys, sekä

se kuinka taiteilijan omat sisäiset tarinat ovat olennaisia ja luovat kiinnekohdan identiteetille, vertailukohdan muihin, asettavat rajoja, jäsentävät ja muovaavat tapahtumien tunteellisia merkityksiä sekä arvottavat asioita tärkeiksi ja vähemmän tärkeiksi. Eri taustoista tulevat taiteilijat rakentavat kuitenkin identiteettiään samantyyppisistä lähtökohdista ja jakavat samoja arvoja. (Piispa & Salasuo 2014, 116, 142.)

Kollektiivinen onnistumisen tarina pyrki taiteilijaksi tulemisen sijaan kuvaamaan sitä, millaista on olla taiteilija. Onnistumisen kertomuksessa vaikuttaa neljä ulottuvuutta. Ensimmäisenä taiteilijan lähtökohdat, jossa keskiluokkaisesta taustasta lähtevä hyvinvoinnin sukupolven, Y-sukupolven, kasvutarina mahdollistaa myönteisen suhtautumisen elämään. Toisena onnistumisen, onnellisuuden ja onnekkouden vastavuoroinen vaikutus. Taiteilijana onnistumiseen tarvitaan onnea, onnistuminen tuo onnellisuutta. Tämä lisää hyvinvointia ja mahdollistaa taas uudelleen onnistumisen. Kolmanneksi 2000 -luvun taiteilijan ammatinkuvassa myytilisyys ja ammatillisuus näyttävät olevan sopusoinnussa. Myytilisyydellä voidaan puolustaa omaan työtä ja taiteen sisältöä, ammatillisuudella taiteilijoiden työtä yleensä. Ja neljäntenä nostetaan näkyviin menestymisen uudelleen määrittely, jossa ulkoisen onnistumisen ehtona nähdään sisäinen onnistuminen. Tärkeintä työssä on kokemus omasta onnistumisesta ja mielekäs elämä sekä ajatus kohtuudesta paremmuuden sijaan. Työn tavoitteena on tunnustetuksi tuleminen sekä asenne, että muutkin kuin voittajat ovat onnistujia (Piispa & Salasuo 2014, 142– 144.)

Tämä viimeinen näkemys on mielestäni kuvataiteilijan uuden työn tärkeimpiä piirteitä, ”menestymisen uudelleen määrittely”. Tämä on kiinnostava termi ja haluaisin soveltaa sitä myös määrittellen kaikkia taiteilijoita yhdistävän tulevaisuuskertomuksen. Se antaa suuntaa omalle ammattiuralleni. Onnistumista ja yhteiskunnallista osallistumista edistää näkemys, että taide ja taiteilijuus ajatellaan kokonaisvaltaisempana kuin aiemmin. Näin taiteilijoiden löytäessä paikkansa ammattikunnassaan ja työelämässä, omassa työssä onnistumisesta ja sitä myöden työelämässä menestymisestä tulee mahdollista.

Taidekentän kilpailu ja pärjäämisen paine tällaisenaan estävät monia taiteilijoita kukoistamasta ammatissaan. Tuntuu, että taiteilijana menestymisen, tai onnistumisen, pahin ansa ja este on kyynisyys. Itsekin, monia vastoinkäymisiä kohdanneena, huomaan usein jo ehdollistuneeni ajattelulle epäoikeudenmukaisuudesta kuvataiteilijoita tai itseäni kohtaan kuvataiteilijana. Mutta tämä ei ole se taito, mitä taiteilijan työssä tarvitaan. Sen sijaan tulee keskittyä ammattitaitoonsa, siihen luottamiseen ja sen suuntaamiseen tarpeen mukaisesti. Kolmiokaaviossa (kuvio 3) pohdin uudelleen ammatinkuvani osa-alueita ja tarkastelen onko käsitykseni ammatista ja mahdollisuuksistani muuttunut opinäytetyössä käydyn tutkimusmatkan myötä.

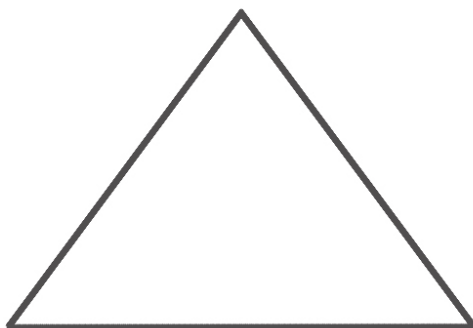
DATA

(todellisuuden kuvaus työstäni kuvataiteilijana vuosina 2018-)

Toimin kokopäivätyössä kulttuurialalla hallinto- ja tuotantotehtävissä.
Käytän vahvemmin kuvataiteilijan ammattitaitoani ja näkemystäni tässä työssä.
Edustan ja edistän kulttuurialan asiaa parhaani mukaan.

//

Minulla on työhuone.
Teen taiteellista työtä itsenäisesti keskittyen teemoihini rauhassa.
Teen taiteellista työtä monialaisissa työryhmissä.
Annan prosessin virrata.
Haen apurahoja ja pyrin näyttelyihin.

TODELLISUUS

(käsitys kuvataiteilijan työstä)

Kuvataiteilija on kulttuurialan ammattilainen ja taiteen asiantuntija.

Kuvataiteilija voi työllistyä muussa kulttuurialan työssä omasta ammatti-identiteetistään käsin.

Kuvataiteilija voi yhdistää ja rytmittää taiteellisen työn ja muun työn toimeentulonsa turvaamiseksi taiteellisen työn siitä kärsimättä.

Taideteosten myyminen, apurahat tai näyttelyt eivät ole ainut menestymisen ja onnistumisen edellytys.

Taiteellinen ilmaisu saa kehittyä rauhassa ja aidosti.

Muun työn tekeminen ei vähennä taiteilijuutta tai taiteellista ilmaisua.

TEORIA

(työlle asetetut tavoitteet)

Taiteen tekemisen ja palkkatyön yhdistäminen.

Palkkatyöllä voi rahoittaa taidetta.

Aika ja jaksaminen riittävät molempiin.

Kuvataiteilija voi työllistyä taiteen asiantuntijana.

Yhteiskunnan apuna ja osana toimiminen.

Taiteellinen ilmaisu kehittyy.

Syntyy vakaampi mahdollisuus taiteen tekemiseen.

Kuvio 3: Kolmiokaavio (Anttila 1998.)

Kolmioni näyttää muuttuneen. Työelämän murrokseen tutustuminen, jatkuvan muutoksen virran hyväksyminen ja ammattitovereiden äänen kuuleminen tutkimusten ja haastattelujen kautta on vahvistanut ammatti-identiteettiäni kuvataiteilijana myös muuhun työhön tarttuessa (DATA). En voi sanoa, että olisin asiantuntijana valmis, toivottavasti en koskaan tunne olevanikaan, mutta työhön sopeutumista ja omalle taiteelle tarvittavaa rauhoittumista auttaa sen ymmärtäminen, että en ole ammattikenttäni vanki sen enempää kuin luopio. Työelämän murros ja ammatinkuvaan suhtautumisen muuttuminen taiteen kentässä sisältäpäin onneksi myös tasapainottaa tätä käsitystä. Taidekenttää tarvitaan, jotta taiteella säilyy arvonsa, vapautensa ja sellittämättömyytensä, jossa se toimii ja toteutuu itsenäisesti. Mutta kuten jo luvussa 4.2. kuvasin, minusta on olennaisinta, että myös taiteilijat itse luovat murroksen ja laajennuksen, jotta taiteen merkitys säilyy autenttisena myös muilla aloilla toimiessa. Näin taiteilijat voivat hyvinkin työllistyä asiantuntijana ja työntekijänä myös muilla aloilla omasta ammatti-identiteetistään käsin. Taidekentän ja koulutuksen rakennetta on kuvattu pyramidikuviolla, jossa pohjan muodostaa laaja joukko, mutta huipun hypetys pitää pyramidin pystyssä (Herranen ym. 2013, 125). Minusta tämä on hyvä kuvaus, sillä ajatuksella, että pohja, kivijalka, on yhtä merkittävä kuin kaikki muukin rakennelmasta.

Käsitykseni taiteilijan työstä on siis opinnäytetyön myötä muuttunut, tai pikemminkin saanut uusia merkityksiä ja laajempaa sisältöä (TODELLISUUS). Jo nyt asennoitumiseni on muuttunut ja huomaan nojaavani varmemmin asiantuntijuuteeni ensisijaisesti omassa suhtautumisessani tekemääni työhön, mutta myös käytännön toimissa ja valinnoissa. Jatkossa pyrin elämään sitä yhä konkreettisemmin todeksi. Lisäksi vältän sortumista ajatukseen, etten ole taiteilijana tarpeeksi tuottelijas tai näkyvä. Prosessini ovat pitkiä tai toisaalta syntyvät hetkessä. Ne tarvitsevat aikaa kypsymiseen ja aikaa tekemiseen. Suunta johon taiteellinen työni on performatiivisuuden ja yksinkertaistumisen myötä menossa, on tuntunut myös hyvältä ja luontevalta. Siksi työn rytmittäminen muun kulttuurialan työn ja taiteellisen työn luomiskausien välille voi olla eduksi. Samoin resurssien suuntaaminen sisällöltään merkityksellisiin teoksiin tai työhön voi tasapainottaa jaksamistani.

Kolmiokaavion tulkitsemisessa olennaista on kiinnittää huomiota aineiston ja teorian väliseen yhteyteen (ks. luku 4.) Työlle asettamiani tavoitteet (TEORIA) eivät näytä paljon muuttuneen. Yritän edelleen löytää tasapainon taiteellisen työni ja muun kulttuurialan työn tekemisen välille. Nyt vain vahvemmin uskoen, että se on mahdollista ja omalla kohdallani suotavaakin. Olen asettanut tavoitteekseni pystyä toimimaan osana yhteiskuntaa, tekemään sekä palkkatyötä että taiteellista työtä niin, että taiteen tekemiselle syntyy vakaampi alusta ja ilmaisuni kehittyy. Tällä hetkellä olen tarkastellut näitä mahdollisuuksia erillisinä, mutta ehkä ne tulevaisuudessa alkavat kulkea enemmän kohti toisiaan ja mahdollistaa toinen toistaan.

Opinnäytetyön lopputulos on osa jatkuvasti muuttuvaa prosessia, joka edetessään palaa tarkastelemaan vaiheitaan uudelleen ja oivaltaa niistä uutta (ks. luku 3.1). Kierros on saavuttanut seuraavan vaiheensa, mutta miten kehä jatkuu tämän jälkeen? Olen pohtinut taiteilijuuttani ja otettani työelämään sekä pyrkinyt kartoittamaan sen vahvuuksia. Nyt nämä havainnot on vietävä käytäntöön ja palattava tähän aineistoon tarpeen mukaan. Olen esittänyt tässä opinnäytetyössä muutamia subjektiivisia näkökulmia taiteilijan työstä omaa työtäni pohdiskelemalla sekä kuvaamalla muiden taiteilijoiden näkemyksiä. Tämä on suppea otanta, mutta toivon, että se voisi olla hyödyksi työelämän ja taiteilijoiden ammatin tutkimukselle muutenkin kuin omalta osaltani. Myös yksittäiset taiteilijat voivat pohtia ja syventää omaa ammatinkuvaansa vertaamalla omia ajatuksiaan opinnäytetyössä esittelyihin kokemuksiin. Totesin aiemmin taiteen olevan julkista ja kutsuvan keskusteluun. Niin lienee myös tämän opinnäytetyön osalta, oli se sitten isolla tai pienellä käsialalla kirjoitettu. Keskustelukutsu kohdistuu myös itseeni, sillä jossakin vaiheessa on edessä hetki, jolloin tässäkin opinnäytetyössä esitetyt ajatukset on tarpeen päivittää. Ja kehä aloittaa uuden kierroksen.

Ja miten sitten tutkimuksen kohteena ollut oma ammatinkuvani on yleistettävissä tapaukseen kuvataiteilijoiden työelämän murroksesta. Nyt tunnen, että voin suhtautua itseeni ammattikuntani edustajana samoin kuten taiteeseeni. Olen yksilö yhteiskunnassa, aikani kuva, siten varteenotettava ja sellaisenaan oikeutettu esimerkki. Samoin tässä opinnäytetyössä tehdyn tutkimusmatkan jälkeen suhtaudun ammatinkuvaani samalla asenteella kuin taiteelliseen työhöni, siihen mitä baarin terassilla opin. Pois kyynisyys ja pelko, luota prosessiin!

LÄHTEET

Ahlblad J. 2010. Sota näkyy meissä yhä. Viitattu 11.11.2018.

<https://www.laakarilehti.fi/ajassa/ajankohtaista/sota-nakyy-meissa-yha-5663/>

Alasoini, T. Järvensivu, A. & Mäkitalo, J. 2012. Suomen työelämä vuonna 2030.

Miten ja miksi se on toisennäköinen kuin tällä hetkellä. Työllisyys- ja yrittäjäyysjaosto. Raportti 14/2012. Viitattu 20.9.2018. <https://docplayer.fi/387787-Tem-raportteja-14-2012.html>

Alasoini, T. 2012. Kohti luovuuden ja innovaatioiden aikaa. Hahmotelmia työelämän tulevista muutos- ja kehittämishaasteista. Teoksessa P. Rantala & S-M. Korhonen (toim.) Uutta osaamista luomassa – työelämän kehittäminen taiteen keinoin. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 61. Viitattu 20.9.2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-578-6>

Ansio H. & Houni P. 2013. Taiteilijan työ – taiteilijan hyvinvointi taidetyön muutoksessa. Työterveyslaitos.

Anttila P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Helsinki: Akatiimi Oy.

Anttila, J., Eranti V., Jousilahti J., Koponen J., Kostinen M., Leppänen J., Neuvonen A., Dufva M., Halonen M., Myllyoja J., Pulkka V-V., Annala M., Hiilamo H., Honkatukioa J., Järvensivu A., Kari M., Kuosmanen J., Malho M. & Malkamäki M. 2018. Pitkän aikavälin poliitikalla läpi murroksen – tahtotiloja työn tulevaisuudesta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisuja 34/2018. Viitattu 20.9.2018. <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=25901>

Bamberg J., Laine M. & Pekka J. 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Billgren E. 2010. Mitä on taide ja sata muuta tosi tärkeää kysymystä. Helsinki: Kusannusosakeyhtiö Teos.

Eldridge R. 2009. Johdatus taiteen filosofiaan. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Flemming J. & Honour H. 2001. Maailman taiteen historia. Helsinki: Otava.

Forsell J. 2008. Rakenna identiteettisi itse – on aikuisena helpompaa. Viitattu 23.11.2018.

https://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/rakenna_identiteettisi_itse_on_aikuisena_helpompaa

Hannus H. & Pulkkinen M. (toim.) 2015. Prosenttiperiaateen käsikirja taiteilijalle. Helsinki: Lönnberg Painot Oy.

Hannus H. & Pulkkinen M. (toim.) 2015. Prosenttiperiaateen käsikirja taiteen tilaajalle. Helsinki: Lönnberg Painot Oy.

Herranen K., Karttunen S. & Houni P. 2013. ”Pitäisi laajentaa työalaansa” - kuvataiteilijoiden ammattiroolit ja osaamistarpeet tulevaisuuden työelämässä. Cuporen julkaisuja 21. Kulttuurioliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Viitattu 20.9.2018. http://www.oph.fi/download/150673_Pitaisi_laajentaa_työalaansa.pdf

Henriksson A. & Ikonen E. 2013. Tukeva porras -kuvataiteesta hyvinvointia pilottihankkeen väliraportti vuodelta 2013. Viitattu 22.10. 2018. http://www.tukevaporras.fi/wp-content/uploads/2014/04/V%C3%A4liraportti_2013.pdf

Himberg L., Laakso J., Peltola R., Näätänen.& Vidjeskog J. 2000. Psykologia 2 – Kehittyvä ihminen. Porvoo: Ws Bookwell Oy.

Honkala N. & Laitinen L. 2017. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista. Viitattu 11.11.2018. <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksiin/>

Huoni P. & Perhonen U. 2013. Tulevaisuuden osaamistarpeet kulttuurialan ammattitutkinnossa – kestävä kehitys ja turvallisuus. Viitattu 11.9.2018. <http://www.julkari.fi/handle/10024/134947>

Itä-Suomen Hyvinvointivoimalan www-sivu. Viitattu 22.10.2018. <http://www.hyvinvointivoimala.fi/kulttuurisote-uutiskirje-6-2018/>

Kananen J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202.

Karhulahti M. 2013. Sydänmaalla – yhteisöllinen tekstiilitaideteos halsualaisuudesta. AMK-opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.9.2018. <http://www.theseus.fi/handle/10024/61032>

Kultalahti S. 2015. “It's so nice to be at work!” Adopting different perspectives in understanding Generation Y at work. Artikkeliväitöskirja. Vaasan yliopisto. Viitattu 20.9.2018. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-651-7.pdf

Kulttuurisote -hankkeen www-sivu. Viitattu 22.10.2018. <https://www.innokyla.fi/web/hanke6864175>

Laitinen L. 2017. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista. Viitattu 11.11.2018. <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksiin/>

Leino H. 2007. Yleinen ongelma, yksi tapaus. Teoksessa Laine M., Bamberg J. & Pekka J. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 214-227.

Leivo T. Mutanen M. & Nieminen-Sundell R. 2009. Diginatiivit, työ ja kansalaisuus. Kansallinen ennakointiverkosto. Viitattu 19.9.2018. <https://media.sitra.fi/2017/02/27172222/Diginatiivit-2.pdf>

Mäki T. 2018. Mitä muutoksia toivon valtion taidepolitiikkaan? Viitattu 30.10.2018.
<http://voima.fi/blogikirjoitus/2018/teemu-maki-mita-muutoksia-toivon-valtioon-taidepolitiikkaan/>

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2018. Viitattu 22.10.2018.
<https://minedu.fi/prosenttiperiaate>

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2018. Viitattu 22.10.2018.
https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/vuoksi-punoo-taiteen-koko-kirjoa-paijat-hameen-sote-palveluihin

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2018. Viitattu 30.10.2018.
<https://minedu.fi/hanketiedot-ja-tyoryhma>

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2018. Viitattu 30.10.2018.
<https://minedu.fi/taiteentulevaisuus>

Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut 2018. Viitattu 23.11.2018.
<https://minedu.fi/tehtavat-ja-tavoitteet>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. Taide- ja taitelijapolitiikan suuntaviivat – Työryhmän esitys taide- ja taitelijapolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018/34. Viitattu 9.11.2018.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161125>

Piispa M. & Salasuo M. 2014. Taiteilijan elämänkulku – tutkimus nuorista taitelijoista 2000 -luvun Suomessa. Helsinki:
 Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 156.

Prosenttiperiaatteen www-sivut. 2018. Viitattu 22.10.2018.
<https://prosenttiperiaate.fi/miksi-tilata-aidetta/>

Rensujeff K. 2014. Taiteilijan asema 2010 – taiteilijakunnan rakenne työ ja tulonmuodostus. Taiteen edistämiskeskus. Viitattu 11.9.2018.
<https://docplayer.fi/5603141-Taiteilijan-asema-2010.html>

Romppanen H. & Vilkuna A. 2015. Taiteilija tahtoo elää työllään – Kuvataiteen asemasta valtion rahoituksessa. Suomen taitelijaseura. Viitattu 20.9.2018.
https://artists.fi/wp-content/uploads/2015/04/kuvataiteen_asemasta_rahoituksessa.pdf

Ruokoski, V. 2018. Nuoret aikuiset eivät teet toissään mitään siksi, että niin on ollut ennenkin tapana – Diginatiivit haluaa esimieheksi pomon sijasta valmentajan. Viitattu 20.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10376257>

Tukeva porras -hankkeen www-sivut 2018. Viitattu 22.10.2018.
<http://www.tukevaporras.fi/hanke/>

Waldman K. 2018. The artist's life - Does having a day job mean making better art? Viitattu 12.11.2018 <https://www.nytimes.com/2018/03/22/t-magazine/art/artist-day-job.html>

Wittgenstein L. 1922. Tractatus Logico-Philosophicus. Project Gutenberg. Viitattu
25.11.2018. <http://www.gutenberg.org/ebooks/5740>

HAASTATTELUSOPIMUS

Satakunnan Ammattikorkeakoulu ___ / ___ / _____

Haluan osallistua Satakunnan Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön toteutukseen. Suostun teemahaastatteluun, jonka tarkoituksena on kerätä näkökulmia kuvataiteilijan ammatinkuvasta, työelämätaidoista, kuvataiteilijan omasta suhteestani työhönsä ja taidekenttään sekä muista näihin liittyvistä asioista.

Olen tietoinen, että haastattelut nauhoitetaan ja haastatteliija tekee tarvittaessa kirjallisia muistiinpanoja, jotta kaikki tieto saadaan talteen. Haastattelusta saatetaan esittää suoria lainauksia opinnäytetyössä. Nauhoja ei tule kuulemaan kukaan muu kuin haastatteliija, eli opinnäytetyön tekijä.

Haastattelun jälkeen käsitellyt teemat ja näkökulmat poimitaan nauhoitetusta haastatteluaineistosta. Opinnäytetyön valmistuttua tiedostot tuhoetaan.

Olen tietoinen, että haastattelun onnistumisen edellytys on ehdoton molemminpuolinen luottamus. Antamiani tietoja käytetään anonyymisti, eikä nimeäni mainita opinnäytetyössä. Minulla on oikeus lukea ja hyväksyä haastatteluni pohjalta kirjoitettu kuvaus ennen opinnäytetyön julkistamista.

Sitoudun noudattamaan yllämainittua sopimusta.

Paikka Aika Allekirjoitus ja nimenselvennys (haastateltava)

Paikka Aika Allekirjoitus ja nimenselvennys (opinnäytetyön tekijä)
